

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

На правах рукопису

УДК 81'373.23:(811.111+811.161.2)

АЛЕКСЄЄВА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

**ЛІНГВІСТИЧНА ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ СТАН
АНТРОПОНІМІВ США Й УКРАЇНИ**

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
Денисова Світлана Павлівна,
доктор філологічних наук, професор

КИЇВ-2011

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНТРОПОНІМІВ У СУЧАСНІЙ ОНОМАСТИЦІ	14
1.1. Семантичний принцип дослідження власних імен в ономастичній системі	14
1.2. Номінативна специфіка антропонімів як соціальних знаків	22
1.3. Конотативна семантика антропонімів як маркерів художнього дискурсу	29
1.4. Лінгвокультурні джерела мотивації антропонімів у фразеологічному дискурсі	36
1.5. Типи формоделей антропонімів у комп'ютерному дискурсі	42

1.6.	Методика зіставлення антропонімів США й України в діахронії і синхронії	48
Висновки до розділу 1		53
РОЗДІЛ 2.	ГЕНЕАЛОГІЧНА ОСНОВА СУЧАСНОГО АНТРОПОНІМІКОНУ США Й УКРАЇНИ	56
2.1.	Соціально-історичні джерела світового антропонімікону	56
2.1.1.	Специфіка дохристиянської ім'ятворчості	59
2.1.2.	Перші імена світового християнського антропонімікону в історико-культурологічному плані	61
2.1.2.1.	Чоловічі імена. Імена на позначення людини, чоловіка	68
2.1.2.2.	Імена з семним компонентом 'захист'	73
2.1.2.3.	Імена з семними компонентами на позначення складових матеріальної культури	75
2.1.2.4.	Імена з семними компонентами на позначення складових духовної культури	80
2.1.2.5.	Жіночі імена	86
2.2.	Походження антропонімів США	93
2.3.	Лінгвокультурна характеристика сучасного антропонімікону США	105
2.4.	Походження антропонімів України	109
2.4.1.	Язичницька підсистема українських імен	111
2.4.1.1.	Власне язичницькі імена	111
2.4.1.2.	Родинні імена.	113
2.4.2.	Княжі імена	115
2.5.	Лінгвокультурна характеристика сучасного антропонімікону України	120
Висновки до розділу 2.		128
РОЗДІЛ 3.	АНТРОПОНІМИ США Й УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ	133
3.1.	Семіотичні коди антропонімів у художньому дискурсі	133
3.2.13.1.1.		145

Актуалізація конотативного компонента значення антропонімів у художньому дискурсі	
3.1.2. Декодування семантичної структури антропонімів як згорнутих національно- культурних текстів	153
3.2. Семіотичні коди антропонімів у фразеологічному дискурсі	158
3.3. Семіотичні коди антропонімів у комп'ютерному дискурсі	164
Висновки до розділу 3	168
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	176
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	196
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	199
ДОДАТКИ	204

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

албан. – албанська мова
амхарськ. – амхарська мова
англ. – англійська мова
араб. – арабська мова
араг. – арагонська мова
арам. – арамейська мова
білорус. – білоруська мова
баск. – баскська мова
болг. – болгарська мова
вал. – валлійська мова
вірм. – вірменська мова
галльськ. – галльська мова
галісійськ. – галісійська мова
герм. – германська мова
гр. – грецька мова
груз. – грузинська мова
д.-грецьк. – давньогрецька мова
д.-євр. – давньоєврейська мова
д.-слов. – давньослов'янська мова
дан. – данська мова
еспер. – есперанто
ест. – естонська мова
жін. – жіноче ім'я
і.-є. – індоєвропейська мова
індон. – індонезійська мова
ірл. – ірландська мова
ісланд. – ісландська мова
ісп. – іспанська мова
італ. – італійська мова
каталон. – каталонська мова
кит. – китайська мова
кит. трад. – китайська традиційна мова
кит. спр. – китайське спрощене письмо
корнськ. – корнська мова
кор. – корейська мова
лат. – латинська мова
латиськ. – латиська мова
литовськ. – литовська мова
нім. – німецька мова
нідерл. – нідерландська мова
новогр. – новогрецька мова

норв. – норвезька мова
нюнорськ. – нюнорська мова
рос. – російська мова
рум. – румунська мова
серб. – сербська мова
словацьк. – словацька мова
словенськ. – словенська мова
ст.-сл. – старослов'янська мова
польськ. – польська мова
португ. – португальська мова
тайван. – тайванська мова
тур. – турецька мова
угор. – угорська мова
фамільярн. – фамільярне
фін. – фінська мова
фр. – французька мова
хорват. – хорватська мова
чеськ. – чеська мова
чол. – чоловіче ім'я
чувас. – чуваська мова
швед. – шведська мова
ED – Online Etymology Dictionary
BP – Википедия (русская)
BTN – www.behindthename.com
SSA – Social Security Administration

ВСТУП

Дисертація присвячена вивченню лінгвогенези й сучасного стану антропонімікону США й України. У роботі обґрунтовано семантичний принцип дослідження номінативної природи власних імен в ономастичній системі; розроблено методикау зіставлення антропонімів США й України в діахронії і синхронії; проаналізовано дохристиянський, християнський і постхристиянський світові антропонімікони в історико-культурологічному плані; виявлено спільні й відмінні особливості сучасних національних антропоніміконів США й України; зіставлено антропоніми як маркери літературно-художнього, компоненти фразеологічного і формомоделі комп'ютерного дискурсів.

Сучасна ономастика як самодостатня сфера лінгвістичних досліджень складається з таких напрямів: *теоретична ономастика*, що вивчає загальні закономірності розвитку ономастичних систем (М. Блох, А. Івченко, М. Рут, М. Толстой, J. Carroll, A. Gardiner, E. Grodziński); *описова ономастика* становить фундамент ономастичних праць і пропонує лінгвістичну інтерпретацію матеріалу (Т. Олійник та ін.); *прикладна ономастика*, пов'язана з характеристиками функцій імен у живому мовленні й проблемами найменувань і перейменувань (Н. Грабовська, Д. Єрмолович, D. L. F. Nilsen); *поетична ономастика* спрямована на аналіз онімів у художніх творах різних жанрів (В. Калінкін, С. Співак); *історична ономастика* розкриває причини виникнення імен та їхнє походження (Л. Гнаповська); *когнітивна ономастика* витлумачує власні назви як структури представлення знань людини (І. Башмакова, О. Карпенко); *фразеологічна ономастика* (М. Ананьїна, О. Березович, А. Кравчук, В. Мокієнко, A. P. Pierini); *етнічна ономастика* простежує еволюцію етнонімів, зумовлюючи їхню диференціацію на топоніми, гідроніми, теоніми, міфоніми тощо (І. Бойчук, О. Грищенко, Т. Юрчук).

Особливе місце у класифікації останніх посідають *антропоніми* як найчисельніша група ономастичної лексики різних мов, багатства якої і до сьогодні залишаються освоєними не повною мірою, зокрема в аспекті історичного, соціального, етнокультурного і власне семантичного потенціалів. Якщо етнокультурна інтерпретація різних семантичних явищ у сфері загальної лексики вже стала традиційною практикою лінгвокультурологічних досліджень, то генетична основа соціокультурної семантики власного імені не тільки не вивчена, а й навіть недооцінена (О. Березович), і перш за все, в ономастичних системах різних мов.

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена її спрямуванням на вивчення процесів глобалізації світу, відображених безпосередньо в мові та її системах, однією з яких є антропонімічна як синтез історичної, соціальної, культурної інформації про природу і значення власних імен. Поєднання порівняльно-історичного й зіставно-типологічного підходів до аналізу антропонімів неблизькоспоріднених мов є необхідним для виявлення

спільних закономірностей і відмінностей у походженні власних імен, семантиці, а також у функціях, які вони виконують в американському й українському соціумах на сучасному етапі розвитку цих суспільств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за напрямом "Дослідження проблем гуманітарних наук". Дисертаційна робота є складовою наукової теми кафедри германського та порівняльного мовознавства Інституту іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова "Зіставна семантика та проблеми міжкультурної комунікації" (тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, протокол № 8 від 28 лютого 2008 р., перезатверджено, протокол № 4 від 25 листопада 2010 р.).

Метою дисертації є виявлення закономірностей і відмінностей у генеалогічній основі та сучасному стані антропонімічних систем США й України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- уточнити семантичний статус антропонімів у сучасній ономастиці;
- розробити методикку зіставлення антропонімів США й України в діяхронії і синхронії;
- визначити хронологію розвитку і становлення світового антропонімікону;
- проаналізувати генеалогічну основу антропонімікону США й України в соціокультурологічному й етнолінгвістичному аспектах;
- установити спільні закономірності й відмінності сучасного антропонімікону США й України;
- виявити роль літературно-художніх, фразеологічних і комп'ютерних антропонімів у розвитку сучасного антропонімікону США й України.

Об'єктом дослідження є сучасний антропонімікон США й України.

Предметом – генетичні, лінгвокультурні й дискурсивні характеристики американських і українських антропонімів.

Джерельною базою дисертації є: The Compact Edition of the Oxford English Dictionary: Complete Text Reproduced Micrographically (J. B. Sykes), словник-довідник "Власні імена людей" (Л. Срипник, Н. Дзятківська); Англо-український фразеологічний словник (К. Баранцев); Інтернет-ресурси: Великий тлумачний словник сучасної української мови онлайн (В. Бусел), Online Etymology Dictionary (електронний ресурс), статистичні дані Управління соціального захисту уряду США (Social Security Administration), матеріали Державного комітету статистики України, матеріали прес-служби Міністерства юстиції України, матеріали сайту історії та етимології імені Behind the name, матеріали сайту "Імена" Головного управління статистики у Львівській області; науково-фантастичні твори американських (R. Zelazny "Salesman Tale", "The Graveyard Heart", "The Afternoon Blood", R. Bradbury

“The Martian Chronicles”, “Dandelion Wine”, “Perchance to Dream”, “The Rocket”, “Fahrenheit 451”, Cl. D. Simak “All Flesh Is Grass”, D. Adams “Life, the Universe and Everything”) та українських (В. Бережний “Юнак з моря”, “Таємнича статуя”, “Подарунок телепата”, “Модель слави”, “Космічний Гольфстрім”, “Експедиція в природу”, Г. Л. Олді “Де батько твій, Адаме?”) письменників другої половини ХХ – поч. ХХІ ст.

Фактичний матеріал дисертації становлять антропоніми США, відібрані зі збірника “The Everything Baby Names Book: Everything you need to know to pick the perfect name for you baby” (L. Shaw) – 8600 од.; антропоніми України, зафіксовані у словнику-довіднику “Власні імена людей” (Л.

Срипник, Н. Дзятківська) – 860 од.; 1000 антропонімів з науково-фантастичних творів американських і українських письменників (по 500 од.); 400 фразеологізмів з антропонімним компонентом англійської та української мов (по 200 од.); номінативні ідентифікації учасників комп’ютерного дискурсу (нік, або мережеве ім’я) – 467 од. з американських сайтів і 464 од. – з українських.

Методи дослідження. За допомогою *зіст авно-типологічного методу* здійснено інвентаризацію особових імен відповідно до антропонімічних формул англо-американської й української лінгвокультур; на основі *методики аналізу словникових дефініцій* (етимологічних та історико-культурних джерел походження антропонімів як соціальних знаків) виявлено хронологію розвитку світового антропонімікону загалом і національних зокрема; із залученням *прийомів внутрішньої і зовнішньої реконструкції* зіставлено внутрішню форму особових імен американського й українського антропоніміконів; *методика компонентного аналізу* сприяла визначенню особливостей антропонімів як згорнутих національно-культурних текстів, що моделюють спільні й відмінні ситуації власне ідентифікації і характеристики носіїв імені – представників американського й українського соціумів; *методика дискурсологічного аналізу* – функціонально-семантичного навантаження антропонімів у різних типах дискурсів (художньому, фразеологічному, комп’ютерному); на всіх етапах здійснювалися *кількісні підрахунки* зіставлюваного фактичного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в роботі вперше виявлено еволюційний розвиток антропонімікону США й України, який відбувався за трьома нерівнозначними в хронотопному аспекті періодами: 1) дохристиянським (донаціональним), де мовний знак-антропонім був питомим апелятивом з прозорою внутрішньою формою і виконував функції виокремлення та захисту; 2) християнським (національним), де мовний знак-антропонім був деетимологізованим запозиченням (з романо-германських і давньо-єврейських імен в американський антропонімікон і з візантійських – в український) і виконував функцію захисту та ідентифікації; постхристиянським (сучасним), де мовний знак почав виконувати функцію власне ідентифікації людини; установлено 7 тематичних груп власних імен, характерних для сучасного американського

антропонімікону, і 4 – для українського; визначено спільну генеалогічну основу антропонімів у творах сучасних американських та українських письменників-фантастів (християнські за походженням імена, символи обох етнокультур, аксіологічно марковані okazіональні імена, інтертекстуальні імена), які корелюють з антропонімами як компонентами фразеологізмів. Вперше проаналізовано формомоделі номінативної ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу: 14 формомоделей ніків користувачів-американців і 18 – українських користувачів.

Теоретичне значення дисертації пов'язане із поглибленням основних положень зіставної ономастики (когнітивно-ономасіологічний принцип вивчення антропонімів), із систематизацією етнолінгвістичних і соціокультурних параметрів, за якими визначається вплив позамовних чинників на еволюцію і функціонування як світового, так і національного антропонімікону.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування у викладанні таких навчальних дисциплін: "Порівняльна типологія англійської та української мов" (розділ "Семіотична і глобальна класифікація лексики"), "Сучасна українська літературна мова" (розділ "Лексикологія"), "Лексикологія англійської мови" (розділ "Структурно-семантичні особливості власних назв"), "Лінгвокраїнознавство" (розділ "Роль країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенції в реалізації адекватного спілкування і взаєморозуміння представників різних культур"), у процесі підготовки спецкурсів із міжкультурної комунікації. Фактичний матеріал може стати у пригоді при укладанні англо-українського ономастичного словника.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в доповідях на *ШЕСТИ* міжнародних наукових конференціях: "Міжкультурна лінгвістика та формування іншомовної комунікативної компетенції" (Київ, 2006 р.), "Проблеми зіставної семантики" (Київ, 2007 р.), "Мова і культура" (Київ, 2008 р.), "Діалог мов і культур" (Київ, 2009 р.); "Сучасні дослідження з іноземної філології" (Ужгород, 2010 р.); "Пріоритети сучасної іноземної філології" (Бердянськ, 2010 р.), *одній* всеукраїнській науковій конференції: "60 років ЮНЕСКО: погляд у майбутнє" (Київ, 2007 р.), а також на щорічних науково-звітних конференціях Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Київ, 2007–2010 рр.).

Публікації. Проблематику, теоретичні і практичні результати дисертаційного дослідження викладено у восьми публікаціях: у шести статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України, та тезах доповідей двох наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (204 найменування, з яких 63 – іноземними мовами), списку довідкової літератури (26 найменувань), списку джерел ілюстративного матеріалу (57

найменувань), семи додатків. Повний обсяг дисертації – 213 сторінок, основний зміст викладено на 175 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну дисертації, методи дослідження, охарактеризовано фактичний матеріал, теоретичне й практичне значення здобутих результатів, указано форми їхньої апробації і структуру роботи.

У **першому розділі “Теоретико-методологічні засади вивчення антропонімів у сучасній ономастиці”** обґрунтовано необхідність застосування семантичного принципу в дослідженні лінгвістичної природи власних назв-антропонімів, виявлено їхню номінативну специфіку як соціальних знаків, проаналізовано конотативну семантику антропонімів як маркерів художнього дискурсу, визначено лінгвокультурні джерела мотивації антропонімів у фразеологічному дискурсі, встановлено типи формоделей антропонімів у комп'ютерному дискурсі, розроблено методикау зіставлення антропонімів США й України в діахронії і синхронії.

У **другому розділі “Генеалогічна основа сучасного антропонімікону США й України”** здійснено зіставлення сучасних антропонімічних систем США та України; виявлено спільні й відмінні культурно-історичні та соціолінгвістичні фактори впливу на їхнє становлення й розвиток.

Третій розділ “Антропоніми США й України в сучасних дискурсивних практиках” присвячений виявленню особливостей функціонування антропонімів у художньому, фразеологічному й комп'ютерному дискурсах.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНТРОПОНІМІВ У СУЧАСНІЙ ОНОМАСТИЦІ

1.1. Семантичний принцип дослідження номінативної природи власних імен в ономастичній системі

Ономастика – достатньо новий у теоретичному аспекті напрям сучасної лінгвістики. Незважаючи на те, що власні імена були об'єктом наукових інтересів учених з давніх часів, уважається, що ономастика здобула науковий статус лише в 30-х рр. ХХ ст. після I Міжнародного ономастологічного конгресу [144].

Без сумніву, це один із пріоритетних аспектів розвитку лінгвістичної наукової думки, адже онімна лексика, що акумулює матеріальний, культурний, історичний досвід суспільного середовища, становить невід'ємний атрибут лексичної системи кожної національної мови [46, с. 68]. Система іменування людей упродовж віків зберігає релікти давньої духовної культури і водночас швидко реагує на зміни зовнішнього устрою життя певного соціального середовища [69, с. 7].

Ще в “Слов'янському іменослові” М. Морошкін називає імена “скороченою історією внутрішнього буття народного духу”, наголошуючи, “що власні імена мають важливе значення не тільки як мовний матеріал, але і як пам'ятка народних поглядів, понять та уявлень, і нерідко там, де мовчать хроніки та історичні пам'ятки, починають говорити саме власні імена”. Невипадково, що однією з найактуальніших сфер ономастики є її етимологічний розділ, який вивчає історію виникнення й розвитку власних імен [16, с. 3]. Як зазначають дослідники, ідентифікаційна функція власних імен зумовила історично відкритий характер антропонімічної номінативної системи, що виявляється в її постійному поповненні новоутвореними іменами [16, с. 10].

За свідченнями ономастологів, перші антропоніми й топоніми з'явилися тоді, коли людина відчула необхідність розрізняти найважливіші для себе предмети за допомогою особливих звукових комплексів [142, 163, 180]. Характерною ознакою перших власних імен було те, що вони не мали спільного значення й асоціювались із конкретними предметами. А. Гардінер зазначає, що такий “втілений” характер власних імен зумовив збереження їхньої яскраво вираженої внутрішньої форми. Виконуючи функцію назв, власні імена відображають своєрідність ставлення носія імені до навколишнього світу, його систему цінностей і вірувань, склад думок, етнопсихологічні особливості [185, с. 103].

Ономастологам добре відомі численні класифікації давніх власних імен, які відповідають історичним періодам розвитку суспільства. Незважаючи на те, що такі реконструйовані набори власних імен не можуть бути беззастережно прийняті, все ж таки вони становлять науковий інтерес у плані

виявлення й вивчення системи мотивів, які лежать в основі процесу наділення індивіда власним іменем [158].

Російські дослідники М. Блох та Т. Семенова доводять, що “семантико-етимологічні класифікації власних імен достатньо глибоко розкривають загальні риси носіїв імені давнього періоду, насамперед переважне використання різноманітних слів розмовно-побутового мовлення як власних імен або їхніх основ, у зв’язку з чим антропонімікон сформувався як варіативна й численна лексична підсистема, значною мірою омонімічна загальній лексиці” [16, с. 3].

Однак подальший хід історії, як відомо, зумовив поступове витіснення з ужитку язичницьких імен. Важливою подією, яка вплинула на розвиток мовної культури народів, стало прийняття християнства (в Англії у VII ст., а в Київській Русі – 988 р.). За посередництвом церкви до лексику почали вводитися канонічні християнські й біблійні імена, які були утворені від загальних основ давніх мов: латинської, грецької, єврейської, єгипетської та ін., наприклад, рос. *Алексей, Василий, Ирина, Евдокия*, англ. *Diana, Rebecca, Salome, Simon* [16, с. 4]. Незважаючи на непопулярність у народі незрозумілих “іноземних” імен, активна християнізація населення у XIV–XVII стст. сприяла поширенню й закріпленню в номенклатурі англійської та слов’янських мов канонічних християнських власних імен [там само, с. 4].

Згодом уведення державної регламентації антропонімікону стало базою для перетворення власних імен на соціально-мовну юридично закріплену категорію: антропоніми більше не фіксували конкретні характеристики певних носіїв імен; їхнє призначення полягало в легалізованій індивідуалізації будь-якої людини незалежно від її особистих якостей [там само, с. 4]. Відтоді власні імена починають функціонувати як своєрідні культурно-історичні й мовні індекси. З одного боку, зв’язок власних імен із системою конкретної мови вивляється в оформленні їх як соціальних знаків, з іншого – периферійна позиція власного імені в мовному тезаурусі зумовлює його цінність для лінгвістичних досліджень, оскільки в маргінальних областях зберігаються архаїзми, втрачені в мові в цілому, а також з’являються інновації й формуються нові тенденції мовного розвитку [11, с. 45].

У зв’язку з цим великого значення набуває перш за все філософське осмислення особливостей антропонімікону усіх народів, що протягом історичного розвитку мали численні контакти [159, 162].

Розгляд імені як лінгвофілософської категорії можливий з точки зору двох підходів, започаткованих ще Платоном та Аристотелем, – *ЛОГІЧНОГО*, заснованого на принципі аналізу, та *ЕЙДЕТИЧНОГО*, де основним принципом є синтез. На нашу думку, найбільш ефективним є перший підхід, який дозволяє досліднику глибоко й комплексно аналізувати і’мя, унаслідок чого можна отримати найтонші його дистинкції. У рамках саме логіко-аналітичного напрямку актуалізується *семантичний* принцип дослідження

власного імені [157, 198].

Питання щодо того, чи мають значення власні імена, протягом багатьох років залишалось одним із найбільш дискусійних в ономастиці [19, 27, 151]. У системі реального мовлення важко знайти однозначну відповідь на це питання, оскільки ще не розроблено загальноприйнятої концепції власного імені на основі єдиних базових положень і методів.

Тривалий час у мовознавстві переважно панували погляди щодо ідентифікаційної функції власного імені. У цьому аспекті дуже ґрунтовними є роботи Донецької ономастичної школи на чолі з Є. С. Отіним [210].

За характером значення власні імена часто називають лексично неповноцінними (Г.А. Уфімцева). Якщо конкретні загальні назви, зазначає Г. Уфімцева, є центральною семантичною категорією, адже мають дві властивості: означати (*signifier*) і позначати (*designifier*), то власні імена, навпаки, обмежуються однією функцією – позначення, що дозволяє їм тільки розрізняти, розпізнавати позначувані предмети та особи без вказівки на якісну, змістову характеристику певного індивідуума чи одиничного предмета або факту. Основною відмінністю власних імен є нездатність виражати узагальнені поняття: їхня роль у мові суто називна, у зв'язку з чим їх називають "розпізнавальними знаками" [9, с. 67].

З огляду на такі твердження, семантично клас власних імен з номінативною (ідентифікаційною) функцією вважається неповноцінним і може бути віднесений до "несамодостатніх структур". У зв'язку з цим чимало науковців відзначають "семантичну спустошеність" власних імен у мові, оскільки останні, на їхній погляд, позбавлені зв'язку з поняттям (Т. Бакастова, О. Суперанська). У мовленні власні назви наповнюються змістом, але й тут їхня понятійність є дещо інакшою, ніж у апелятивів. Перші, на думку Т. Бакастової, співвіднесені з поняттям у такій послідовності: *ЗВУКОВИЙ КОМПЛЕКС – ДЕНОТАТ – ПОНЯТТЯ*, другі: *ЗВУКОВИЙ КОМПЛЕКС – ПОНЯТТЯ – ДЕНОТАТ* [13, с. 9]. При цьому О. В. Суперанська вважає, що понятійність власних імен розкривається лише у зв'язку з поняттям родового означуваного, причому такий зв'язок опосередкований через річ (у загальних імен він безпосередній) [120, с. 117].

Інші вчені обстоюють існування лексичного значення у власних назв не тільки в мовленні, а й у мові (В. Калінкін, М. Нікітін). Вімовляючись від розуміння значення власних імен як "значення із суто денотативною основою", науковці доходять висновку про наявність у цих одиниць сигніфікативного компонента, але досить своєрідного: "елементи сигніфікації, хоча й виявляються у власних назвах, мають у них особливе походження та займають у структурі їхнього значення особливе місце" [23, с. 21]. Понятійність власних назв пов'язана з безпосереднім відображенням у свідомості не групи однорідних предметів, а одного предмета, його відмінності від інших, з відношенням власного імені як знака понять індивідуумів, людей, тварин і т. п. [там само, с. 29].

Відкритість проблеми про семантичний статус онімів [200] сприяла формуванню трьох підходів до визначення номінативної природи антропонімікону: 1) репрезентативного, 2) змістового і 3) мовно-мовленнєвого.

Одні дослідники (В. Мокієнко, О. Березович) вважають, що культурні конотації, які тривалий час відзначаються стабільністю в межах певної мови, сприяють формуванню символіки в оніма, тимчасом прихильники парадигматичної асемантичності онімів (Р. Охштат, С. Пак) уточнюють, що з безпоняттєвого знака на рівні мови онім перетворюється на апелятив у різних типах дискурсів [106, с. 89].

Коментуючи ці твердження в рамках трьох підходів, варто зазначити, що представники *репрезентативного підходу* (Н. Арутюнова, Ж. Вандрієс, Ю. Маслов) наполягають на вторинній функції власних імен по відношенню до загальних, насамперед на функції репрезентації; прихильники *змістової* сторони онімів вважають, що власні імена мають лексичне значення і навіть є більш змістовними, ніж загальні (О. Єсперсен); натомість третій осередок науковців (В. Ніконов, М. Комлев, Л. Щетинін) пояснює специфіку семантичної природи онімів залежно від їхнього розгляду на *МОВНОМУ* і *МОВЛЕННЄВОМУ* рівнях.

Найбільш прийнятною для концепції дисертаційної роботи є думка вчених про повноправний, хоча й специфічний (екстралінгвальний) статус онімів.

Основна дискусійна проблема переважно зводиться до вирішення того, чи слід включати позамовні чинники у значення слова У лінгвістів із цього приводу не існує єдиної думки. Ускладнює проблему й подеколи важке розмежування мовних і позамовних чинників у семантиці слова.

Позамовний зміст слова, який відображає національну культуру, називають культурним компонентом значення слова [39, с. 46]. А власні імена характеризуються яскравим культурним компонентом значення, бо відбивають особливості культури, історичного розвитку, традицій народоносія мови, а також містять додаткову інформацію через асоціації [там само].

Крім відкриття свого власного імені та його доленосного значення, існує також прочитання імені оточенням, суспільне розуміння особистісних властивостей того чи іншого імені [149]. Британська газета "Sunday Times" опублікувала результати власного дослідження особливостей соціального смислу певних імен, виконаного в жартівливій манері. Порівняння чотирьох областей Британії виявило, що між північчю й півднем Англії існує відмінність у використанні вікторіанських жіночих імен: наприклад, ім'я *Емма* частіше зустрічається на півдні, ніж на півночі. Однак те, що часто називають класовими розбіжностями, виявляється більш важливим у виборі імені, ніж географічний фактор. У тих областях, де переважає ручна праця, ім'я добирають ретельно, здебільшого під американським впливом. А в районах Лондона, де, як правило, живуть кваліфіковані працівники, переважають традиційні, прості імена.

Для правильної інтерпретації імені недостатньо одного лише “мовного знання” – необхідні також і певні знання про фрагмент дійсності. Не існує “чистої семантики”, тобто такої, яку можна було б вивчати без опори на фонові знання та безвідносно до навколишнього світу [51, с. 13].

Від вирішення цього питання залежить визнання власних імен повнозначними словами чи, навпаки, віднесення їх до розряду семантично неповнозначних слів, які протиставляються загальним назвам.

На противагу логікам (Б. Рассел та ін.), які обговорюють питання значення власних імен на основі аналізу лише простих номінацій (назв осіб, тварин тощо), за семантичного підходу виділяють цілу низку власних імен, у тому числі й випадки таких номінацій, як сполучення слів *The United States of America*, *Stratford-upon-Avon* [146].

Природно, що класифікація власних імен, розроблена Т. Олійник, перш за все може бути здійснена за предметною сферою, тобто за позначуваними предметами. Основу її складають:

1. Назви осіб (прізвище, ім'я, по батькові).
2. Клички тварин, птахів.
3. Топографічні назви річок, океанів, морів, заток, озер, країн, міст, селищ, парків, вулиць, доріг.
4. Назви будинків, закладів, організацій, пароплавів, літаків та інших засобів пересування.
5. Назви книг, журналів, п'єс тощо [102, с. 9].

До власних імен зараховують також так звані “власні квазіімена”: назви періодів історії, культурних і політичних рухів, імена історичних особистостей, гербів, місцевостей, зображених у літературі, а також назви (етикетки) виробів, товарів, продуктів харчування, наприклад: *Adam style* (архіт., мист.) – англійський неокласичний архітектурний стиль; *Aldermaston march* – Олдермастонський похід прихильників миру – марш протесту проти ядерної зброї; *the Hanovers* – династія Ганноверів, яка заступила династію Стюартів.

Загалом за сферою функціонування власних імен Олійник виділила дві групи:

- 1) імена, що позначають (прізвища, імена осіб, клички тварин, назви місцевостей, історичних дат, подій);
- 2) імена, що тільки називають (заголовки книг, назви журналів, етикетки на продуктах) [102, с. 12].

Загалом, приймаючи тезу про біфункціональну природу власних імен, слід відзначити, що основним методологічним принципом при вивченні номінативної природи імені повинен бути аналіз дворівневої залежності онімного знаку: від характеру денотатів, з одного боку, і системних можливостей конкретної мови – з іншого. Тому, говорячи про номінативну природу антропонімікону, під якою розуміємо “внутрішньо організовану систему способів та моделей мовної ідентифікації особи, притаманних тому чи іншому народові”, варто перш за все сказати, що вона сприймається як

специфічна автономна сфера ономастики на підставі того, що власні імена як мовний елемент спрямовані на індивідуальне найменування людини в суспільстві, відображаючи загальні закономірності ономастичної системи [20, с. 76].

Виокремлення ономастики як самостійної науки, що має свій власний предмет, на думку М. Рут, мало величезне значення для дослідницького інтересу до власного імені як особливого лінгвокультурного й лінгвокогнітивного феномену і принесло свої плоди [113, с. 15–17]. Однак ономастика як цілісна наука й досі перебуває в стадії становлення, адже важко назвати концептуальні праці, у яких би вона результативно розглядалася в цілому [там само]. Водночас численні дослідження окремих класів онімів, зокрема й тих, що містять серйозні висновки теоретичного плану, є досить значимими. А тому питання про наявність або відсутність лексичного значення у власних імен слід вирішувати тільки стосовно конкретних класів онімів.

1.2. Номінативна специфіка антропонімів як соціальних знаків

Ономастика, відповідно до категорій власних імен, має кілька розділів та вивчає закономірності виникнення, розвитку, зміни, функціонування, поширення і структури власних імен у мові й мовленні, у літературній і діалектній сферах [102, с. 2]. Наймолодшою галуззю ономастики вважається когнітивна ономастика, що займається вивченням власних назв у ментальному лексиконі людини. Нові шляхи розвитку цих проблем наведені в монографії О. Карпенко “Проблематика когнітивної ономастики” [61]. Дослідниця розглядає власні назви як концепти певного ментального лексикону, що є результатом когнітивної обробки та переробки інформації, описує механізми профілювання онімів. Кожний омонімічний розряд структурований нею в окремий фрейм. Коректність теоретичних засновків підтверджена результатами асоціативного експерименту.

У центрі уваги сучасних ономастів перебувають проблеми концептуалізації семантичного простору за допомогою *антропонімів* та визначення їхніх лінгвокогнітивних та лінгвокультурологічних характеристик (Л. Гнаповська, О. Карпенко). Розкриття специфіки взаємодії концептів ‘людина’ та ‘особистість’ у смисловій структурі антропоніма, розробка концептуальної моделі антропонімічної номінації, обґрунтування лінгвістичного статусу антропоніма як згорнутого національно-культурного тексту, а також аналіз особливостей прояву структурно-семантичних характеристик антропонімів і досі не втратили своєї актуальності.

Так, М. Рут дійшла висновку, що з двох найбільш вивчених класів – топонімів і антропонімів – останні явно меншою мірою підлягали розгляду в плані виявлення їхньої семантики; по-друге, саме стосовно антропонімів теза про відсутність лексичного значення є особливо вагомим зважаючи на “класичність” антропонімів як власних імен, про що говорить навіть сам

вихідний з античності визначальний термін: питання про “власність” може стосуватися лише особи, а не будь-якого іншого об’єкта, і фактично власні імена – це і є особисті імена [113, с. 19–22].

З огляду на останній фактор, слідом за О. Селівановою [215, с. 95], під *АНТРОПОНІМОМ* розуміємо будь-яке власне ім’я людини (або групи людей), зокрема й ім’я, по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім (таємне, зашифроване ім’я), андронім (найменування дружини прізвищем чоловіка), гінеконім (найменування чоловіка прізвищем матері або дружини), патронім (найменування людини від імені чи прізвиська батька або предків), семантика яких визначається їхнім закріпленням за конкретним членом соціуму.

Дослідження антропонімів завжди перебувало в центрі уваги українських учених (Л. Гумецька, Л. Кракалія, П. Чучка та ін.). Предметом їхніх наукових розвідок була переважно регіонально-етнічна антропонімія, тобто антропоніми певних етнологічних зон (І. Бойчук, В. Кравченко та ін.), що дозволило виявити специфічні особливості регіональних антропоніміконів та пов’язати їх із загальною антропосистемою онімного простору України.

Розгляд основ теорії ономастики та постановка проблеми категоризації світу за допомогою антропонімів зумовлює необхідність багатоаспектного вивчення антропонімів (Алексєєва О. М., Денисова С. П.).

У лінгвістиці все ще ведеться дискусія, згідно з якою своєрідність антропонімів як мовних знаків визначається вторинністю їхнього походження. Вказуючи на те, що власне ім’я – це знак, який виник на апелювативній основі, але згодом втратив її, вчені зводять мовну специфіку загальних імен до їхньої семантичної спустошеності, яка є результатом втрати ними понятійної апелювативної основи. Наприклад, К. Левковська обстоює суто антропонімічну, індивідуалізувальну-ідентифікаційну їхню функцію і підкреслює, що “штучне” закріплення власного імені не стосується проблеми значення слова [80, с. 178].

Свідчення некоректності цього положення надає сама мова. Загальновідомо, що в звичайному спілкуванні однаково ефективними виявляються як слова з незрозумілою для мовця внутрішньою формою, так і слова, прозорі в етимологічному плані [16, с. 5].

Знання людиною внутрішньої форми слова, зазначають М. Блох та Т. Семенова, аж ніяк не заважає його правильному вживанню. Так, звертаючись до жінки на ім’я Раїса, мовці не припускають, що її характерними рисами є легковажність і безтурботність (Раїса – грецьке = ‘легковажна, безтурботна’) [там само, с. 5].

Мовні факти беззаперечно показують, що зведення семантичної специфіки антропонімів до затемнення їхньої внутрішньої форми позбавлене переконливих підстав. Насправді, кожний носій мови знає, що, поряд з немотивованими власними іменами, існує чимало мотивованих антропонімів. Слід визнати, що у виборі (утворенні) власного імені відсутні будь-які

обмеження [там само, с. 6]. Тут важливий сам факт наявності у людини нічим не обмеженої можливості вибору імені, аж до самого незвичного і навіть абсурдного. Підтвердженням цього висновку є нескінченний процес утворення антропонімів-неологізмів. При цьому важливо підкреслити, що незалежно від характеру вираження внутрішньої форми, за відповідних консітуативних умов антропонім-неологізм однаково ефективно виконує свою функцію. У цьому зв'язку цілком обґрунтована думка О. Суперанської про те, що наявність або відсутність у власному імені апелювативного значення не є його диференційною ознакою [120, с. 68].

Насправді, варто новоутвореному власному імені ввійти в антропонімікон суспільства або групи людей або навіть окремого індивіда, як воно одразу починає функціонувати згідно з антропонімічними семантико-функціональними особливостями. При цьому ані експліцитна внутрішня форма власного імені, ані його омонімічність апелювативам не руйнують індивідуалізувальної функції антропоніма [16, с. 6].

Порівнюючи особливості китайських та англійських власних імен, дослідники зазначають, що у східних мовах, зокрема в китайській, і зараз власні імена утворюються від загальних іменників, зберігаючи при цьому лексичне значення похідних основ. Вибираючи для дитини ім'я, батьки намагаються вже у самому імені запрограмувати її життєвий шлях. Китайські власні імена переважно відповідають таким семантичним групам, як 'слава', 'здібності', 'інтелектуальні та моральні якості', 'багатство', 'довголіття', 'любов до дітей' [там само, с. 7].

Причину збереження в китайських власних іменах мотивувального значення вчені вбачають у прагненні людини уникнути перекручування імен своїх близьких, яке може бути пов'язане або з народною етимологією, або з надуманими небажаними звуковими асоціаціями. Більш того, порівняльний аналіз англійських та китайських власних імен виявив відмінності англійських антропонімів від їхніх китайських корелятів не тільки у психологічному плані, а й у графічному і структурному відношеннях: китайські власні імена не пишуться з великої літери; вони становлять надзвичайно варіативну й складну систему, оскільки є не тільки окремими словами, а й фразами і навіть реченнями [там само, с. 7].

Як показує аналіз мовних даних, спроби підвести процес утворення імені під якісь єдині моделі (чи то створення власних імен "за природою" об'єктів, що іменуються, чи створення "асемантичних розрізняльних найменувань") не є результативними.

Мовний досвід носіїв мови свідчить про те, що етимологічні характеристики слова (як власного імені, так і загального імені) не впливають на його семантико-функціональні характерні ознаки. Незалежно від генезису власне ім'я конотує, тобто вказує на ознаки позначуваного предмета, інакше воно не могло б реалізувати свою номінативну функцію. Оскільки вживання власного імені має повідомити співрозмовнику якусь інформацію, воно не може не мати для комунікантів однакового значення, і

це значення визначається не внутрішньою формою найменування, а складається із того загального, що виявляється в багатьох вживаннях слова [16, с. 7].

Проте, при визначенні семантики людських імен вирішальним є протиставлення не стільки “загального/індивідуальному, скільки чужого/моєму власному”. Визначаючи структуру лексичного значення, М. Рут звертає увагу, що за умови слідування звичайній схемі сигніфікат – денотат – конотат очевидно є відсутність яскраво вираженого сигніфіката у антропонімів [113, с. 78]. Його існування на рівні семи ‘людина’ може оцінюватися аналогічно категоріальній семі апелятива. Інакше кажучи, сигніфікат власного імені-антропоніма лише зараховує його до певного розряду оніма. М. Рут також додає, що жорстка конкретність денотата заделегідь визначає досить вузьке коло користувачів імені [там само].

Ім’я живе в соціумі й саме у ньому має значення. Невипадково можна “мати ім’я”, “зробити собі ім’я”, тобто ввести своє ім’я в широкий соціум і тим самим закріпити за цим звукокомплексом свій власний образ. В імені, “яке захопило широкий соціум, усі інші можливі денотати нівелюються, і звичайна людина на прізвище, наприклад, Пушкін, не раз випробує на собі різні наслідки цього факту” [112, с. 178]. Тезоіменність, зумовлена прецедентним характером іменування людей у сучасному християнському світі, стає вадою соціуму. Звідси, триває робота щодо уточнення й доповнення антропонімної одиниці, виникнення двочленних, тричленних і багаточленних структур іменування, які дозволяють імені зберігати свою індивідуальну специфіку в рамках досить широкого кола спілкування.

Антропонім може бути двозначним: по-перше, він існує сам по собі, по-друге, як особисте ім’я конкретної людини. Сам по собі антропонім не має реального значення – особисте ж ім’я має відсоціумний денотат і відсоціумний конотат [102, с. 12]. Особисте ім’я варіює в соціумі, через численні варіанти й дублети намагаючись якнайповніше реалізувати денотативне й конотативне наповнення семантики імені.

Антропонім існує в мові, особливості його функціонування визначаються мовними законами. Особисте ж ім’я існує в соціолекті, і чим вужче соціум, тим яскравіші особливості функціонування імені. Семантика антропоніма визначається загальнонародними культурними конотаціями. Семантика особистого імені визначається закріпленістю його за конкретним членом соціуму [210, с. 414–416]. Антропонім вбирає в себе культурні конотації, за рахунок чого, вважає Є. Отін, формуються фантомні лексичні значення, що перетворюють його на проміжну форму між онімом і апелятивом конотата [там само, с. 412].

Антропоніми складають особливо цікаву й важливу систему власних імен, яка складається з особових імен, прізвищ та по батькові. Більшість народів, які мешкають на території Європи та Америки, у тому числі англійці й американці, мають історично складений двоіменний антропонімікон: особове ім’я та прізвище [122, с. 198].

В англійській мові терміну "особове ім'я" відповідають англійські словосполучення *baptismal name, Christian name, first name, given name* і *personal name*. Два синоніми *forename* і *prename* мають також значення 'ім'я, що йде перед прізвищем'. Крім того, у великому словнику Вебстера для позначення чоловічих та жіночих особових імен прийняті позначення *masculine prop(er) name* і *feminine prop(er) name*. Термінові "прізвище" відповідають англійські *surname* і *family name*. Слово *prename* і словосполучення *family name* є американізмами. Також, як зазначає О. Суперанська, чимало особових імен покладено в основу виникнення англійських прізвищ, наприклад, *John – Johns, Johnes, Johnson, Johnston; Robert – Roberts, Robertson*. До того ж деякі особові імена та прізвища фонологічно й морфологічно збіглися, утворивши, таким чином, своєрідні антропонімічні омоніми *Adam, Andrew, Arnold, Henry, Thomas* [122, с. 199–204].

Ван Бурен ділить англійські власні імена на чоловічі та жіночі, а в межах кожного з цих мікрокласів розрізняє повні імена (наприклад, *Thomas, Pamela*), скорочені імена (наприклад, *Thom, Pam*) та пестливо зменшені імена (наприклад, *Thommy, Pammy*). При цьому він намагається приписати кожній із цих трьох категорій постійне прагматичне значення [цит. за пр.: 24, с. 90].

У свою чергу, номенклатура англійських особових імен поповнюється неологізмами, утвореними від прізвищ, наприклад, *Bradley, Howard, Sidney*. Така тісна взаємодія та взаємопроникнення особових імен та прізвищ в сучасному англійському антропоніміконі призводить до того, що часто буває важко відрізнити їх один від одного. У таких іменуваннях, як *William Henry, Henry James, William James, August Thomas* значення імен може бути розкрито лише через порядок слідування: прізвище, як правило, замикає такий словесний ряд. Однак у лексикографічних працях та в бібліотечних каталогах прийнятий інший порядок: прізвище → особове ім'я, причому після прізвища ставиться кома, наприклад: *Arthur, Joseph Charles; Thomas, George Henry* [122, с. 206–207].

Також антропоніми бувають індивідуальні й групові [102, с. 13]. Індивідуальні антропоніми виділяють об'єкт із класу подібних (особистість із колективу), а групові даються колективам, групам, етносам тощо, наділеним тими чи іншими ознаками.

Підводячи підсумок вищесказаному, можна зробити висновок про те, що, з одного боку, антропонім – це слово, лінгвістичний знак, і як усі слова, він підпорядковується законам функціонування мови як семіотичної системи. З іншого боку, ім'я, одержуючи онтологічний статус у соціумі, стає представником людини – особистості в соціальному середовищі. Тому воно володіє також величезними соціальними й економічними правами, перетворюючись при цьому на соціальний знак [31, с. 26].

1.3. Конотативна семантика антропонімів як знаків художнього дискурсу

Спираючись на матеріал “Словника конотативних власних імен” Є. Отіна, спробуємо осмислити ту лінгвокультурологічну інформацію, яка міститься у власному імені [210].

Основною структурою кожного концептуального поля є людина, невід’ємним атрибутом якої є власне ім’я, що супроводжує її протягом усього життя. За визначенням О. О. Селіванової, власне ім’я – це слово, сполука, речення, яке служить для виокремлення названого ним об’єкта серед інших об’єктів його індивідуалізації та ідентифікації [215, с. 155].

У системі художнього тексту протиріччя, на думку О. П. Григоренко, значною мірою змінюються, оскільки літературний антропонім існує у специфічному середовищі. Автор дає імена персонажам з урахуванням усього комплексу факторів, залучених у текстову реальність [38, с. 9]. Літературний антропонім має сигніфікативний зміст, оскільки співвідноситься з певним героєм, персонажем, образом. Він уже задалегідь несе метафоричне, іронічне, символічне, алегоричне, міфологічне, ігрове навантаження, тобто значення, що виявляється в художньому просторі поступово, як адекватний логічний розвиток сюжету в рамках загального плану, що враховує авторську стильову специфіку та ідейно-художню стратегію. Антропонім перетворюється на певний образ, втілює сукупність психологічних і моральних характеристик, притаманних тільки йому в даному тексті. Саме тому навіть звичайний літературний антропонім виступає як двоїстий феномен: асемантичний і семантичний водночас. Він завжди є узагальненням, а тому наближається до загальних імен [там само, с. 10].

О. П. Григоренко вважає, що суттєвою розбіжністю між “реальним” антропонімом та його літературним аналогом є те, що перший частіше вживається в потоці мовлення, бо є висловленим, усним. Натомість літературний антропонім є насамперед писемним, адже виступає не як звук, а як графічний знак. Процес читання складніший, більш синтетичний, у зв’язку з чим літературний антропонім сприймається глибше й різнобічніше. Якщо власні імена не мають синонімів і антонімів, то в художньому тексті імена деяких літературних персонажів мають своїх антагоністів, або двійників, тобто стають антонімами та синонімами [там само].

Будь-який художній твір – явище парадоксальне, оскільки, з одного боку, це частина людського досвіду, а з іншого – надбання певної історичної доби, культури, естетичних та ідеологічних поглядів. Імена літературних персонажів стають відображенням усіх цих явищ і можуть набувати характеру яскравих аналогій, культурних алюзій, асоціацій явних і імпліцитних, загальноприйнятих і езотеричних. Тому більшість літературних антропонімів є вмотивованими. Це пояснюється тим, що для автора художнього твору ім’я будь-якого персонажа є “зрозумілим, осмисленим поняттям” [там само, с. 10].

П. Флоренський, приміром, у відомій праці “Імена” категорично заперечував випадковість і несуттєвість літературних імен. Письменник, який дає імена своїм героям “за природою”, бачить ество своїх героїв сутнісно, відповідно до онтологічної здатності взаємозв’язку імені та його носія. “Природність” імені у просторових і часових рамках тексту означає не лише його повну відповідність психологічній характеристиці літературного персонажа, а й адекватність усій логіці подій. Більш того, сюжетна лінія розгортається від антропоніма. Ім’я стає “геном сюжету”, відбиває авторський задум, є тісно пов’язаним з ідеєю твору, за межі якого воно обов’язково виходить, по-новому апелюючи до все нових і нових генерацій читачів. У художньому просторі, щільно насиченому власними іменами різного гатунку (тобто з різними семантичними кодами), спостерігається потужний процес творення нових семіотичних моделей [38, с. 10–11].

У такому контексті надзвичайно важливим є питання семантичного поля. Семантичне поле літературного антропоніма, на думку В. Ніконової, так само, як у мовчазній парадигмі, “формується за принципом синонімії, але не обмежується ним, передбачає рецепцію кожної окремої семантичної одиниці (семи)”. Специфікою використання синонімії в царині літературної ономастики є дослідження процесу розгортання синонімічного потенціалу літературного антропоніма за рахунок активізації кодів. Семантичне поле літературного антропоніма включає різні коди: “соціоетнічний, лексико-семантичний, біблійний, символічний, міфологічний, суто літературний та ін.” [101, с. 119].

З одного боку, коди є системами вищого порядку з точки зору абстрактності їхніх знаків, з іншого – їх можна розглядати як “механізм структурування системи”, і, як уважає В. Г. Ніконова, вони здатні одночасно породжувати реальні повідомлення, що відсилають до первинного досвіду, і повідомлення, що ставлять під сумнів саму структуру того ж таки коду. Отже, коди завжди виявляються у референції до якоїсь іншої знакової системи [там само, с. 119].

Психологи детально вивчають складний механізм утворення семантичного поля, пов’язаний з рецепцією кожного слова. Свідомість читача сприймає ім’я лише функціонально. Утім підсвідомість реєструє ім’я героя разом з його семантичним ореолом. Цей процес реєстрації відбувається в “мікродозах”, але стільки разів, скільки це ім’я зустрічається у тексті, тобто багаторазово. Щоразу підсвідомість помічає певну особливість застосування іменної формули. Сукупність таких реєстрацій, їхня “комбінаторика” утворює семантичне поле антропоніма [там само, с. 120]. Персонаж народжується в ту мить, коли ідентичні семи кілька разів поспіль пронизують власне ім’я й остаточно закріплюються за ним. Таким чином, власне ім’я є чимось на кшталт поля, в якому відбувається своєрідне намагнічування сем.

Основу семантичного поля власного імені складає *ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ КОД*. Він указує, за яким принципом утворюється антропонім, розглядає його етимологію з точки зору як “мертвої етимології”, так і “живої

термінології". Правильне визначення антропонімічних кодів дає змогу з'ясувати, чи є антропонім літературною акциденцією або ж, навпаки, він є "субстанційним", "природним". Кодова насиченість семантичного поля детермінує горизонтальну площину інтерпретації [38, с. 12].

Аналіз рівнів функціонування антропонімів у художньому творі маркує вертикальний зріз тлумачення, його загальну архітектоніку. О. П. Григоренко зазначає, що послідовний синтез і аналіз пізнавальних можливостей семантичного та функціонального вимірів дозволяє сформувати адекватну дослідницьку модель, що стає основою повноцінної дослідницької програми. Якщо антропонім активує два або більше кодів, то це передбачає парадигмальний характер зв'язків, текстуальних та інтертекстуальних. Тоді він уже функціонує як алегорія, символ, метафора або міф, утворює складну систему, побудовану за принципом мовної гри, або сам розгортається до масштабів тексту. Такий антропонім є суттєвим, природним [там само, с. 12].

Аналіз антропоніма починається з рівня "знака" як базового елемента висловлювання і завершується рівнем "тексту" як найбільш складної і цілісної системи мовної комунікації. О. П. Григоренко виділяє "метафори", "символи", "ідеї" та "міфи", які опосередковують логічне розгортання "знака" в "тексті". Принцип мовної гри пов'язує всі задіяні рівні у загальну модель функціонування літературного антропоніма [там само, с. 12].

Перший рівень функціонування імені в художньому творі – це рівень знака. Для автора, який підсвідомо перебуває на позиціях "за домовленістю", літературний антропонім є вказівкою на конкретну дійову особу, засобом її ідентифікації. У процесі розгортання твору антропонім-знак виступає як представник певного персонажа і використовується для набуття, зберігання, перетворення або передачі інформації. Сукупність літературних антропонімів утворює знакову систему (систему імен) певного художнього твору.

При цьому Т. В. Бакастова стверджує, що літературний антропонім виступає як повноцінний образний знак, якому також притаманна двоїстість. Саме тому він одночасно належить і до простору художнього тексту, у якому він реалізується, і позасистемному світові спонтанного читацького сприйняття. У такому разі імена персонажів швидко набувають лексичного значення для всіх реципієнтів, оскільки функціонують у тексті, який надає їм такого значення. Тобто антропонім-знак перебуває у стані розвитку від нульового значення до його поступового значення [13, с. 9].

Якщо літературний антропонім був обраний автором довільно, без мотивації відношення між цим антропонімом та персонажем, то такий антропонім буде звичайним знаком ("базовим"), оскільки "поняття"/"значення" формується не в рамках тріади, а в межах діади, тобто належить до системи текстової реальності [там само, с. 9]. Якщо ж літературний антропонім від самого початку наділений якоюсь додатковою функцією, то він буде знаком більш високого рівня, оскільки складатиметься з базових одиниць за певними правилами семантики, прагматики,

функціонування. У такому випадку “значення” або “поняття” формуватиметься вже в рамках первинної тріади (ім’я – персонаж – поняття). У цій системі термін “поняття” правомірно замінити терміном “образ”. Від характеру зв’язку цієї знакової тріади з більш високими ієрархічними знаковими системами: “знакова тріада – текст – автор”, або “знакова тріада – текст – читач”, або “знакова тріада – текст – тип культури” – образ може набувати контурів *мет афори, символу, ідеї, міфу* [там само, с. 10].

Характер кодування імен за принципами метафоризації та метонімізації досліджується у працях Р. Якобсона та У. Еко. Метафора, за Р. Якобсоном, установлює смисловий зв’язок за принципом схожості, метонімія – за принципом суміжності. Метонімія стосується сенсорного, а метафора – складнішого, категоріального типу мислення. Коли літературний антропонім використовується як метафора, він демонструє більш високий рівень авторської свободи. У різних текстах літературне ім’я може виступати і як метафора, і як метонімія [38, с. 13].

Т. В. Бакастова зазначає, що розгортання семантичної структури антропоніма в художньому тексті відбувається за рахунок двох груп факторів: прямих та непрямих. До першої належать варіанти й варіації антропонімічної формули, вторинна контекстуальна номінація персонажа; до другої – засоби характеристики носія імені в авторському мовленні (сюди належать опис, міркування, характеристика через оповідь про дії), самохарактеристика персонажа, яка відображається в його сказаному, внутрішньому й невластивому мовленні, а також репліки, що характеризують інших персонажів [13, с. 11].

Варіативність номінації персонажа виникає з можливості його присутності в різних ситуаціях, у контакті з різними комунікантами й має різноманітну природу й функції. Зміна хоча б одного компонента комунікативної ситуації призводить до обов’язкової зміни номінації [67, с. 7].

Дослідниця Т. В. Бакастова доводить, що оскільки в основу синонімічних відносин, які виникають між номінаціями персонажа, покладено принцип денотативної співвіднесеності, компонентами цього синонімічного ряду стають різні імена, лексеми, далекі один від одного не тільки за сигніфікативним значенням, але й часто за протилежною емоційною та експресивною наповненістю. Перш за все це стосується вторинної контекстуальної номінації персонажа, яка відрізняється різною якісною та кількісною репрезентацією. Остання пояснюється, по-перше, авторством номінації: походючи від різних персонажів, вони передають різне ставлення до головного героя; і по-друге, композиційно-мовленнєвим оформленням тексту [13, с. 12].

З другого боку, вторинна номінація відбиває можливість, що предикують позначення, – за допомогою них мовець одночасно ідентифікує об’єкт і дає йому оцінку, адже вторинне позначення відображає природний розвиток тексту, у якому реалізується перехід від екзистенціальної номінації до ідентифікаційної. Отже, кожна окрема номінація конкретизується,

уточнюється і семантично звужується, що призводить до збільшення номенклатури позначень, з одного боку, і росту семантичного об'єму основного власного імені, з іншого [там само, с. 12].

Багаторазова контекстуальна актуалізація власного імені, а також актуалізація посередництвом повтору сприяє набуттю антропонімом статусу тематичних (ключових) слів, унаслідок чого він отримує текстотворчу функцію, стає важливим скріпленням цілого тексту, забезпечуючи як міжфразову, так і загальнотекстову зв'язність останнього [там само, с. 14].

Власне ім'я вживається для ідентифікації референта і "обростає" відомостями про нього. Ці відомості беруть участь у формуванні семантичної структури імені. Накопичена інформація як змістовного, так і концептуального характеру перетворює власне ім'я в акумулятивний стилістичний засіб, здатний передавати імплікації й авторську модальність [107, с. 8].

О. С. Петрова доводить, що функціонування власних імен у художньому тексті може розглядатися лише з урахуванням особливостей його семантики, з одного боку, і контекстуальної вмотивованості, з іншого, оскільки відношення між антропонімом і художнім текстом – це взаємодія [там само, с. 9]. Функціонуючи в мовленнєвому просторі конкретного художнього твору і підпорядковуючись загальним закономірностям, власне ім'я, як і інші складові одиниці тексту, зазнає семантичних змін. Однак актуалізація власного імені полягає не у перерозподілі елементів його семантичної структури (що спостерігається у повнозначних лексичних одиницях), а у набутті останньої [там само, с. 10].

На окремий розгляд заслуговує прецедентне ім'я. Феномен прецедентності в рамках певного тексту по суті відсилає нас до іншого, попереднього тексту, породжуючи явище інтертекстуальності. Оскільки літературний антропонім може функціонувати як згорнутий текст (складний знак), то феномен контексту власного імені літературних персонажів також повною мірою відповідає цим рівням [38, с. 16].

1.4. Лінгвокультурні джерела мотивації антропонімів як знаків фразеологічного дискурсу

Виходячи з положення про те, що онім у мовній картині світу тієї чи іншої мовної спільноти набуває символічного значення через проміжний етап – *КОНОТ ОНІМ*, – погоджуємося з думкою про те, що "ономастична система і відповідний ономастичний простір мови – невід'ємна частина лінгвокультурного досвіду, і знання відповідної мережі онімного позначення в кожний історичний період скеровує номінативну діяльність, регламентуючи вибір зон денотації" [32, с. 21].

Дослідники дійшли висновку, що "власні назви стали кодами певної суми фонових знань, специфічними видами згорнутих національно-культурних текстів, що зберігають у своїй семантичній пам'яті культурно-

історичні сюжети, вписані в сучасну суспільну свідомість” [119, с. 4].

Антропоніми у складі фразеологізмів, за результатами дослідження Т. Шутковськи, представлені в таких групах:

- 1) людина за національністю, територією, місцем проживання, місцем перебування;
- 2) людина за інтелектуально-емоційно-фізичним станом, за властивостями, якостями і їх виявленям;
- 3) людина за соціальним становищем, дією, функцією, за особистими та суспільними відносинами, зв'язками;
- 4) людина за професією, спеціальністю, родом занять, характером діяльності й пов'язаними з ними діями, відносинами;
- 5) людина за фізичними, фізіологічним, психічним станом, властивістю, дією;
- б) людина за оказіональним станом, зумовленим ситуацією, обставинами, подією.

До фразеологічних одиниць, на думку Т. Шутковськи, належать: *ДЖОН Буль* – “жартівливе прізвисько англійця чи назва Англії”; *Іван Грозний* – “про росіян, Росію як країну і народ, що викликають страх і перестороги за кордоном”; *Іван Сусанин* – “про людину, яка навмисно заманює когонебудь куди-небудь (з метою збити зі шляху, спокусити і т. ін.)”; *Иудушка Головлєв* – “про лицеміра й ханжу, який прикриває жорстокі й підлі вчинки маскою доброчесності” та ін.

Метафоричне використання власного імені для позначення особи, наділеної властивостями широковідомого з літератури чи з історії носія цього імені, називають антономазією [СРОТ, с. 31].

Інколи розмежовують оніми у складі фразеологічних одиниць та явище антономазії, тобто *прецедентні імена*, які вживаються самостійно. Під прецедентним іменем (ІІ) розуміють “індивідуальне ім'я, пов'язане чи з широко відомим текстом, як правило, прецедентним (наприклад, *Печорін*, *Тьоркін*), чи з прецедентною ситуацією (наприклад, *Іван Сусанин*); це свого роду складний знак, під час уживання якого в комунікації відбувається апеляція не до власне денотата (референта), а до набору диференційних ознак цього ІІ; може складатися з одного (наприклад, *Ломоносов*) чи більше елементів (наприклад, *Куликове поле*, *Летючий голландець*), позначаючи при цьому одне поняття”

Російський дослідник Д. Б. Гудков розглядає цей тип імен “як індивідуальне ім'я, пов'язане або з широко відомим текстом (прецедентним текстом), або з ситуацією, широко відомою носіям мови (прецедентною ситуацією). Такі імена, як *Мерилін Монро*, *Гітлер*, *Тарас Бульба* – це імена-символи, що мають у свідомості носіїв певної мови деякі асоціації, частіше такі імена існують лише всередині однієї культури і не актуалізуються у свідомості представників іншого соціуму” [41, с. 45].

Є. А. Нахімова зазначає: “Прецедентні імена – це широко відомі власні імена, що використовуються в тексті не стільки для позначення конкретної

людини (ситуації, міста тощо), скільки як свого роду культурний знак, символ певних якостей, подій, доль” [95, с. 207].

Аналогічну роль прецедентні імена відіграють у фразеологічному мінітексті. Потрібно додати, що в англійській лінгвістичній традиції такі імена розглядають у межах фразеології. Варто також простежити входження прецедентних імен до складу ФО та їхні лінгвокультурні особливості. У російській лінгвістиці здійснено спробу скласти перелік прецедентних імен (Рос. <...> *Буратино*; <...> *Василиса Премудрая/Прекрасная*; <...> *Гадкий утенок*; <...> *Дюймовочка*; *Дядька Черномор*; <...> *Жар-птица*; *Живая вода*; <...> *Змей Горыныч*; *Золушка*; <...> *Иван-дурак*; *Иван-царевич*; <...> *Кашей*; *Кикимора*; *Колобок*; <...> *Леший*; *Лиса Алиса и Кот Базилио*; <...> *Мальвина*; <...> *Папа Карло*; *Принцесса на горошине*; <...> *Русалка*; <...> *Садко*; *Снежная Королева*; <...> *Чудо-Юдо*; <...> *Шапка-невидимка* та ін.) [РКП, с. 177–228]. Звісно, цей перелік (46 одиниць) не містить усіх прецедентних імен російської культури, однак його укладачі намагалися відобразити “не те, що ‘необхідно знати’, а те, що реально ‘знає’ практично будь-який соціалізований представник російської (у нашому випадку) національно-лінгвокультурної спільноти” [РКП, с. 9].

У словнику-довіднику В. В. Жайворонка подано те, що “необхідно знати” (серед інших “знаків української етнокультури” вміщено понад 300 онімів) [49, с. 56]. Проте, звісно, лише певна їх частина входить до складу фразеологічних одиниць.

У словнику М. Номиса натрапляємо на понад 150 антропонімів (*Абель*; *Авраам*; *Адам*; *Андрій* <...> *Берко*; <...> *Варвара*; *Василь*; <...> *Гаврило* (*Гаврилко*); <...> *Гапка* <...> *Гриць*; <...> *Давид*; <...> *Катерина* (*Катря*); *Кузька*; <...> *Макар*; <...> *Матвій* (*Матвійко*); <...> *Микита* (*Митька*); *Микола*; *Михайло* (*Михалко*); *Мотря*; <...> *Настя*; <...> *Олексій*; <...> *Омелько*; <...> *Параска* (*Парася*); <...> *Петро*; *Павло*; *Пилип*; <...> *Роман*; <...> *Сидір*; *Скарлет*; <...> *Тетяна* (*Таня*); *Тарас*; <...> *Хведір* (*Хведько*); <...> *Химка* (*Хима*); <...> *Язько*; *Яким*; *Яків*; *Ярема*; *Ярош*) [209], що є компонентами фразеологізмів.

Н. А. Максимчук стверджує: “власна назва, яка функціонує у складі фразеологізму, набуває певних особливостей, що дають змогу виокремлювати її з ряду інших власних назв. На основі взаємодії фразеологізму з його компонентом формується особлива ономастична одиниця, яку можна позначити терміном фразеонім” [89, с. 67]. Авторка пропонує таке визначення: “Фразеонім – комплексна ономастична одиниця в складі фразеологізму, яка суміщає у своїй семантиці й виражає в асоціативно-культурному тлі ознаки оніма і фразеологізму” [там само, с. 45]. На нашу думку, терміном **фразеонім** варто було би позначати онім, який у певній мові на сучасному етапі вживається лише у складі фразеологізмів.

На думку Е. Солодухо, “антична історія, література, міфологія, представлені двома гілками – грецькою та римською, а також Біблія стали важливими літературними джерелами інтернаціональної фразеології...” [117,

с. 133]. Цей дослідник доходить висновку, що фразеологічні інтернаціоналізми, зокрема ті, які сягають своїми коренями Біблії, можна розподілити на дві основні групи. Перша група – це утворення, початкову форму яких можна встановити за текстом. До другої групи належать ФО, утворені на основі змісту цього тексту, але такі, що не мають у ньому прямих відповідників (прототипів) [117, с. 134]. Саме одиниці другої групи цікаві з погляду виявлення значущості інформації для певної лінгвоспільноти, міжмове зіставлення саме таких одиниць ілюструє специфіку способів опрацювання однакової вихідної інформації в мовних картинах світу різних лінгвоспільнот.

П. Пієріні виокремлює такі джерела антропонімів: Біблія: *doubting Thomas; Judas kiss; the mark of Cain; David and Goliath; like Daniel in the lion's den; old as Adam*; літературні тексти: інтернаціонально відомі тексти (*Aladdin's cave* з “Тисяча і одна ніч”); знамениті твори Шекспіра (*be like Hamlet without the prince*), Стівенсона (*Jekyll and Hide*), Керолла (*Alice in Wonderland*), Мері Шеллі (*Frankenstein's monster*); інші менш відомі твори, наприклад, Тома Мортонна (*Mrs Grundy*); класична спадщина: міфологія й образи грецької і латинської античності: *Pandora's box; Achilles' heel, Nessus' shirt, Midas touch, rich as Croesus, Damon and Pythias; appeal to Caesar*; популярна культура: *Darby and Joan* (із балад XVIII ст.); *pleased as Punch* (із традиційної дитячої вуличної вистави “Punch and Judy”); *Colonel Blimp* (персонаж газетних карикатур, створений Девідом Лоу в кінці 1930-их рр.); *Tom Tiddler's ground* (дитяча гра); *Uncle Tom Cobley and all* (*Uncle Tom Cobley* – останній в довгому списку чоловіків в англійській пісні); реальні люди, рідко легендарні фігури: *Florence Nightingale* (від імені знаменитої доглядальниці (1820–1910), яка працювала у військових лікарнях протягом Кримської війни); *Hobson's choice* (від імені Т. Гобсона (1544–1631), станційного доглядача, який не давав своїм клієнтам жодного вибору, змушуючи їх брати найближчого коня); *peeping Tom* (з оповідання про кравця, який подивився, примружившись, на леді Годіву, коли вона їхала голою через Ковентрі); *Morton's fork* (від імені Дж. Мортонна (1420–1500), який був архієпископом Кентерберійським і головним міністром Генріха VII; вислів стосується аргументу, використовуваного Мортонном для стягнення податків); *the Queensberry rules* (від імені сера Джона Шолто Дугласа, маркіза Квінсберрі, який склав правила для боксу в 1869 р.); *happy as Larry* (можливо, від імені знаменитого австралійського боксера Larry Foley (1847–1917)); *a Potemkin village* (від імені Потьомкіна (1739–1791)) [200].

Пієріні зауважує, “що іноді джерело виникнення антропонімів невідоме (*live the life of Riley, Murphy's law*). В одному випадку антропонім – це не власне ім'я: *Uncle Sam* очевидно є жартівливою інтерпретацією літер, якими маркувалась тара армійського постачання під час війни 1812 р., – U.S., тобто США” [там само].

Ономасти присвятили низку досліджень проблемі переходу загальних назв у власні і навпаки. Цей процес Т. С. Олійник описує так: “Потенційно

перехід у загальні назви властивий усім ВІ із широкою популярністю. Популярним стає спочатку носій імені – реальна особа, літературний герой, географічне місце, предмет або явище – через свою унікальність (певну визначну рису, особливість, вчинок тощо). Тоді, коли таке широко відоме ім'я (назва) переживає епоху свого носія, воно стає символом завдяки приєднанню асоціативної семи, що позначає характерну рису або характеристику (власне ім'я + асоціативна сема = символічне власне ім'я). Отже, коли ВІ стає популярним і набуває асоціативної семи, відбувається його перехід у загальну назву і породжується відповідний символ, відомий пересічному громадянину або певній групі людей” [102, с. 4].

Окрім того, значну проблему становить проблема ідентифікації онімної фразеології [53, с. 155], іншими словами, визначення належності одного з компонентів до онімної лексики. А. Івченко доходить висновку, що, наприклад, компонент *Май* у відповідній фразеологічній серії (укр. *набрался як Май груш, наївся як Май груш, допався як Май до груш* та ін.) позначає людину, але не є антропонімом, бо не зафіксований у традиційних ономастиконах етносів, які проживають на території України. Дослідник висуває гіпотезу, що компонент *Май* має значення ‘дурень’, оскільки слово *Май* етимологічно може бути пов'язане з лексемою *ЗМАЙОЎІТИ* – “здуріти, очманіти” [там само, с. 155]. Дослідник наводить також цікавий приклад міжкультурної взаємодії, коли в межах однієї лінгвокультури слово, відоме як апелятив, під час запозичення набуває статусу антропоніма.

Однією з властивостей людської думки, зазначає А. А. Лучик, “є її здатність до аналізу вимірювань. Це зрозуміло, якщо згадати, яку роль відіграють вимірювання в життєдіяльності особи. Надмірність, як і, власне, недостатність, мають негативний вплив на органи відчуття в акті взаємодії людини з навколишньою дійсністю” [88, с. 106].

1.5. Віртуальний характер антропонімів як знаків комп'ютерного дискурсу

Специфіка сучасного стану розвитку мов полягає в тому, що вони функціонують в умовах глобалізації: стираються межі між державами, мови активно взаємодіють, виникають особливі субкультури, яким притаманний власний мовний код, зокрема й засоби найменування та ідентифікації учасників комунікації. Ці явища найбільш характерні для комп'ютерного дискурсу, зокрема для Інтернету та World Wide Web. У зв'язку з такими глобальними змінами комунікативної ситуації у всесвітніх масштабах виникає потреба переглянути склад традиційних ономастичних засобів, що слугують для ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу.

Комп'ютерний дискурс відрізняється від усіх інших тим, що віддзеркалює особливості спілкування в умовах глобалізації. Ця проблема сягає праць Ж. Фоконьє про ментальні простори [183]. Специфіка процесу комунікації в мережі Інтернет полягає, по-перше, у тому, що учасники

діалогу можуть залишатися анонімними, змінювати імена, вигадувати їх тощо. У результаті іноді їх не можна чітко ідентифікувати як лінгвосоціальні знаки, тобто виникає проблема встановлення природи власних імен учасників комп'ютерного дискурсу. По-друге, для ідентифікації учасників комунікації використовуються так звані *ніки* (*нікнейми*), під якими розуміють мережеві імена – псевдоніми користувачів в Інтернеті, зазвичай у місцях спілкування (у чаті, форумі, блозі). Цей термін утворився від англійського слова *nickname*, що первинно означало 'кличка', 'прізвисько' [ВР].

Тут варто наголосити, що одним із проблемних питань антропоніміки залишається визначення прізвиська. Як пише В. В. Робустова: "Це поняття в англійській мові має два позначення – *nickname* і *sobriquet*. Прізвиська слід відрізняти від псевдонімів – вигаданих імен, джерелом виникнення яких є сам автор. Натомість прізвисько виникає спонтанно, на базі якої-небудь риси, дії, обставини" [111, с. 120–130].

Найчастіше в лінгвістичну основу ніків покладено власне ім'я або прізвище користувача, а також імена міфічних персонажів, героїв. Нік має символічний або образний зміст, проте значення аналізованого терміна ще остаточно не встановлене. У комп'ютерному дискурсі він синонімічний із термінами *ЛОГІН*, *ОБЛІКОВИЙ ЗАПИС*, з ономастичних позицій межує з *ПРІЗВИСЬКОМ* (кличкою), *ПСЕВДОНІМОМ*, *АВТОНІМОМ* та ін. У зв'язку з цим існує необхідність установа термінологічного значення *ніка* в процесі ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу. Отже, термін *нік*, з одного боку, входить до складу власне антропонімікону, з іншого – до комп'ютерної термінології.

Якщо визначати місце ніків серед ономастичних термінів, то вони межують передусім з прізвиськами, псевдонімами, криптонімами, гетеронімами та ін.

І *ПРІЗВИСЬКО*, і *нік* – неофіційне ім'я особи, відоме досить обмеженому колу людей. Воно може даватися в різні періоди життя людини, тобто з часом змінюватися або зовсім зникати. У відомих людей прізвиська фіксували те, що для оточуючих мало особливе значення. Персональні прізвиська утворювалися переважно за зовнішнім виглядом (*Карл II Лисий*), за місцем народження (*Максим Грек*), життя, смерті, за родом діяльності (*Іоанн Хреститель*), за характером (*Володимир Святий*) і т.п. У ніках це встановити майже неможливо. Проте на відміну від прізвиська, невідомо, чи відбиває нік реальні властивості і якості його носія, його походження тощо. На наш погляд, нік може віддзеркалювати й бажані риси людини [ВР].

Як і *ПСЕВДОНІМ*, нік також слугує для ідентифікації особи. Однак псевдонім офіційно функціонує в тій або іншій публічній діяльності замість імені, що дається людині при народженні й фіксується в офіційних документах. Як відомо, у західній культурі псевдонімами найчастіше користуються діячі літератури й мистецтва, у східних культурах прибрання псевдоніма свідчить про зміни соціального статусу, що аналогічно обов'язковій зміні імені у священників і ченців, особливо в Православній церкві,

хоча називати церковні імена священнослужителів псевдонімами не прийнято. Звертання до псевдоніма не примушує його носія відмовитися від ідентичності, тому псевдонім найчастіше витісняє сучасне ім'я [ВР].

Мотиви, що примушують публічну людину замінити власне ім'я псевдонімом, є цілком зрозумілими. Це прагнення: 1) замінити занадто довге ім'я коротшим, що легко запам'ятовується (*Едсон Арант ес ду Насименту* – це відомий футболіст *Пеле*); 2) установити відповідність між новим прибраним “мовцем” ім'ям та родом діяльності, особистою творчою або громадською позицією (*Юхим Придворов – Дем'ян Бідний*), 3) приховати походження, зокрема, національність носія імені (поляк *Вільгельм Аполлінарій Кост ровицький* став французьким поетом *Гийомом Аполлінером*), 4) “розійтись” в іменах з іншою особою, що діє в цій сфері й носить те саме або схоже ім'я (старший брат Самуїла Маршака *Ілля* обрав псевдонім *Михайло Ільїн*) тощо [ВР].

Крім того, особливим випадком є колективні псевдоніми, покликані позначити єдиним ім'ям загальну діяльність групи осіб (*Кукринікси*), та (у західній, насамперед американській, видавничій практиці) контрольовані видавцями перехідні псевдоніми (*house names*), які зазвичай використовуються для публікації творів, що належать до певного комерційного циклу (“*Максвелл Грант*” для циклу пригодницьких романів). У випадку з ніком ми не можемо знати, чи позначає псевдонім одну людину, чи кількох.

В ономастичному аспекті нік найімовірніше нагадує *КРИПТОНІМ* – підпис під твором замість імені автора, що не дає можливості ототожнення з тією чи іншою конкретною особою. Призначення криптоніма – приховати ім'я справжнього автора. У художній літературі цей прийом застосовують, коли оприлюднюють ризиковані в тому або іншому відношенні твори. У випадку успіху криптоніми найчастіше розкриваються й перетворюються на звичайні псевдоніми (*Борис Акунін*) або *ГЕТЕРОНІМИ* – імена, використовувані автором для частини своїх творів, що вирізняються за якою-небудь ознакою з -поміж інших творів, які підписують власним ім'ям або іншим гетеронімом [ВР]. Це явище часто зустрічається в масовій літературі, коли твори того самого автора, що належать до різних жанрів або циклів, підписуються різними іменами для зручності читача.

У ширшому розумінні до різновидів псевдоніма належать літературна маска, алонім, астронім, автонім. *Літературна маска* – це вигаданий автор, якому приписується той або інший твір. *Алонім* – ім'я іншої реальної особи, що використовується автором замість власного імені при позначенні авторства твору. В епоху пізньої Античності та Середньовіччя алоніми часто використовували для того, щоб надати більшого авторитету новотвору. *Астронім* – це типографський знак “зірочка” (астериск, “*”) або комбінація з кількох таких знаків (іноді набраних особливим способом, наприклад, “***”), що використовується замість імені автора або персонажа, фігуранта твору. *Автонім* – справжнє ім'я людини, відомої під псевдонімом. Без сумніву, будь

-який різновид псевдоніма може функціонувати як нік, однак нікнейми значно складніші і за структурою, і за умовами функціонування.

У комп'ютерному дискурсі нік як елемент терміносистеми межує з іншими термінами: *ЛОГІН*, *ОБЛІКОВИЙ ЗАПИС* та ін.

ЛОГІН (*login, log in, log on, signin, sign in*) як сленговий термін комп'ютерного дискурсу позначає: 1) процедуру аутентифікації користувача в комп'ютерній системі, як правило, шляхом вказівки імені облікового запису й пароля; 2) ім'я облікового запису користувача в будь-якій формі. Незважаючи на те, що логін обирається користувачем особисто, він усе-таки офіційно фіксується у процесі надання Інтернет-послуг, на відміну від ніка, якому властива довільність.

ОБЛІКОВИЙ ЗАПИС (сленгові еквіваленти – *акаунт* і *екаунт*, від англ. *account* – обліковий запис; рахунок; звіт) – це своєрідний різновид логіна, містить відомості, які користувач повідомляє про себе деякій комп'ютерній системі.

Обліковий запис може містити також “додаткові анкетні дані про користувача – ім'я, прізвище, по батькові, псевдонім (нікнейм), стать, національність, расову належність, віросповідання, групу крові, резус-фактор, вік, дату народження, адресу електронної пошти, домашню адресу, робочу адресу, нетмейлову адресу, номер домашнього телефону, номер робочого телефону, номер стільникового телефону, номер ICQ, ідентифікатор Skype, інші контактні дані систем обміну миттєвими повідомленнями, адресу домашньої сторінки й (або) блогу в Павутині або інтрнеті, відомості про хобі, коло інтересів, сім'ю, перенесені хвороби, політичні переваги, партійність, культурні переваги, вміння спілкуватися іноземними мовами” [BP].

Конкретні категорії даних, які можуть бути внесені в подібну анкету, визначаються творцями й (або) адміністраторами системи” Обліковий запис може також містити таку додаткову інформацію: одну або кілька фотографій або аватар користувача; різні статистичні характеристики поведінки користувача в системі: термін останнього входу в систему, тривалість останнього перебування в системі, адресу використаного при підключенні комп'ютера, інтенсивність використання системи, сумарну й (або) питому кількість певних операцій, зроблених у системі.

Від логіна обліковий запис відрізняється тим, що, як було зазначено, містить відомості, необхідні для ідентифікації користувача при підключенні до системи, інформацію для авторизації й обліку (ім'я користувача й пароль або інший аналогічний засіб аутентифікації типу біометричних характеристик). У більшості випадків пароль або його аналог зберігається в зашифрованому або кешованому вигляді (з метою його безпеки) [BP]. Аутентифікація за паролем може передбачати інші додаткові засоби, що сприяють підвищенню надійності: спеціальне секретне питання (або кілька питань) такого змісту, що відповідь може бути відома тільки користувачеві. Такі питання й відповіді також зберігаються в обліковому записі.

Таким чином, ніки суттєво відрізняються як від власне омонімічних термінів, так і від термінів комп'ютерного дискурсу. Ніки є численною частиною сучасного антропонімікону різних мов, що зумовлює необхідність окремого дослідження цього різновиду антропонімів.

1.6. Методика зіставлення антропонімів в англійській та українській мовах

Національний антропонімікон у кожному соціумі має свої особливості, що зумовлює актуальність його вивчення як у порівняльно-історичному, так і в зіставно-типологічному аспектах, а також необхідність розробки ефективної методики зіставлення антропонімів у різних лінгвокультурах, насамперед США й України.

Зіставлення американських і українських антропонімів відбувалося в 3 етапи. На *першому етапі* за допомогою зіставно-типологічного методу здійснено інвентаризацію антропонімів від плану вираження до плану змісту і навпаки відповідно до антропонімічних формул англо-американської й української лінгвокультур.

На *другому етапі* на основі етимологічних та історико-культурних джерел походження антропонімів як соціальних знаків було виявлено три періоди у розвитку світового антропонімікону загалом та національних зокрема:

- 1) дохристиянський (відображає декілька світоглядних змін: міфологічне мислення, тотемізм, анімізм тощо), який сприяв первинному осмисленню антропонімів як знаків, що ідентифікували людину;
- 2) християнський, у межах якого спостерігається синтез двох етапів: становлення як світового антропонімікону, так і національного;
- 3) постхристиянський, коли йменування відбувалося під впливом соціальних, політичних, культурних, релігійних тощо факторів.

Третій етап пов'язаний безпосередньо з аналізом антропонімів США в лінгвогенеалогічному аспекті. Так, за допомогою прийомів внутрішньої і зовнішньої реконструкції американських особових імен останні було класифіковано на чотири групи:

- 1) дохристиянські імена (переважно імена корінних американців (індіанців), незалежно від племені, більшість котрих походить від назв явищ природи, наприклад: *Nodin* (Native American; варіант: *Noton*) означає 'wind' – 'вітер'; *No-Pawalla* (Native American: Osage; варіанти: *Napawalla*, *Nepawalla*, *Nopawalla*) означає 'fear of thunder' – 'той, хто боїться грому');
- 2) давньоанглійські імена: а) однотемні імена (*Daene*, *Wulf*, *Beald*); б) багатотемні, переважно двотемні (*Ethelberg*, *Leofwin*, *Wigfrith*, *Frithuwulf*);
- 3) середньовічні імена: а) давньоєврейські зі Старого Заповіту: *Abigail* 'батько зрадів', *Abraham* 'батько багатьох', *Adam* 'червоний'; б) імена канонізованих святих: для хлопчиків це біблійні імена *John*, *Peter*, *James*, *Michael*, *Philip*, *Simon*, *Luke*, *Mark*; для дівчаток – *Mary*, *Joan*, *Agnes*, *Catherine*

, *Margaret, Ann(e)*; в) імена, утворенні батьками на основі латинських коренів: *Beata* 'щаслива', *Desiderius* і *Desideratus* 'бажаний', *Deodatus* 'даний Богом', *Renovata* 'оновлена'); г) германські: *Free-Gift, Reformation, Earth, Live Well*;

4) імена сучасних американців, що відображають в основному дві тенденції: а) збереження національних традицій іменування людини і б) наречення дітей іменами відомих кінозірок, героїв детективних серій і коміксів, політиків, спортсменів тощо.

Паралельно здійснено реконструкцію особових імен українського антропонімікону, які також розподілено на три групи: 1) язичницькі, або дохристиянські; 2) візантійські, або християнські; 3) імена сучасних українців.

Язичницькі українські імена – це 1) власне язичницькі імена; 2) нехристиянські родинні імена; 3) княжі імена.

У давніх слов'ян мотиви вибору імен були переважно універсальними (О. В. Суперанська) і містили семи 'зовнішність' (*Беля, Чернуха, Уголек*), 'фізичні характеристики' (*Малець, Малюк, Довгій*), 'психічні особливості' (*Молчан*), 'ставлення батьків до дитини' (*Ждан, Любим*).

Нехристиянські родинні імена пов'язані зі сферою діяльності людини: *Дятелиш* (дятліна, дятеліна – конюшина), *Осока, От ава* (отава – трава, яка вдруге виросла на скошеному місці), *Пирій* (лугова трава), *Салмак* (рядкова посадка плодкових дерев або винограду), *Щавей* (щавель).

Лінгвокультурна специфіка слов'янських княжих імен полягає в їхній соціальній функції – прославляти князівську верхівку, що зумовило аксіологічну маркованість цих імен. Вони мають різні джерела походження: 1) з давньогерманської мови; 2) з давньогрецької або давньоперської мов; 3) кальки з інших мов; 4) напівкальки, коли християнські імена склалися зі слов'янських іменних компонентів; 5) імена, створені на власне слов'янському ґрунті: а) традиційні імена, оформлені спеціальними дериваційними маркерами; б) нестандартні імена, як правило, без специфічних дериваційних елементів, які підлягають процесу редукції в умовах родинного, неофіційного спілкування.

Християнські, або візантійські, імена (крім давньогрецьких) сягають давньоримських і давньоєврейських імен, а також тих народів, із якими греки візантійської доби підтримували торговельні й культурні зв'язки.

Наступний етап спрямований на вивчення особливостей антропонімів як згорнутих національно-культурних текстів, що моделюють спільні та відмінні ситуації власне ідентифікації, характеристики й оцінки носіїв імені – представників американського й українського соціумів (за допомогою методики компонентного аналізу), а також тих факторів, які впливають на вибір імені дитини в сучасних умовах наречення.

П'ятий етап передбачав виявлення гносеологічної природи антропонімів у різних типах дискурсів (художньому, фразеологічному, комп'ютерному).

Виходячи з цього, шляхом суцільної вибірки було виписано та проаналізовано:

а) 500 антропонімічних одиниць англійською мовою з творів сучасних американських письменників-фантастів: R. Zelazny (“Salesman Tale”, “The Graveyard Heart”, “The Afternoon Blood”), R. Bradbury (“The Martian Chronicles”, “Perchance to Dream”, “The Rocket”, “Fahrenheit 451”, “Dandelion Wine”), Cl. D. Simak (“All Flesh Is Grass”), D. Adams (“Life, the Universe and Everything”) – та 500 антропонімічних одиниць українською мовою з науково-фантастичних творів В. Бережного (“Юнак з моря”, “Таємнича статуя”, “Подарунок телепата”, “Модель слави”, “Космічний Гольфстрім”, “Експедиція в природу”) і Г. Л. Олді (“Де батько твій, Адаме?”).

Тут релевантним виявився *функціональний метод*, на основі якого встановлено спільне й відмінне функціональне навантаження американських і українських антропонімів у художніх текстах.

Як провідну рису науково-фантастичних творів Т. В. Волкодав називає їхній високий, порівняно з іншими жанрами, ступінь національно-особливого. Вона пояснює це тим, що спершу жанр “фентезі” був заснований на давніх легендах, лицарських романах середньовіччя, у тому числі артурівських романах, давніх германських сагах про Нібелунгів, ірландських героїчних сказаннях, кельтському й германському фольклорі [26].

Система власних імен художніх творів, як правило, створюється декількома шарами. *Перший шар* антропонімів представлений християнськими за походженням іменами, які створюють враження реальності описаного в художньому творі. *Другий* складають імена, що є символами певної етнокультури. *Третій шар* утворюють аксіологічно марковані антропоніми. *Четвертий шар* антропонімів пов’язаний із тими інтертекстуальними характеристиками художнього тексту, які виводять його поза межі літературного твору за допомогою універсальних культурологічних концептів у формі власного імені. У художніх творах для відображення авторської концепції надзвичайно важлива система власних імен. Саме їм належить функція створення реального (або ірреального) світу. У цьому випадку маркерами реальності є антропоніми. Вони сигналізують про час, етнокультуру, ситуацію спілкування та ін.;

б) 200 фразеологізмів з англійських фразеологічних словників та 200 фразеологізмів з антропонімічним компонентом з українських фразеологічних словників. На цьому етапі було виявлено лінгвокультурну інформацію антропонімів у складі англійських і українських фразеологізмів, зокрема джерела цієї інформації і мотиваційну основу всього фразеологічного звороту, в якому основне навантаження припадає на антропонім;

в) 467 ніків (комп’ютерних антропонімів) з американських сайтів (forum.gazeta.ua//viewtopic.php?f=26&t=28&sta=2130,2011, kp.ua/Default.aspx?page_id=2&date=200111&news_id=262889&p=3, www.newyork.times.com) та 464 – з українських. Тут ефективною виявилася *процедура лінгвістичного моделювання* антропонімів.

Отже, зіставлення антропонімів США й України відбувалося в 3 етапи. На *першому етапі* здійснено інвентаризацію антропонімів відповідно до антропонімічних формул англо-американської і української лінгвокультур. *Другий етап* спрямовувався на встановлення генеалогічної основи власних імен американців і українців. *Третій етап* передбачав виконання процедури лінгвістичного моделювання антропонімів для визначення формоделей номінативної ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу – представників американського й українського суспільств.

Висновки до розділу 1

Онімна лексика, що акумулює матеріальний, культурний, історичний досвід суспільного середовища, у якому вона зароджується і функціонує, становить невід'ємний атрибут лексичної системи кожної національної мови. Найчисленніший клас онімної лексики становлять імена людей, які впродовж віків зберігають релікти давньої духовної культури і в той же час швидко реагують на зміни певного соціального середовища.

Традиційно власні імена призначені для виконання ідентифікаційної функції. Проте на сьогодні панівним є семантичний принцип у вивченні номінативної природи власного імені, основна суть якого зводиться до витлумачення імені як згорнутого національно-культурного тексту, закодованого засобами національної мови. З одного боку, антропонім як лінгвістичний знак підпорядковується законам функціонування мови як семіотичної системи, з іншого боку, ім'я, здобуваючи онтологічний статус у соціумі, стає представником людини-особистості в соціальному середовищі, перетворюючись при цьому на соціальний знак. Відповідно до цієї концепції особове ім'я – це лінгвосоціальний знак людини-особистості.

Власні імена – це один із найпоширеніших засобів вираження художніх текстів. У художньому дискурсі поетоніми виконують конотативну або стилістичну функцію і зазнають трансонімізації як засоби когнітивної поезики.

На лексико-семантичному рівні процес поетичної трансонімізації є різновидом мезонімізації, тобто перехідного етапу між полісемією та омонімією. Трансонімізація відбувається за участі конотоніма, що виступає в ролі посередника. На відміну від трансонімізації, що відбувається в мові в різні часи, поетична трансонімізація уможливорює синхронне функціонування поетоніма на різних ступенях цього процесу, забезпечуючи формування гетерогенної семантики та поезики власних імен.

Специфіка поетоніма полягає в тому, що облігаторні компоненти контекстної семантики пропріальних одиниць визначаються їхньою номінативною семантикою. Конотативний шар семантики поетонімів стає теж обов'язковим, бо забезпечує поетичне сприйняття оніма, певною мірою пояснюючи на фонетичному, морфемному, лексичному, синтаксичному рівнях рух семантики поетоніма в двох протилежних напрямках: від оніма до апелятива та від апелятива до оніма. Мігрування поетоніма відбувається під впливом контексту твору та соціокультурного контексту.

Виходячи з положення про те, що антропонім у мовній картині світу тієї чи іншої мовної спільноти набуває символічного значення через проміжний етап – конотонім, – у роботі зроблено висновок про те, що антропонімікон – це невід'ємна частина лінгвокультурного досвіду, закодованого у фразеологічних ресурсах мов. Джерелами мотивації антропонімів у фразеологізмах є Біблія, літературні тексти, міфологія й образи грецької і латинської античності, популярна культура, реальні люди.

Сучасний стан розвитку антропонімів характеризується тенденцією до їхнього функціонування як засобів найменування та ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу, зокрема для Інтернету та World Wide Web. У зв'язку з такими глобальними змінами комунікативної ситуації у всесвітніх масштабах змінюється не тільки склад традиційних ономастичних засобів, що слугують для ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу, але й поповнюється антропонімічна терміносистема, зокрема так званими ніками.

Під ніком розуміють мережеве ім'я, що вживається користувачем в Інтернеті, як правило, в місцях спілкування (у чаті, форумі, блозі). Найчастіше в лінгвістичну основу ніків покладено власне ім'я або прізвище, імена міфічних персонажів, або воно має символічне чи образне значення. З ономастичних позицій нік межує з прізвищем, псевдонімом, автонімом.

Дослідження антропонімів як самостійних оперативних одиниць, що беруть участь у розумових процесах і виступають як згорнуті національно-культурні тексти, які ідентифікують референційно існуючі сутності, надзвичайно ефективні для усвідомлення складових етномовної картини світу. Вивчення цього розряду онімної лексики допоможе, з одного боку, більш коректному описові процесу концептуалізації з позицій антропоцентричної та когнітивної лінгвістики, з іншого – з'ясуванню механізму набуття конотативного значення як на лінгвальній, так і на позалінгвальній основі. Цей підхід уможливив розробку релевантної методики дослідження антропонімів.

Зіставлення американських і українських антропонімів відбувалося в 3 етапи. На *першому етапі* за допомогою зіставно-типологічного методу здійснено інвентаризацію антропонімів від плану вираження до плану змісту і навпаки відповідно до антропонімічних формул англо-американської та української лінгвокультур. Паралельно із залученням методики компонентного аналізу визначалася специфіка семантичної структури антропонімів як мовних знаків та як згорнутих національно-культурних текстів, що моделюють спільні й відмінні ситуації власне ідентифікації, характеристики й оцінки як носіїв імені, представників американського й українського соціумів, так і антропоніматорів різних типів дискурсів (художнього, фразеологічного, комп'ютерного). *Другий етап* спрямовувався на визначення генеалогічної основи американських та українських власних імен за допомогою прийомів внутрішньої і зовнішньої реконструкції. На *третьому етапі* було виявлено лінгвокультурну інформацію антропонімів у складі англійських і українських фразеологізмів та джерела їхньої мотивації. *Останній етап* передбачав виконання процедури лінгвістичного моделювання антропонімів для визначення моделей номінативної ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу – представників американського й українського суспільств.

РОЗДІЛ 2 ГЕНЕАЛОГІЧНА ОСНОВА СУЧАСНОГО АНТРОПОНІМІКОНУ США Й УКРАЇНИ

2.1. Соціально-історичні джерела світового антропонімікону

Особливе місце в рамках лінгвокультурологічної проблематики займає дослідження антропонімічної системи певної мови у взаємозв'язку власних імен і культури. Така тенденція пов'язана з антропоцентричним принципом сучасної лінгвістики, що зумовлює аналіз мовних одиниць із метою пізнання їхнього носія. Як відомо, антропоніми належать до знаків, спроможних якнайефективніше відображати культуру етносу, що підтверджує їхній інтердисциплінарний характер, тому сучасних лінгвістів-ономастологів усе більше цікавлять питання взаємозв'язку ономастичної, зокрема антропонімічної, лексики й культури народу. У зв'язку з цим наприкінці ХХ ст. з'явилася велика кількість робіт, у яких антропоніми досліджуються в контексті культури [29, с. 6].

У лінгвокультурологічних дослідженнях останніх років усе частіше мова тлумачиться амбівалентно. З одного боку, це засіб створення, розвитку та зберігання національної нематеріальної культури [109, с. 321]. У цьому аспекті мова передає динамічний характер культури, яка постійно розвивається і трансформується. Одночасно з культурою змінюється мова, зокрема арсенал її виражально-зображальних можливостей. З іншого боку, це лише частина національної культури, оскільки за допомогою мови народжуються реалії, що об'єктивно існують як витвори духовної культури, тому мова виростає з культури й виражає її [91, с. 78]. За такого підходу мова розглядається як частина системи культури. При цьому особлива увага приділяється особистості, що є носієм національної картини світу. Останнє пояснюється тим, що мовні знаки здатні відбивати культурно-національну ментальність людей. Саме носії мови формують своє бачення світу в рамках закріпленого в мовних поняттях досвіду предків, який зафіксований не лише в переказах, легендах, фольклорному матеріалі, але й у власних іменах [29, с. 4].

У сучасних лінгвістичних дослідженнях зазначається, що антропонімічна система будь-якої мови є фундаментальним матеріалом для пізнання, розкриття самосвідомості народу, для розуміння психології й характерів людей, які є представниками певної національності або регіону [11; 30; 34; 167; 161]. В антропонімі, як пише Г. Р. Галіулліна, відбивається культурний і соціальний контекст епохи, особливо переломного періоду розвитку суспільства, тому він не може досліджуватися з суто лінгвістичної позиції [29, с. 14].

Теоретичні основи таких досліджень закладено в працях О. Березович, В. Ніконова, О. Суперанської, Н. Подольської та ін.

Власне ім'я зберігає культурну інформацію народу, яка формується під впливом різних, зокрема й екстралінгвістичних, факторів. Більше того, власне ім'я пов'язане зі сприйняттям світу і певним чином відбиває процес його пізнання [там само, с. 1]. У цьому плані особливо актуальним є вивчення антропонімікону будь-якого народу в широкому контексті, що передбачає синтез соціальних, культурних і лінгвістичних факторів. Це дасть можливість перейти від простого опису зазначених мовних одиниць до виявлення їхньої сутнісної природи.

Сучасні антропонімічні системи США й України надзвичайно численні й різноманітні, вони відображають вплив передусім світоглядних, а також культурних, історичних, соціальних, політичних тощо чинників. До їхнього складу входять як споконвічні, так і запозичені імена.

Як відомо, власне ім'я виконує ідентифікаційну функцію, а це в соціально-історичному плані означає, що людина з давніх-давен почала виокремлювати себе передусім з навколишнього середовища та з-поміж інших людей. Таке виокремлення відбувалося в процесі когнітивної діяльності людини одночасно з пізнанням світу, тому в цьому процесі не могли не віддзеркалитись світоглядні уявлення людини.

Оформлення когнітивного дослідження людини сприяло, з одного боку, виникненню та розвитку реалістичного, раціонального мислення, без якого була неможливою взаємодія людини з природою, з іншого – становленню первісних релігійних вірувань, які також допомагали накопиченню знань і навичок, оскільки в них, як пише В. Лубський, відбилися принципи колективізму, на яких була побудована первісна община, вони затверджували моральні норми, що єднали суспільство [87, с. 31]. До того ж первинні релігійні уявлення людини були обумовлені природними, виробничими, історичними та етнічними особливостями розвитку окремих племен і народів. Це тотемізм, культ предків, поховальні, промислові, землеробські культи, культ духів покровителів, таємничі союзи, шаманство, обожнювання вождів і царів, культ богів племен і союзів племен [там само].

Як зазначає дослідник, “усі ці окремі форми вірувань в історії племен і народів утворюють строкату картину релігійного життя, вони мають багато спільного і запозичень, хоч і повільно, але змінюються, вільно співіснують як в одному племені, так і в декількох” [там само, с. 34]. Незважаючи на те, що серед етнографів немає єдиної думки щодо часу виникнення вірувань, їх історичної послідовності, проте більш-менш несуперечливо описано найдавніші та сучасні. До найбільш давніх відносять, у першу чергу, тотемізм і культ предків, а до молодих – релігійні в сучасному розумінні [там само, с. 52].

Таким чином, первісні релігійні вірування відіграли певну позитивну роль в розвитку людства, сприяючи тим самим суспільному прогресу. Хоча з часом релігійні погляди в будь-якому вигляді затемнювали пізнання реальних зв'язків у світі, первісна магія стримувала активний вплив людини на природу, міфологія і культ предків породжували консерватизм [там само, с. 67].

Нові релігії також виникають поступово. За спостереженнями В. Лубського, “зміцнення зв’язків між родами веде до утворення племен зі спільною для цих родів територією, ім’ям, мовою, релігією, з’являються племінні боги поруч родів, часто з цих родових богів, тому існує політеїзм. Племенні релігії остаточно затверджуються тоді, коли в племені виконання релігійних функцій монополізує окрема група – духовенство, з’являються жерці, шамани, маги, ворожії тощо. Поступово формується нова суспільна організація – храмова, церковна” [87, с. 123]. Таким чином, коли виникають союзи племен, складаються народності, спостерігається наступний крок у первісному суспільстві – утворення міжплемінних релігій. І завершальним етапом можна вважати утворення на основі племінних і міжплемінних релігій національно-державних релігій стародавнього світу в епоху переходу до класового суспільства, виникнення держави.

На основі такого визначального джерела, як світогляд, у досліджуваних лінгвокультурах виділяємо передусім два шари імен: 1) *дохристиянського* та 2) *християнського періодів*.

2.1.1. Специфіка дохристиянської ім’ятворчості. Як уже було зазначено вище, імена дохристиянського періоду відображають давні світоглядні уявлення людини. Що стосується культур слов’янських і германських народів, то це тотемістичні уявлення та культ предків. Саме з цього, на думку багатьох дослідників, починається історія релігії [там само, с. 14].

Тотемізмом називають таку форму первісних релігійних уявлень, у якій головну ідею складають уявлення про надприродний зв’язок між певною групою людей і якимось предметом, явищем природи чи видом тварин або рослин [там само, с. 27]. Термін *ТОТЕМІЗМ* сягає мови племені алгонкінів, індіців Північної Америки, де слова *ТОТЕМ*, *ОТОТЕМ* означають “його рід”, тобто люди певного роду чи фратрії вважають себе спорідненими з якимось тотемом, наприклад, деякі племена австралійців зуть себе “людьми кенгуру”, “людьми водяної лілії”, “дітьми ворона” [86, с. 30].

Панування тотемістичних уявлень дохристиянської людини пояснюється типом виробничої діяльності общин родового ладу, коли, з одного боку, головним засобом добування їжі було збиральництво та полювання, а з іншого боку, вже існували міцні родові зв’язки. Перші спроби пізнання людиною природи скеровувалися на той рослинний і тваринний світ, від якого залежав добробут цих людей, а зв’язки кровної спорідненості між людьми переносилися на ставлення до навколишнього світу.

Незважаючи на те, що тотемічну рослину чи тварину часто забороняють вживати в їжу, а якщо і дозволяють, то обов’язково з певними магічними церемоніями, тотему не поклоняються як Богові, але дуже поважають його, сподіваються і спираються на його допомогу, проводять магічні церемонії на його честь і за його участі. Наприклад, до цього часу збереглося дуже багато антропонімів, які засновані на апелюванні *BOBK/wolf*,

особливо в англomовних лінгвокультурах. На сьогодні імена з таким коренем є доволі поширеними у найменуваннях представників вищих верств населення. У подібних іменах відчувається їхня внутрішня форма: [HYPERLINK "http://www.etymonline.com/index.php?term=Adolph"](http://www.etymonline.com/index.php?term=Adolph) *Adolph* masc. proper name, from O.H.G. *Athalwolf* 'noble wolf' from *athal* noble + *wolf* [ED], тобто 'шляхетний вовк'; [HYPERLINK "http://www.etymonline.com/index.php?term=Arthur"](http://www.etymonline.com/index.php?term=Arthur) *Arthur* masc. proper name, from M.L. *Arthurus/Arturus*, from Welsh *arth* 'bear' cognate with Gk. *arktos*, L. *ursus* (see [HYPERLINK "http://www.etymonline.com/index.php?term=Arctic"](http://www.etymonline.com/index.php?term=Arctic) *Arctic*), *Arthurian* "pertaining to the series of tales of British King Arthur and his knights, is first attested 1853" [ED], отже, в основі імені – поняття про потужного та кремезного ведмеда.

В українській, а також російській та білоруській мовах подібні імена зустрічаються нечасто, можливо, це *Лев*. Однак, вони збереглися в цих народів у прізвищах і є доволі поширеними.

Як пишуть релігієзнавці [87], в умовах подальшого розвитку родового ладу зростання авторитету старійшин, а також уявлення про душу, про її існування після того, як вона покине тіло, привели до культу предків, оскільки вони створили знаряддя праці, установили звичаї. Вважалося, що їхні духи продовжують тримати зв'язок з общиною, допомагають або шкодять нащадкам, тому живі повинні про них піклуватися [86, с. 47]. Виникли й інші обряди шанування душ предків, задоволення їхніх потреб, тотожних потребам живих. Своєрідним відлунням культу предків можна вважати наявність в імені східного слов'янина форми по батькові на зразок *Іванович*, *Вікторівна*, яка означає сина або доньку когось, на основі чийого імені і утворено саму форму. Вона відсутня в інших народів, хоча у германців є друге ім'я, яке може містити відомості або нагадування про предків, наприклад, *Arthur Philip Deodat*.

Наведені тези свідчать про те, що специфіка процесу іменування людини дохристиянського періоду полягала у відображенні в іменах двох типів культу: тварин і предків, причому імена, що виникли внаслідок тотемістичних уявлень людства, є первинними, оскільки в них відбито безпосередній зв'язок людини з природою.

2.1.2. Перші імена світового християнського антропонімікону в історико-культурологічному плані. Із перемогою християнства над язичницьким культами створюється перше коло християнського антропонімікону, що виникає завдяки культурному обміну передусім п'ятих епархій: Єрусалимської, Літійської, Олександрійської, Візантійської та Римської. У цих епархіях люди, що сприяли утвердженню християнських ідей, особливо ті, які загинули за досягнення християнських ідеалів, були канонізовані, тобто вважалися святими. Так склалося *початкове коло християнських святих*. Їхні імена першими увійшли до ономастичної системи християнства. Унаслідок цього перші християнські імена були майже однаковими для всіх християн. У досліджуваних нами

лінгвокультурах це імена *Alexander*, Андрій/*Andrew*, Георгій/*George*, Іван (Іоанн)/*John (Shawn)*, Михайло (Михаїл)/*Michael* та ін.

Саме ця міжмовна ізоморфність та ізосемність були основними критеріями для віднесення цих антропонімів до перших християнських імен.

Не менш важливим був релігійно-культурологічний критерій. Аналізоване ім'я повинно належати відомому в християнській культурі персонажу й бути достатньо частотним у вживанні протягом тривалого часу, у тому числі й у наші дні. Особлива увага зверталася на гендерний маркер, який у цьому випадку також був показником популярності й поширеності імені.

Так, наприклад, антропонім *Михайло (Михаїл)/Michael* є одним із найпоширеніших у всьому світі: особове ім'я *Michael* має 91 варіант і вживається як в англійській, так і в інших мовах. Варіанти англійською мовою: "*Mekhi, Micah* (also used in German, Hebrew, and Welsh), *Michale, Micheal* (also used in Scottish), *Michelet, Michiel, Mickel* (also used in Scandinavian), *Micki, Mickie, Micko, Mikel* (also used in Basque), *Mitch, Mitchel, Mitchell*, and *Mykelti*. Other English forms include the short forms *Mick* (also used in Irish), *Midge* and *Mike*, the pet forms *Mickey* (also used in Irish, and Spanish), *Micky, Mikey, Misha* (also used in Hebrew and Russian), and *Myke*, and the variant spellings *Mical, Mychal*, and *Mykal* [165].

Foreign variants of *Michael* include *Dumichel* (French), *Machas* (Polish), *Makis* (Greek), *Meical* (Welsh), *Mica* (Hebrew), *Micha* (German and Hebrew), *Michail* (Greek and Russian), *Michak* (Polish), *Michal* (Czech and Polish), *Michalek* (Polish), *Michau* (French), *Miche* (Italian), *Micheil* (Scottish), *Michel* (Czech, French, and German), *Michele* (Italian), *Micho* (Spanish), *Michon* (French), *Mickaël* (French), *Miesha* (Russian), *Mietek* (Polish), *Miguel* (Portuguese and Spanish), *Migui* (Spanish), *Mihai* (Romanian), *Mihail* (Greek, Romanian, and Slavic), *Mihailo* (Slavic and Ukrainian), *Mihal* (Hungarian), *Mihalje* (Scandinavian), *Mihaly* (Hungarian), *Mihangel* (Welsh), *Mihas* (Romanian), *Mihály* (Hungarian), *Mihkel* (Estonian), *Miho* (Slavic), *Mihovil* (Slavic), *Mika* (Finnish and Russian), *Mikael* (Scandinavian), *Mikail* (Russian), *Mikala* (Hawaiian), *Mikelis* (Latvian), *Mikhail* (Greek and Russian), *Mikhailo* (Ukrainian), *Mikhalis* (Greek), *Mikhalka* (Russian), *Mikhos* (Greek), *Miki* (Spanish and Hungarian), *Mikk* (Estonian), *Mikkel* (Scandinavian), *Mikko* (Finnish), *Miks* (Latvian), *Mikus* (Latvian), *Milkins* (Latvian), *Min* (Czech), *Minka* (Czech), *Mique* (Spanish), *Miquel* (Catalan), *Misa* (Czech), *Mischa* (German and Russian), *Misi* (Hungarian), *Miska* (Hungarian), *Misko* (Czech), *Miso* (Czech), *Micheal* (Scottish) and *Mícheál* (Irish). Specific foreign forms include the pet form *Maik* (German), and the variant spelling *Micael* (Portuguese)" [226].

Цей антропонім має лінгвокультурне значення, адже входить до кола біблійних імен: "Ім'я *Michael* уперше з'явилося в Біблії – це був архангел Михаїл, якого католики залічували до Святих. У середньовічний період він уважався головнокомандувачем армії Бога та святим покровителем солдатів" [там само].

Серед носіїв цього імені були релігійні, державні діячі, митці, що забезпечило йому тривалу популярність: "Ім'я було поширене серед перших християнських воєначальників, зокрема його носіями були вісім візантійських імператорів і засновник Дому Романових у Росії. Вперше ім'я *Michael* було запозичене в англомовне середовище в XII ст. У XIX ст. спостерігався незначний спад популярності імені, але у XX ст. відбулося відродження. В Ірландії коротка форма *Mick* використовувалась як прізвисько для будь-якого ірландця, що відображає давню й тривалу популярність імені" [там само].

Про поширення імені, як уже було зазначено вище, говорить наявність гендерної та зредукованої пари, зокрема й на міжмовному рівні: "The boy name *Michael* is also used as a *girl name*, but it is much more common for boys. /.../ The name *Michaela* (Dutch, English, and German) is the female form of *Michael*" [там само].

Варіативність також є імпліцитним показником поширення імені як у рамках національної мови, так і за її межами: "Існують різні форми імені *Michelangelo* (Italian) and *Miles* (English)" [226]. Як свідчать статистичні дані, варіативність, зокрема цього імені, щороку поширюється: наприклад, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/chelle>" *Chelle* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/maikel>" *Maikel* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/dut.php>" Dutch, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/makayla>" *Makayla* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English (Modern), HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mckayla>" *Mckayla* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English (Modern), HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/meical>" *Meical* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/wel.php>" Welsh, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/micaela>" *Micaela* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ita.php>" Italian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/spa.php>" Spanish, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/por.php>" Portuguese, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michae12>" *Michaël* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/dut.php>" Dutch, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michael>" *Michael* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ger.php>" German, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cze.php>" Czech, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/bibl.php>" Biblical, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/rom-bibl.php>" Biblical Latin, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michaela>" *Michaela* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ger.php>" German, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/swe.php>" Swedish, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cze.php>" Czech, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cze.php>" Slovak, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michal-1>" *Michal* (1) m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cze.php>" Czech, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cze.php>" Slovak, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michal16>" *Michał* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/pol.php>" Polish, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michala>" *Michala* f HYPERLINK "

<http://www.behindthename.com/nmc/cze.php> Czech, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michalina>" *Michalina* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/pol.php>" Polish, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/michayla>" *Michayla* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English (Rare), *Micheál* m Irish, *Micheal* m Scottish, *Micheal* m English, *Micheil* m Scottish, *Michel* m French, German, *Michela* f Italian, *Michelangelo* f Italian, *Michelangelo* m Italian, *Michèle* f French, *Michele* m Italian, *Michelina* f Italian, *Micheline* f French, *Michelle* f French, English, Dutch, *Michelyne* f English (Rare), *Michiel* m Dutch, *Miĉjo* m Esperanto, *Mick* m English, *Mickey* m & f English, *Micky* m English, *Miguel* m Spanish, Portuguese, *Miguela* f Spanish, Portuguese, *Miha* m Slovene, *Mihael* m Slovene, Croatian, *Mihaela* f Romanian, Slovene, Croatian, Macedonian, *Mihaelo* m Esperanto, *Mihai* m Romanian, *Mihail* m Romanian, Bulgarian, Macedonian, *Mihaila* f Macedonian, *Mihailo* m Serbian, *Mihails* m Latvian, *Mihaita* m Romanian, *Mihajlo* m Serbian, Croatian, *Mihály* m Hungarian, *Mihangel* m Welsh, *Mihkel* m Estonian, *Miho* m Croatian, *Mihovil* m Croatian, *Mijo* m Croatian, *Mika* (1) m Finnish, *Mikael* m Scandinavian, Finnish, *Mikaela* f Scandinavian, Finnish, *Mikaere* m Maori, *Mikala* m Hawaiian, *Mikayla* f English (Modern), *Mike* m English, *Mikel* m Basque, *Mikelis* m Latvian, *Mikelo* m Esperanto *Mikha'el* m Hebrew, Biblical Hebrew, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikhael>" *Mikhael* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/gre.php>" Greek, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/gre-bibl.php>" Biblical Greek, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikhail>" *Mikhail* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/rus.php>" Russian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/bul.php>" Bulgarian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikhaila>" *Mikhaila* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English (Rare), HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikhailo>" *Mikhailo* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ukr.php>" Ukrainian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikhailu>" *Mikhailu* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/sla-bibl.php>" Old Church Slavic, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikheil>" *Mikheil* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/geo.php>" Georgian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikkel>" *Mikkel* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/sca.php>" Scandinavian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikki>" *Mikki* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mikko>" *Mikko* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/fin.php>" Finnish, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/miquel>" *Miquel* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cat.php>" Catalan, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/misha>" *Misha* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/rus.php>" Russian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/misi>" *Misi* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/hun.php>" Hungarian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/miska>" *Miska* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/hun.php>" Hungarian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mitch>" *Mitch* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mitchell>" *Mitchell* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/eng.php>" English, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mitxel>" *Mitxel* m HYPERLINK "

<http://www.behindthename.com/nmc/bas.php> "Basque, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/myghal>" *Myghal* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/cor.php>" Cornish, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mykhaila>" *Mykhaila* f HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ukr.php>" Ukrainian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mykhailo>" *Mykhailo* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ukr.php>" Ukrainian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mykhaylo>" *Mykhaylo* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/ukr.php>" Ukrainian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/mykolas>" *Mykolas* m HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/nmc/lth.php>" Lithuanian, HYPERLINK "<http://www.behindthename.com/name/ricelle>" *Richelle* f English, *Richmal* f English (Rare), *Shell* f English [226].

Для дитячих імен критерій варіативності особливо актуальний: "Baby names that sound like *Michael* include *Micheal* (English and Scottish), *Micheal* (Scottish), *Micheál* (Irish), *Mykal* (English), *Macawlay* (English), *MacCall*, *Maxwell* (English and Scottish), *Maxwill*, *McCall*, *Meical* (Welsh), *Micael* (Portuguese), *Mical* (English), *Michail* (Greek and Russian), *Michal* (Czech and Polish), *Michale*" [там само].

Для перевірки критерію ізосемності ми спиралися на значення імені та на найбільш переконливі, аргументовані й відомі його етимології: "Ім'я *Michael* найширше вживається в чеській, англійській, німецьких мовах та ідиш, але походить з івриту. Воно означає "Хто подібний до Бога?". Біблійне ім'я походить від елементів 'miu', що означає "хто", та 'el', що означає "Бог, могутній". *Mikhael* на івриті – це давня форма імені *Michael*" [там само].

Вимова імені, його загальна фонетична характеристика були додатковими показниками для ідентифікації його ізоморфності та ізосемності, особливо що стосується нехристиянських лінгвокультур: "2 syll. mic-hae(1), mi-cha-el. Its pronunciation is МАУКahL†". Також до факультативних критеріїв ми відносили входження імені до складу фразеологічних зворотів, паремій, назв відомих світових брендів тощо (див. п. 3.2. цієї дисертації).

Християнські імена в слов'янському антропоніміконі разом зі скандинавськими *Ігор*, *Ольга*, *Рюрик*, тюркськими *Аксак*, *Тимур*, *Сабур*, литовськими *Віта*, *Довмопт*, кавказьким *Шаміль* та ін. належать до **запозичень**, що виникли в процесі взаємодії різних культур [221, с. 7]. Завдяки цьому всі запозичені антропоніми тривалий час функціонували, а деякі з них і досі функціонують, як слов'янські, зокрема українські, імена. Дослідники (О. Суперанська, Л. Скрипник, Н. Дзятківська, А. Рибакін) уважають, що це був перший надзвичайно успішний світовий досвід інтернаціоналізації імен, які, поступово адаптуючись, набували статусу національних символів на зразок *Іван*, *Марія – Джон*, *Мері – Жан*, *Марі*.

Основним шляхом запозичення перших християнських імен були південнослов'янські говори. Це пояснюється тим, що богослужбові книги, привезені на Русь за князя Володимира, були написані церковнослов'янською мовою у її найдавнішому стані, коли вона була близька до мови болгар і македонців. Ці народи населяли Балканський півострів, що знаходився в центрі християнства, у безпосередній близькості

від Царгорода, або Константинополя, який став називатися Візантією. Форма, у якій були подані грецькі за походженням імена, була результатом їх адаптації у слов'янських говорах, близьких до народно-розмовного мовлення. Можна вважати, що південні слов'яни виявилися проміжною ланкою між греками і східними слов'янами. До того ж є припущення, що християнські імена проникли на Русь задовго до офіційного прийняття християнства як державної релігії. Форми імен у збережених місяцесловах значною мірою русифіковані, наприклад: *Гурій, Євген, Лукіан, Максим, Роман, Павло* та ін., що свідчить про їх давнє використання на Русі. Отже, як і звичайні запозичення, перші християнські імена проходили складний процес адаптації. Передусім кожний народ намагався їх осмислити, відчуті внутрішню форму, тобто мотивацію при називанні дитини [221, с. 14].

Спочатку це були імена, у яких відчувалася внутрішня форма, тобто іменування дітей відбувалося за тими самими референційними ознаками, що властиві язичницьким іменам. Наприклад, імена *Мавр, Мавра* "чорний, чорна", *Левко* "білий", *Ксанфа* "золотиста, білява", *Капітон* "з великою головою", *Дасій* "з густим волоссям" вказують на зовнішній вигляд дитини, *Євтропія* "з гарними задатками" – на індивідуальні особливості, *Филимон* "улюблений", *Полієвкт* "довгоочікуваний, бажаний" – на ставлення батьків [там само, с. 16].

З часом важкі для розуміння внутрішньої форми перші християнські імена православні слов'яни намагалися перекладати шляхом калькування: *Віра, Надія, Любов, Лев* є перекладом грецьких імен *Пістіс, Елпіс, Леон*.

Проте специфіка християнських імен полягала в тому, що завдяки прийняттю християнства суттєво змінюються способи іменування слов'ян. Це, як пише О. Суперанська, було перше штучне втручання в природний плин російської ім'ятворчості [221, с. 8]. Особливість християнського антропонімікону часів Давньої Русі полягала в тому, що християнські імена прийшли на Русь тоді, коли там вже існувала, з одного боку, система язичницьких давньоруських імен, з іншого – система імен двоосновних, принесених на Русь Рюриковичами та їхніми нащадками.

Проте зі зміцненням християнства ставлення до язичницьких імен змінюється. Починаючи з XIV ст., в офіційних випадках князі звуться лише християнськими іменами, зберігаючи свої традиційні двоосновні імена в середовищі близьких людей. За спостереженнями О. Суперанської, у церковні календарі було включено не більше десятка давніх княжих імен. Така картина зберігалася аж до кінця XIX ст. У XVII ст. залишки давньоруської системи імен зберігаються лише в неофіційному вживанні. Як правило, це були скорочені форми двоосновних імен (типу *Любим, Радим*). Такі імена давалися відповідно до сімейних традицій на честь дідів та прадідів [там само, с. 24].

На відміну від католицьких країн, у православних слов'ян до складу календарних імен входила незначна кількість антропонімів. Це ім'я одного з учнів Кирила і Мефодія – *Горазд*, а також ім'я *В'ячеслав* (чеською *Вацлав*),

що належало чеському князеві, який у період протистояння православ'я католицизму і язичництву разом зі своєю канонізованою бабусею *Людмилою* постраждав від наклепів [там само, с. 24].

Поповнення складу календарних імен на Русі в домонгольський період було незначним. До лику святих були зараховані молодші сини Володимира *Борис і Гліб*, які при хрещенні отримали імена *Роман і Давид*. Канонізовані були також *Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Ярослав, Всеволод, Мстислав*, тобто передусім представники династії Рюриковичів. Пізніші канонізації російських чудотворців збільшували кількість однойменних святих, але не вносили різноманітності до складу імен. Загальне число російських святих, канонізованих до монголо-татарської навали, становить 67.

Отже, перші християнські імена слов'янського антропомікону є запозиченими, оскільки на Русі до прийняття християнства вже склалася система іменування, яка полягала в тому, що спочатку це були язичницькі імена та двоосновні імена представників династії Рюриковичів. Перші християнські імена були адаптовані в напрямку народно-розмовного мовлення.

Характерним для світового християнського антропонімікону був поділ імен на чоловічі і жіночі.

2.1.2.1. Чоловічі імена. Імена на позначення людини, чоловіка. На основі аналізу різноманітних джерел, які дають можливість розглянути сучасні антропоніми з соціально-історичних позицій, нами встановлено, що найбільш активно до світового антропонімічного простору експансувалися і збереглися в подальшому ті імена, у внутрішній формі яких зберігся семний компонент, пов'язаний з оберегом. У зв'язку з цим можна стверджувати, що в різних християнських країнах перші християнські імена виконували не лише ідентифікаційну функцію. Вони були захисниками, охоронцями не лише людей, але й цілих міст або етносів загалом. Отже, значна частина перших християнських імен мала саме таку функцію, що підтверджує припущення науковців про семантичний, хоча і специфічний, статус антропонімів (про це йшлося в п. 1.1. цієї дисертації).

Специфіка перших християнських імен полягає в тому, що у своїй внутрішній формі вони містили семний компонент 'людина', 'захист', а для чоловіків додавалася ще й сема 'мужність'.

Такий семний компонент експліцитно виражений в іменах *Олександр/Alexander, Андрій/Andrew, Карл/Charles* та ін.

Чоловіче ім'я *Олександр* походить від давньогрецьких коренів $\alpha\lambda\epsilon\gamma\omega$ – 'захищаю' та $\alpha\nu\eta\rho$ – 'чоловік'. Проте в англomовній лінгвокультурі з 1930 р. відомий такий лексико-семантичний варіант, як *a kind of cocktail* [ED]. Це одне з найпоширеніших імен в усьому світі, що в інших мовах має такі відповідники: рос. *Александр*, араб. *Iskandar, Skandar, Skender*, білоруськ. *Аляксандр, Алесь*, болг. *Александър*, угор. *Sandor*, гр. *Αλέξανδρος*, іврит $\alpha\lambda\epsilon\kappa\alpha\lambda\alpha\lambda\alpha$, ідиш $\alpha\lambda\epsilon\kappa\alpha\lambda\alpha$ (*Сэндэр*), ісп. *Alejandro*, італ. *Alessandro*, нім. *Alexander*, польск. *Aleksander*, рум. *Alexandru, Alec, Alex, Alle, Alecu, Sandu*, фін.

Aleksanteri, Aleksis, фр. *Alexandre, Alexis, Alex*, чеськ. *Alexandr*, яп. *アレクサンダ* (*Arekusandā*). Воно входить до зведення єврейських імен, тобто імен, що функціонують або в єврейських мовах, або в Біблії, або використовуються під час проведення релігійних обрядів (як данина благородству та шляхетності Олександра Македонського, виявленим при завоюванні Святої Землі) [BP].

Відомими носіями цього імені були Македонські царі з династії Аргеадів, давньогрецькі письменники (*Олександр Афродисійський* – коментатор Аристотеля, *Олександр Лікопольський* – автор трактату проти маніхейців), римські папи, російські князі та імператори (*Олександр Ярославович Невський, Олександр I Павлович*), єпископи та чимало інших видатних людей.

Це ім'я в багатьох мовах має розгалужену систему зменшено-пестливих форм: укр. *Сашко, Алекс*, англ. *Alex*, рос. *Саша, Шура, Шурик, Саня, Алекс, Сашечка, Сашенька*. Його носіями можуть бути як чоловіки, так і жінки: *Олександра*.

Імпліцитне значення 'захист' міститься в імені *Андрій/Andrew*. Проте, на наш погляд, у ньому зберігається більш давній корінь *ἀνήρ*, який безпосередньо пов'язаний з позначенням чоловіка взагалі. Отже, чоловіче ім'я *Андрій/Andrew* має грецьке походження – *Ἀνδρέας* це "мужній, хоробрий, сильний, чоловік" [BP] – і відоме ще з часів давньогрецької міфології: цар одного з найпотужніших та найбагатших давньогрецьких полісів Орхомен (*Ορχομενός*) Мінійський, названий так за іменем племені мінійців, які мешкали на цій території ще до приходу греків, був Андрієм. Його гробниця була відкрита Генріхом Шліманом.

Ім'я *Андрій* досить поширене в усьому світі. Воно має відповідники не лише в грецькій, англійській та українській мовах: рос. *Андрей*, білор. *Андрэй*, угор. *András* (*Андраш*), ісп. *Andrés* (*Андрес*), італ. *Andrea* (*Андреа*), кит. *安德烈*, піньїнь *āndé liè* (*Аньдэле*), латис. *Andris* (*Андрис*), лит. *Andrius* (*Андрюс*), нім. *Andreas* (*Андреас*), польск. *Andrzej* (*Анджей*), фін. *Antti* (*АНТТИ*), фр. *André* (*Андре*), чеськ. *Ondřej* (*Ондржей*), швед. *Anders* (*Андерс*), яп. *アンドレイ* (*Андрей*), чувас. *Ундри* (*Ундрі*) [BP].

В англійську мову воно потрапило через латинську або давньофранцузьку (from L. *Andreas*, from Gk. *Andreas*, from *andreios* 'manly' from *aner* (gen. *andros*) 'man', *Andreu* – Fr. *André*). Свято на честь Св. Андрія, якого вважали святим заступником Шотландії, припадає на 30 листопада [ED].

В сучасній англійській мові існує вираз *to drown Andrew Miller* (букв. *утопити Ендрю Міллера*, тобто *потопити Британський Королівський флот*), що означає "занадто сильно розвести ром водою". Цей фразеологізм був особливо актуальним у XVI–XIX стст., коли англійські військові моряки під час плавання одержували двічі на день майже 400 г рому, який пізніше стали розводити водою. Коли королівського вербувальника Ендрю Міллера втопили в Темзі, у Лондоні з'явився вираз *Too much water drowned the Miller* (букв. *Завелика кількість води утопила Міллера*), що означає "усе добре в

міру" (див. докладніше п. 3.4. цієї дисертації).

Ім'я *Андрій*, як і багато інших грецьких імен, було перенесено до слов'янського антропонімікону з Візантії християнством і набуло значного поширення. Існує декілька святих з іменем *Андрій*, один із найвідоміших – апостол Андрій, великомученик, що закликав руський народ до прийняття віри в Христа й помер за неї. Цей святий дуже важливий для всього християнського світу. Доказом цього є той факт, що в православній церкві його іменини відзначаються 27 січня, 28 квітня, 31 травня, 5, 11, 15, 25 червня, 3, 12, 13, 17, 22, 25 липня, 5, 17 серпня, 1, 19, 23 вересня, 4, 6, 15, 23, 30 жовтня, 9 листопада, 11, 13, 15 грудня [196].

Крім *Андрія Первозванного*, одного з апостолів, який вважається хрестителем Русі і її святим заступником, є ще багато Андріїв, імена яких культові для української та російської лінгвокультур. Так звали архієпископа Кесарії Каппадокійської, автора тлумачення книги "Одкровення Іоанна Богослова" *Андрія Кесарійського*, преподобномученика, автора духовних гімнів *Андрія Критського*, іконописця *Андрія Рубльова*, князів Володимирського та Старицького (відповідно) *Андрія Боголюбського* та *Андрія Івановича*. В інших християнських етнокультурах багато видатних діячів носили це ім'я, наприклад, вірменський великомученик святий *Андрій Месукевійський*.

В українській і російській мовах про поширення цього імені свідчить розгалуження похідних форм: *Андрійко*, *Андря*, *Андрюха*, *Андрюша*, *Андрюня*; по батькові: *Андрійович* (*Андріївна*). Воно також може застосовуватися відносно до жінок, наприклад, *Андріана*.

Антропонім *Карл/Charles* на східнослов'янському ґрунті не набув такої популярності, як у західній Європі; передусім це ім'я носили відомі римські імператори, а також у різні часи королі Франції, Іспанії, Португалії, Швеції й Угорщини. Особливо популярним це ім'я було в німецькомовних країнах, можливо, завдяки Карлу Великому.

У Великобританії ім'я *Карл* набуло поширення з XVII ст., коли було введене в королівську сім'ю Марією Стюарт, королевою Шотландії, і Карлом I Стюартом, що були виховані на культурі Франції. Серед відомих людей це ім'я носили натураліст Чарльз Дарвін (1809–1882), романіст Чарльз Дікенс (1812–1870), французький державний діяч Шарль де Голль (1890–1970), американський мультиплікатор Чарльз Шульц (1922–2000), автор коміксу "Peanuts" ("Земляні горішки").

Щодо походження цього імені існує дві версії: 1) воно походить from the Germanic name Karl, which was derived from a Germanic word which meant 'man'; 2) містить common Germanic element *heri* meaning 'army, warrior' [226].

Чоловіче ім'я *Мойсей* (*Мусій*)/*Moses* (*Moshe*) (лат. *Mouses*) традиційно тлумачиться як "витягнутий/врятований з води", бо, за легендою, так могла назвати дитину єгипетська принцеса, знайшовши маля в кошикові, що плив по воді [ED]. Звідси походить ще одна версія про те, що зазначене ім'я єгипетського походження й означає "дитя якогось Бога", а з часом почало

тлумачитись просто як “дитя”. Цей антропонім також пов’язують з іменами фараонів Єгипту: *Рамсес* – *Ра-Мосес* “син Бога Ра”, *Тутмос* “син Бога Тота”. Існує навіть версія про тотожність Мойсея і фараона Яхмоса [ВР]. У лінгвокультурологічному плані це ім’я цікаве тим, що воно належало найвідомішому єврейському пророку й законодавцю.

Проте етимологічний аналіз імені *Мойсей* дає змогу висловити припущення, що корінь цього антропоніма за походженням сягає ностратичної мови й означає “людина”, так само, як араб. *амріх*, івр. *аїш* “людина, чоловік”, *аша* “жінка”, гінді *махі* “жінка”, *адамі* “чоловік”; лат. *hoto*; англ. *man, men, woman*; європейськ. *мачо, месьє, містер, міс, місіс, мем*; рос. *муж, мужчина* і т.ін. [ВР]. Невипадково, що в ісламських країнах воно вимовляється як *Муса*, серед євреїв як *Моше, Мойше*, у вірмен – це *Мовсес*. Іншомовні аналоги: білор. *Майсей*, іврит *מש*, ісп. *Moisés*, італ. *Mosè*, нім. *Moses*, польськ. *Mojżesz*.

Таким чином, суттєвою складовою сучасного світового антропомікону є наявність прадавніх імен із семантичним компонентом ‘людина’, ‘чоловік’. На наш погляд, це свідчить про дійсну первинність цих імен, коли людина тільки почала виокремлювати себе з навколишнього середовища. Вони виникли значно раніше, ніж християнська культура. Специфіка таких імен полягає в тому, що до їхнього семного складу входить компонент ‘захисник’, ‘мужність’, хоча значна частина цих антропонімів властива як чоловікам, так і жінкам, а це свідчить про їхню популярність та поширення.

2.1.2.2. Імена з семним компонентом ‘захист’. Як правило, семний компонент ‘захист’ експліцитно не виражений. Можливо, у цьому випадку діє той самий принцип, як і в язичницьких іменах, – не називати прямо те, що мається на увазі, з метою не наврочити.

Без сумніву, достатньо явно ця сема притаманна чоловічому імені *Мартин/Martin*, що походить від латинського присвійного прикметника *Martinus*, який у свою чергу утворений від імені латинського бога війни Марса – *Mars*, тобто “присвячений Марсу, войовничий”.

У християнському іменослові ім’я *Мартин* співвідноситься з декількома ранньохристиянськими святими, серед яких *Мартин Турський* і папа римський *Мартин Сповідник*. Іменини: 27 квітня, 19 червня, 10 липня, 25 жовтня.

Крім імені *Мартин*, православні святці містять родинні імена: чоловічі – *Март, Мартіан, Мартініан* (російська форма – *Мартемьян*) і жіноче – *Мартина*, також утворені від імені давньоримського бога Марса. Ім’я *Марфа* (*Марта*), незважаючи на співзвучність, має іншу етимологію. Воно арамейське за походженням і означає “господарка, пані, наставниця”.

Іншомовні аналоги такі: уг. *Márton*, італ. *Martino*, нім. *Martin*, польськ. *Marcin*, фін. *Martti*, фр. *Martin*, чеськ. *Martin*, нідерл. *Martinus*. Короткі форми імені: *Мартя, Маря*. Похідні (зменшувальні) форми: *Мартиня, Мартиша, Мартюня, Мартюха, Мартюша*. Від імені *Мартин* утворилося російське прізвище *Мартинов* [ВР].

Тематично до цієї групи імен належить *Віктор/Victor*, яке утворилося від лат. *victor* – ‘переможець’. Найбільш відомими іншомовними аналогами є білор. *Віктар*, італ. *Vittorio*, рос. *Виктор*. Його носіями були *Віктор Дамаський* (II століття) – ранньохристиянський святий, мученик, а також папи римські: Віктор I, Віктор II, Віктор III та антипапа римський Віктор IV. Іменини для православних припадають на 23 березня, 28 квітня, 1 травня, 2 травня, 2 вересня, 24 листопада, для католиків на 6 березня, 12 квітня, 8 травня, 21 липня.

Зменшено-пестливі форми переважно російськомовного походження: *Вітя, Вітьок, Вітьюшко, Вітьенька, Вітюня, Вітюн*. Похідних із різноманітним значенням, у тому числі з гендерним маркером (*Вікторія*), значно більше: *Вікторка, Тора, Вікта, Віктуся, Вітя (Віта), Вітюля (Вітуля), Вітюня (Вітуня), Вітюся (Вітуся), Вітюха, Вітюша (Вітуша), Вітяня (Вітяня), Вітяся (Вітася), Вітяха (Вітаха), Вітяша (Віташа), Вітеша (Вітеша), Віша, Вішута, Віка*.

Чоловіче ім'я *Соломон /Solomon* походить від івр. *שָׁלוֹם* (Шломо), що означає “мир” (у значенні “не війна”) а також ‘שָׁלוֹם’ (шалем) “довершений”, “цільний” [BP].

Цей антропонім (д.-євр. *שָׁלוֹם* – Шломб, ін.-євр. *שָׁלוֹם* Шломб; гр. *Σαλωμών, Σολωμών* у Септуагінті; лат. *Solomon* у Вульгаті; араб. *سُلَيْمَان* / *Suleiman* – Сулайман у Корані) набув поширення завдяки тому, що його носив легендарний біблійний цар – 3-й Цар єдиного Ізраїльського царства в 965–928 рр. до н.е., у період його найвищого розквіту. Уважається автором “Книги Еклезіасту”, книги “Пісня пісень Соломона”, “Книги Притч Соломонових”, а також деяких псалмів. Під час правління Соломона в Єрусалимі був побудований Іерусалимський Храм – головна святиня іудаїзму. Як зазначається в етимологічному словнику англійської мови, з 1554 р. цей антропонім може використовуватися на позначення ‘мудрого правителя’ [ED].

Серед євреїв Східної Європи поширеною формою імені *СОЛОМОН* було ім'я *Залман (Zalman)*, рідше зустрічається такий варіант імені, як *Зельман*. У цей час ім'я Залман ще зустрічається в діаспорі, в Ізраїлеві відбулося повернення до класичного варіанта вимови. Імені *СОЛОМОН* також ідентичне арабське ім'я *Сулейман* [BP].

Отже, імена з семантичним компонентом ‘захист’, як правило, римського походження. Головний компонент у переважній більшості експліцитно не виражений. Гендерні пари, крім імені *Віктор/Vикторія*, відсутні, можливо, через суто специфічний різновид людської діяльності.

2.1.2.3. Імена з семними компонентами на позначення складових матеріальної культури. Перші християнські імена в своєму семному складі могли містити елементи, що відображали важливі для життєвого досвіду людини речі, явища, уявлення матеріального світу. Це антропоніми *Георгій/George, Петро/Peter*.

Чоловіче ім'я *Георгій/George* утворене від давньогр. *Γεώργιος*, що означає “землероб”, яке у свою чергу є похідним від *ge* – ‘земля’ + *ergon* – ‘праця’. Етимологічно в основу цього імені покладене дієслово *urgeo* (*urgueo*), *ursī*, *-ēre* [ED], яке мало первісне значення “тиснути”, “давяти”, “напирати”, “натискати”, “штовхати”, “вштовхувати”, “тіснити”, “переслідувати”, а одне з вторинних – “нападати”, “твердо відстоювати”, “ревно трудитися”, “ретельно обробляти”, “примушувати”.

Невипадково у багатьох народів у пантеоні святих одну з найвищих позицій посідає св. Георгій. Так, у Росії до XV ст. на гербі держави зображався св. Георгій, який мав схожість зі своїм фольклорним портретом, намальованим народною уявою. У Прадавній Русі його зображення навіть карбувалося на монетах. У Болгарії з 1880 року в день Святого Георгія Переможця відзначається День хоробрості. У цей день освячуються бойові прапори й проводиться військовий парад, тобто, по суті, святкується день болгарської армії. Таке ж особливе значення має Юр'їв день (*Едерлезі*) для балканських циган, які вважають святого Георгія своїм заступником [ВР].

Це ім'я дуже поширене в усьому світі. Воно має:

– греко-латинські відповідники: грецьк. *Γεώργιος*, *Γιώργος* (*Георгіос*, *Йоргос*), лат. *Georgius* (*Георгіус*);

– розгалужену систему в усіх слов'янських мовах: рос. *Георгий*, *Юрий*, болг. *Георги*, серб. *Ђорђе* (*Джордже*), також серб. *Ђура* (*Джура*), словацьк. *Juraj* (*Юрай*), словен. *Jurij* (*Юрій*), польск. *Jerzy* (*Єжи*), хорв. *Dorđe*, *Juraj*, *Jurica* (*Джордже/Дйордьє*, *Юрай*, *Юрица*), чеськ. *Jiří* (*Ііржи*, *Іржи*);

– відповідники в романських і германських мовах: дан. *Jørgen* (*Йорген*), ірл. *Seoirse* (*Шорьше*), ісп. *Jorge* (*Хорхе*), італ. *Giorgio* (*Джорджо*), *Jordi* (*Жорді*), латиськ. *Jurgis*, *Juris* (*Юргіс*, *Юріс*), литовськ. *Jurgis* (*Юргіс*), нім. *Georg*, *Jürgen*, *Jörgen* (*Георг*, хоча існують й інші форми *Йорг*, *Йорген*, *Юрген*, *Шорш*, *Шурдл* і ін.), нідерл. *Joris*, *Sjors* (*Йорис*, *Шорс*), нюнорськ. *George*, *Jørn*, *Ørjan*, *Jørgen* (*Йорн*, *Ерьян*, *Йорген*), норв. *Georg*, порт. *Jorge* (*Жорже* – у Португалії; *Жоржи* – у Бразилії), рум. *Gheorge* (*Георге*), фр. *Georges* (*Жорж*), швед. *Georg*, ест. *Georg*, *Jüri* (*Георг*, *Юри*);

– відповідники в інших мовах світу: араб. *جرج* (*Джурдж*), *سرجح* (*Джурджус*), *جرجوج* (*Джордж*), *ضخ* (*Хад*), араг. *Chorche* (*Хорхе*), вірм. *Գեւ, Գեւոր, Գեւորգ*), *Gewargis*, *Gewargi* (*Геваргіс*), *Gorka* (*Горка*), брет. *Jord*, угор. *György* (*Дйордь*), груз. *გიორგი* (*Гіоргі*), індон. *Jaja* (*Джаджа*), малайлам

(*Varghese*),

(*Verghese*),

(*Varughese*), мооре *Jorre*, осет. *Гиуарги*, тур. *Circis*, *Corc* (*Джирджис*, *Джордж*), фін. *Yrjö*, *Yrjänä* (*Юрйо*, *Юрьяня*);

– аналоги у штучних мовах: еспер. *Georgo* (*Георго*) [ВР].

Крім численних зменшено-пестливих форм (*Жора*, *Жорик*, *Гоша*), в українській, а також у російській та деяких інших мовах (див. вище) це ім'я має дві похідні форми, які зараз вважаються самостійними іменами: *Юрій* і

Егор (і як варіант останнього – Георгін).

Існує два фразеологізми за моделлю прислів'їв: *Два Єгорія: один холодний, інший голодний* і *Ось тобі, бабусю, і Юр'їв день!* Перший фразеологізм пов'язаний із церковними святами на честь Св. Георгія. Це *Юр'їв день* (рос. *Егорьев день*, серб. *Ђурђевдан*, болг. *Гергьовден*), який буває весняним, що відзначається у католиків 23 квітня (у православних – 6 травня), і осіннім – відповідно 26 листопада (9 грудня). У південних слов'ян *Юр'їв день* – основний календарний рубіж першої половини року. Разом із Дмитрієвим днем *Юр'їв день* ділить рік на два півріччя – “дмитрівське” і “юр'ївське”.

У Словенії і на північному заході Хорватії відомий обряд “Зелений Юрій”. У *Юр'їв день* селом ходила процесія, на чолі якої вели людину, від голови до ніг вкриту зеленню. У хорватів ряджений у зелень персонаж зазвичай називався *Юрієм* або *Зеленим Юрієм* [ВР].

Осінній Юр'їв день (26 листопада) святкується у *православних* на честь освячення *церквою великомученика Георгія в Києві у 1051 р.*

Крім того, 26 листопада – це дата, з якою в Росії пов'язувалося здійснення права селян покинути феодала, тобто так званий селянський вихід, бо до цього часу завершувався річний цикл сільськогосподарських робіт, відбувалися розрахунки за грошовими й натуральними зобов'язаннями селян на користь їхніх власників і за податками. У загальнодержавному масштабі селянський вихід був обмежений у Судебнику 1497 р. двотижневим періодом – тиждень до й після *Юр'єва дня*, а в 90-х рр. XVI ст. за Федора I право переходу селян було тимчасово скасоване. Саме в цей період з'являється прислів'я *Ось тобі, бабусю, і Юр'їв день!*

В Англії ім'я *Георгій/George* набуло поширення під час походів хрестоносців, починаючи з XI ст.: як відомо, в Першому хрестовому поході видіння Св. Георгія відіграло ключову роль [ED]. Так тривало протягом правління династії Ганверів до XVIII ст. Як захисник Англії Св. Георгій почав визнаватися Едвардом III Віндзорським (XIV ст.), можливо, через його зв'язок з орденом Підв'язки. З 1222 р. 23 квітня відзначається як його свято. Перші згадки про бій Св. Георгія з драконом знаходимо в “*Legenda Aurea*” (XIII ст.). Це ім'я увійшло до складу вигуку *by (St.) George!*, зареєстрованого з 1598 р. – він означає “оце так!”, “їй Богу!”, “слово честі!”. Крім того, на периферії сучасної стандартної англійської мови слово *George* має сленгове значення “льотчик”, “автопілот” [ED].

Чоловіче ім'я *Петро/Peter* у перекладі з давньогрецької мови *Πέτρος* означає “камінь”, “скеля”. За даними ED, це переклад з сірійської (арамейської) мови слова *kefa (Sephias)*, що також означає “камінь” [ED].

У християнстві це ім'я мав Апостол Петро (гр. *Απόστολος Πέτρος*) – один із дванадцяти учнів Ісуса Христа. У католицизмі він традиційно вважається першим папою Римським (помер близько 64 р. у Римі). За легендою так назвав його Ісус Христос. Первісне ім'я апостола було *СИМОН* (івр. *שמון* – *ШИМОН*). Він народився у Віфсаїді в сім'ї простого рибалки Іони.

Симон був одружений і працював рибалкою разом зі своїм братом Андрієм. Зустрівши Петра й Андрія, Ісус сказав, щоб вони йшли за ним і він зробить їх ловцями людських душ [ВР].

Відтоді це ім'я стає одним із найпопулярніших серед християн. Воно має такі іншомовні відповідники: рос. Пётр, болг. Петър, білор. Пятро, чеськ. Petr, нім. Peter (Петер), фр. Pierre (П'єр), італ. Pietro (П'єтро), ісп. Pedro (Педро), нідерл. Pieter/Peter (Пітер/Петер), польск. Piotr (Пьотр), угор. Péter (Петер), ісл. Petur (Петур), латиськ. Peteris (Петерис), вірм. Петрос, ест. Peeter (Пеетер).

Про поширення цього імені як в українській, так і в англійській лінгвокультурах свідчать такі факти. Від цього імені утворене одне з популярних прізвищ Петров/Петренко. Зменшено-пестлива форма в українській мові – Петрик. У російській ця система розгалуженіша: Петя, Петро, Петруня, Петруся, Петруха, Петруша, Петря, Пета, Петраша, Петряй, Петряка, Петряня, Петрята, Петряха, Петряша, Петуня, Петуся, Петуха, Петуша, Петюка, Петюня, Петюся, Петюха, Петюша, Петяй, Петяйка, Петяня, Петяха, Петяша, Петька, Петрик [ВР].

Російський Петрушка і французький П'єро були найулюбленішими персонажами-блязнями спочатку на ярмарках, а потім і у високій літературі.

У середньовічній Англії дуже поширились прізвища Pierce, Pearson. На противагу останньому прізвищу, яке містить сему 'son', це ім'я почали використовувати для іменування "доньок" св. Петра: Parkin, Perkin, Petronilla, Parnell.

В англійській мові існує декілька сталих виразів, до складу яких входить лексема Peter. Зокрема, у сленгу він позначає пеніс, можливо, за звуковою аналогією з першим складом цього слова [ED]. Вираз to rob Peter to pay Paul (буквально – пограбувати Пітера, щоб заплатити Полу) був пов'язаний із досить звичайною практикою побудови або збагачення однієї церкви за рахунок прибутків (або взагалі знищення) іншої. Також це ім'я використовується у складі вигуку Peter! як евфемізм імені Христа при квазіприсязі.

Виходячи з викладеного вище, зазначимо, що антропоніми з семантичними елементами на позначення предметів, явищ тощо матеріальної культури широко входили до складу іменувань різноманітних календарних циклів, прислів'їв, фразеологічних виразів та ін., що також підтримувало популярність та поширеність таких імен. У переважній більшості це чоловічі імена.

2.1.2.4. Імена з семними компонентами на позначення складових духовної культури. Як правило, завжди поруч із матеріальним у культурі кожного народу наявне ідеальне, що відображає аксіологічну складову певного етносу. Власні імена також відображають цю властивість, зокрема антропоніми Степан/Stephen, Веніамін (Біньямін)/Benjamin, Девід/David та ін. У більшості випадків такі антропоніми містять імпліцитне побажання щасливої долі. Їх класифіковано на 3 групи:

- 1) імена, що безпосередньо пов'язані з Богом;
- 2) імена, які вказують на високий соціальний статус;
- 3) імена з вказівкою на високі моральні якості.

До першої групи належать імена *Іван (Іоанн)/John (Shawn)/Ivan, Михайло (Михаїл)/Michael (Michaelmas), Бенедикт/Benedict* та ін.

Найпоширенішим іменем у багатьох культурах світу, особливо європейських, є ім'я *Іван (Іоанн)/John (Shawn)/Ivan*. Про це свідчать такі відповідники: амхарськ. (Йоханніс, *Yohännəs*), араб. *يحيى* (Яхуа), *يوحنا* (Юхана), тур. *Yahya*, новогр. *Γιαννης, Ιαννης* (Яніс), *Γιαννη* (Яні), *Γιαννος* (Янос), *Γιαννακης* (Янакіс), болг. *Яни, Янко*, албан. *Gjon* (Гьон), каталон. *Joan* (Хуан), корнськ. *Jehan, Jowan, Jowann*, галійськ. *Хо́ан* (Хуан), чеськ. *Jan* (Ян), *Janiček* (Янічек), дан., нідерл., швед. *Jan* (Ян), *Jonny*, ест. *Jaan*, *Jaak*, фр. *Jean* (Жан), ірл. *Seán* (Шон), англ. *Shawn* (Шон), *Shaun* (Шон), *Chaun* (Шон), іврит *יחי* (Шон), нім. *Jan, Johann, Johannes*, чеськ. (розмовна) *Honza*, угор. *János*, ісланд. *Jóhannes*, індонез. *Yohanes*, ірл. *Eóin*, латиськ. *Jānis*, литовськ. *Jonas*, польськ. *Jan*, рум. *Iancu*, словацьк. *Ján*, словенськ. *Janez*, італ. *Giovanni, Gianni, Nanni, Nino*, кор. (Йохан), (Йохван), кит. *Yuēhàn* (Юехан), тайван. *Iok-hān* (протестантський варіант), *Jiòk-bōng* (католицький варіант), португ. *João*, іспан. *Juan*, вал. *Ieuan, Iefan, Jone, Shone, Ioan*, білорус. *Ян, Янка, Іван*, хорват. *Ivan, Ivo, Ivica, Vanja* (одночасно чоловіче й жіноче ім'я), рум. *Ion, Ioan*, рос. *Иван*, ісп. *Ibañez*, серб. *Jovan*. Варіант цього імені є й у есперанто – *Johano* [ВР].

Певною мірою це пояснюється внутрішньою формою імені: біблійне єврейське ім'я *יְחִיָּהוּ* (*Iōhānān, Iēhōhānān*) у буквальному перекладі означає 'буде помилуваний'. У цьому контексті "Яхве (Бог) змиловився", "Яхве (Бог) помилував".

Про давність цього імені свідчать такі форми: біблійний іврит *יְחִיָּהוּ, יְחִיָּהוּ* *Yēhōhānān* (Йехоанан), *Yōhānān* (Йоанан), д.-грецьк. *Ἰωάννης*, лат. *Johannes, Joannes*, а також галльськ. *Ián, Iáin*, ст.-сл. *Іѡан* (Іоан).

Показником не лише давності, але й одночасної активності та актуальності імені можна вважати достатньо розгалужену систему зменшено-пестливих форм, наявність гендерних маркерів, а також фонетичну та графічну варіативність. Слід додати, що іменини *Івана* святкуються від 10 до 15 разів на місяць, наприклад, у червні це свято припадає на 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 15, 20, 23, 25 числа місяця [ВР].

Зменшено-пестливі форми не є специфічними іменами, яким властива лише ідентифікаційна функція. Вони вживаються у родинному або неофіційному спілкуванні. Це укр. *Івась, Івасик*, англ. *Johnny* (Джонні), *Jack* (Джек), *Jacky* (Джекі), фр. жін. *Jeannette* (Жанет), ісланд. *Jóhann, Jón, Jens, Hannes, Hans*, жін. *Jóna, Hansína*, рум. *Ionel, Ionuț, Nelu*, жін. *Oana*, рос. *Ваня*, білорус. *Ванятка, Янка, Ясь*, гр. жін. *Γιαννα* (Яна), *Γιαννουλα* (Янула), каталон. *Jan* (Ян), чеськ. жін. *Janička* (Янічка), нім. *Hans*, угор. *Jani, Jancsi* або із закінченням *-ka* (*Janika*), польськ. *Janek, Jasiiek, Jasiu*, ісп. жін. *Juanita*.

Найбільша кількість таких форм властива російській мові. Крім зазначеної вище форми *Ваня*, існують такі: *Ванечка, Вака, Ванюра, Ванюся, Ванюта, Ванютя, Ванёк* (фамільярно), *Ванес, Ванюха, Ванюша, Ваню, Ванюшка, Ваня, Ванька, Ванюшня* (в Іжевську), *Ванятка* (на Смоленщині), *Ива, Иванка, Ивашка, Иванюха, Иванюша, Иванушка, Иваня, Ивасик, Ивася, Иваха, Иваша, Иша, Ишута* [ВР].

Гендерна варіативність відбивається в формах на позначення осіб жіночої статі і зафіксована достатньо давно. Це д.-гр. *Ἰωάννα* (Іоанна), ст.-сл. *Иоана* (Іоана), лат. *Ioanna* (Іоана), *Joanna* (Іоана).

У сучасних мовах це такі імена: укр. *Іванна*, англ. *Jan, Jane* (Джейн), *Joan, Jean, Janet, Shawna* (Шона), *Shauna* (Шона), *Chauna* (Шона), рос. *Иванна/Иванка*, італ. *Giovanna, Gianna, Vanna, Nina*, португ. *Joana*, іспан. *Juana*, болг. *Йоана*, хорв. *Ivana, Vanja* (одночасно чоловіче й жіноче ім'я), польськ. *Janina, Joanna*, рум. *Ioana*, серб. *Ivan, Ivana, Vanja* (одночасно чоловіче й жіноче ім'я), сербськ. *Jovana*, слов. *Ivana, Ivanka*, словенськ. *Ivana, Vanja* (одночасно чол. й жін. ім'я), гр. *Γιάννα* (Яна), болг. *Яна, Яница*, каталон. *Joana* (Хуана), нім. *Johanna* (Йохана), *Joanna* (Йоана), чеськ. *Jana* (Яна), фр. *Jeanne* (Жана), ірланд. *Jeanne, Sinéad* (Шинед), *Jeannette, Siobhán, Shawna* (Шона), *Shauna* (Шона), *Chauna* (Шона), ісланд. *Jóhanna, Jensína* [ВР].

Крім того, це ім'я має ще два варіанти, які достатньо послідовно відтворюються в багатьох культурах. Це *Іоан/Ян* та *Ivan*.

Перший варіант безпосередньо пов'язаний зі своїм етимомом. Він містить сему 'благодать Божа' [ВР], що відображається, наприклад, у таких іменах: д.-гр. *Ἰωάννης* (Іоаннес), іврит *Yohanan*, ізраїльський іврит *Yochanan*, нім. *Johannes* (Йоханес), *Johann* (Йохан), *Joann* (Йоан), болг. *Иоан*.

В англійській мові варіативність імені *John* спостерігається ще з часів адаптації Біблії на етномовному ґрунті [153, с. 178]. Як зазначається в етимологічному словнику англійської мови, це ім'я було не менш популярним, ніж *Вільям*. Поширенню його варіантів значною мірою сприяло релігійне середовище, це особливо стосується ідентифікації жінок і уельських прізвищ: "*John* – як ім'я Іоанна Хрестителя (John the Baptist) та Іоанна Богослова (John the Evangelist) – було одним із найпоширеніших християнських імен, що конкурувало за популярністю з іменем *William*. Д.-фр. **Jean* (Old French **Jean*), англ. *Johan, Jehan* є похідними від *Jan, Jen* (прізвище *Jensen*); валл. форма імені *Ieuan* (див. *Evan*) була адаптована в *Ioan* для валлійської Біблії, оскільки *Jones* було поширеним валлійським прізвищем. Жіноча форма цього імені *Joan* була латинізована – *Johanna*" [ЕД].

У сучасній англійській мові популярні варіанти *Shawn* (Шон), *Shaun* (Шон), *Chaun* (Шон).

Що стосується варіанта імені *Ян/Яна* у східнослов'янських лінгвокультурах, то зараз воно сприймається як запозичення із західнослов'янських мов і не пов'язується безпосередньо зі своїм давнім етимомом. Аналогічно, *Жанна* сучасними носіями української мови сприймається як запозичення з французької.

Історія форми *ІВАН/Ivan* на несхіднослов'янському ґрунті відображає вже сучасні антропонімічні запозичення. За даними Вікіпедії, це ім'я функціонує не тільки серед українців, білорусів, болгар, македонців, росіян, сербів, словенців і хорват. У другій половині ХХ ст., після зближення СРСР і ряду латиноамериканських країн, мода на слов'янське ім'я *ІВАН/Ivan* прийшла в багато іспаномовних, а потім і в португаломовні країни. Антропонім у формі *Ivan, Iván*, жін. *Ivana* є в іспанській, португальській, італійській і навіть в англійській мовах [ВР].

В українській лінгвокультурі ім'я *ІВАН*, незважаючи на поширення, асоціюється передусім з російською лінгвокультурою, зокрема для вираження прихованого негативного ставлення. У цьому плані воно є синонімом слова "москаль".

Етимологічно до імені *ІВАН/John* наближається антропонім *Михайло (Михаїл)/Michael (Michaelmas)*. Це ім'я вважається єврейським за походженням *מִיכָאֵל (Мі-ка-ель)*. У релігійному аспекті спочатку воно згадується в Книзі Даниїла як ім'я ангела, а потім у християн як у православній, так і в католицькій традиції. Архангел Михайло – це архістратиг, тобто командувач ангельських воїнств [ЕД].

Це також одне з найпопулярніших імен у багатьох народів світу. За даними американської соціальної служби захисту, у США ім'я *Майкл* в 2000 р. посідало перше, у 2008 р. – друге місце за популярністю (див. Додаток 4), у Росії в 2008 р. – сьоме, у Швейцарії у 1997 р. німецький варіант *Michael* посідав шосте місце [SSA].

Іншомовні аналоги такі: араб. *مكيال*, рос. *Михаил*, білор. *Міхал, Міхась*, угор. *Mihály (Міхай)*, гр. *Μιχαήλ*, іврит *מִיכָאֵל (Міхаель)*, ідиш *מִיכָל (Міхл/Мэхл)*, ісп. *Miguel (Мігель)*, італ. *Michele (Мікеле)*, кор. *미카엘*, лат. *Michael*, нім. *Michael (Міхаель)*, польск. *Michał*, рум. *Mihai*, фін. *Mikka (Мікка)*, фр. *Michel (Мішэль)*, чеськ. *Micha(e)l*, яп. *ミハイル (Міхайру)*, албан. *Mëhill, Mhill*, дан. *Mikkel, Mikael*, каталон. *Miquel*, валл. *Meical, Mihangel*, ест. *Mihkel*, баск. *Mikel*, вірм. *Միքայել (Мікаэл)*, гельська *Micheal*, груз. *მიხეილ, Mikheili*, норв. *Mikkel, Mikael*, порт. *Miguel*, серб. *Михаило (Михайло)*, швед. *Mikael*, кит. трад. *米哈伊爾*, спр. *米哈伊尔*, піньїнь *mǐhāiyǐr (Міхаієр)*, гінді *मिहायल*, урду *مکھال*.

У східнослов'янській мовній традиції у цього імені є зменшено-пестливі форми: укр. *Мишко*, рос. *Мишенька, Мишутка, Мишаня, Медведик, Мишган, Миха, Михан*.

Аналогічну сему містить антропонім *Бенедикт/Benedict* (від лат. *Benedictus* "благословенний"). В українській лінгвокультурі це ім'я не таке поширене, як в англomовних, де є певна традиція його вживання, особливо помітна після драматургічного твору В. Шекспіра "Багато галасу з нічого". Так називають нещодавно одруженого чоловіка або того, хто отримав ступінь бакалавра. Воно має скорочену форму *Benet* [ЕД].

До другої групи належить ім'я *Степан/Stephen*. Це чоловіче ім'я походить від д.-гр. *Στέφανος* – 'вінець, корона', лат. *Stephanus*.

Церковнослов'янська форма, прийнята в православ'ї, – *Стефан*.

Про поширення цього антропоніма у всій Європі свідчить наявність значної кількості варіативних форм: англ. *Steven, Stephen, Stephan, Steeve*, в укр. як запозичення з інших лінгвокультур *Стефан, Етьєн, Естебан, Іштван, Стівен*.

До іншомовних аналогів належать такі форми: араб. *نافط صا (Істафан)*, білор. *Стафан, Стэфан, Сьцяпан*, угор. *Иштван*, гр. *Στέφανος*, ісп. *Esteban*, італ. *Stefano*, нім. *Stefan, Stephan*, польск. *Szczepan, Stefan*, фін. *Tapani*, фр. *Étienne, Stéphane, Stéphan, Stève, Estève* [ВР].

В українській та російській мовах існують такі розмовні варіанти, як *Степко, Стьопа, Стенька*, а також зменшено-пестливі *Степашка, Стьопик, Стьопушка, Степанчик, Стеша*.

До третьої групи належать імена на зразок *Веніамін (Біньямін)/ Benjamín*. За легендою, у цьому імені відображено наслідки певної події. У перекладі з давньоєврейської (івр. *בנימין*) воно означає “син скорботи”. Так звали молодшого сина біблійного патріарха Іакова, при народженні якого померла улюблена дружина Іакова – Рахіль. Утім, Іаков, знаходячи в ньому після смерті Рахілі головну розраду, волів називати його “сином своєї старості”, “сином улюбленої жінки”. Він був єдиний рідний брат по матері Йосифу, який любив його більше всіх своїх братів.

Інше тлумачення цього імені дає етимологічний словник англійської мови, де актуалізуються інші семи при загальній позитивній оцінці. Це ‘освітлений, син півдня, син правої руки’, тобто укладачі вважають, що це ім’я утворилося від *ben* ‘син’ + *yamin* ‘права рука,’ а також ‘південь’ у культурах, що орієнтуються на Схід. Вони спираються, з одного боку, на суто лінгвальний чинник: араб. *yaman* – ‘права рука, права сторона, південь’, *yamana* – “він був щасливий, освітив, він повертався праворуч”, а з іншого боку, на загальнокультурологічне сприйняття “правого” в усіх народів як сприятливого, правильного.

Українська форма *Біньямін* говорить про шляхи запозичення – не через візантійське посередництво, а через католицьке.

З усіх зіставлених імен, найчисленнішою групою є перша. Однак антропоніми всіх трьох груп містять імпліцитне побажання ‘щасливої долі’.

2.1.2.5. Жіночі імена. Перші християнські жіночі імена, на відміну від чоловічих, представлені в кількісному відношенні значно менше. Їхніми носіями є тільки жінки, тобто вони не мають гендерної пари. У семантичному аспекті вони пов’язані переважно зі значенням ‘яскравості’, ‘привабливості’. Отже, специфіка іменування жінок полягає в тому, що в усі часи на перший план виходить ‘привабливість’, яка реалізується передусім через ‘яскравість’, ‘виразність’. Ця сема або експліцитно міститься в антропонімі, або імплікативно з нього виводиться. Наприклад, жіночий антропонім *Олена/Helen* походить від д.-гр. *Ἑλένη (helenos – ‘яскравий’)*, що означає “смолоскип”, “вогонь”, “світло”, “світло, що блищить”, “блискуча”, “сонячна”, “місячна”, “вогненна”, “обрана”, хоча за іншою версією це слово в

перекладі означає “грекиня” [ВР].

Це ім'я є достатньо розповсюдженим з давніх часів. Воно зустрічається в народних казках (*Олена Премудра*), у давньогрецькому епосі як персонаж давньогрецької міфології (*Олена Прекрасна*) тощо.

Серед імен святих і прилічених до їхнього лику воно також дуже поширене: Олена-мучениця, за легендою, – донька апостола Алфея (Алтея); Олена Рівноапостольна (250–330 рр.) – мати імператора Костянтина I, яка поширювала християнство; це ім'я при хрещенні отримала Св. княгиня Ольга та ін. Іменини: 28 січня, 19 березня, 3 червня, 8 червня, 24 липня, 10 серпня, 12 листопада [ВР].

Не менш популярними є географічні назви (див.: R. G. Alavez Chá vez), до складу яких входить цей антропонім:

– островів: *СВЯТ ОЇ ОЛЕНИ* – острів в Атлантичному океані (англ.), знаменитий як місце смерті Наполеона; *СВЯТ ОЇ ОЛЕНИ* (Південна Кароліна) (англ.) – острів в Атлантичному океані, Південна Кароліна, США; *СВЯТ ОЇ ОЛЕНИ* (Монреаль) (англ.) – острів на річці Святого Лаврентія, Монреаль, Канада; *СВЯТ ОЇ ОЛЕНИ* (Австралія) (англ.) – острів у Тихому океані, на схід від Брісбена;

– гір: *СЕНТ-Хеліна* – вершина в горах Майакмас (англ. Maуасmas Mountains) у штаті Каліфорнія, США;

– вулканів: *СЕНТ-Хеленс* – активний стратовулкан, розташований в окрузі Скаманія штату Вашингтон, США;

– озер: *СВЯТ ОЇ ОЛЕНИ* (англ.) – озеро в штаті Мічиган, США;

– міст і адміністративних одиниць: *СВЯТ а Олена* (Мельбурн) (англ.) – передмістя Мельбурна в Австралії; *СВЯТ а Олена* (Небраска) (англ.) – селище в штаті Небраска (США); *СВЯТ а Олена* (Північна Кароліна) (англ.) – селище в штаті Північна Кароліна (США);

– заповідників: *Острів СВЯТ ОЇ ОЛЕНИ* (заповідник) (англ.) – заповідник в Австралії у штаті Квінсленд на схід від Брісбена.

Іншомовні аналоги жіночого імені *Олена/Helen* такі: рос. *Елена*, білор. *Алёна*, болг. *Олена*, ісп. *Elena*, італ. *Elena*, нім. *Helena*, рум. *Ileana*, фін. *Elena*, фр. *Hélène*, чеськ. *Elena*.

Цей антропонім доволі варіативний. Крім форми *Олёна*, в українській мові існують *Елена*, *Гелена*, *Єлена*, *Альона*, *Ілона*; в англійській – ще й варіант *Elena*.

Аналогічно жіноче ім'я *Маргаріта /Margaret* містить імпліцитну сему, пов'язану з позначенням ‘прекрасного’. Воно походить від д.-гр. *μαργαρίτης* (*Маргарітис*) “перлина, перли” (лат. *Margherita*). Саме слово *lithos* (“перли”) невідомого походження, імовірно, воно вийшло зі східної мови аналогічно виразу *Skt. manjari* “група квітів”, що також у трактуванні індійських лінгвістів означає “перли”, яке у свою чергу споріднене з *manju* “гарне”. Паралелі знаходимо в арабському слові *marjan*, імовірно, від грецького, через *Syraic marganitha*. Установлення більш прозорої етимології цього слова утруднено ще тим, що воно було значно перекручено народною етимологією,

звідси, зазнавши змін, *meregrot* почало означати “освітлений”, “морська галька” [ED].

У давньогрецькій міфології *μαργαρίτης* – один з епітетів богині Афродіти, яка вважалася покровителькою мореплавців; в античну епоху її святилища були на багатьох островах Середземного моря, куди моряки приносили в жертву перлини й перламутрові мушлі [BP].

У християнському ім'яслові антропонім *Маргарита* співвідноситься з легендарною ранньохристиянською святою Маргаритою Антіохійською, страченої, за переказом, у 304 р., хоча історична вірогідність існування святої під сумнівом [BP]. Можливо, цим можна пояснити, що в православ'ї Св. *Маргарита* відома як Св. *Марина*. Цікавий і той факт, що ім'я латинського походження *Марина* у свою чергу було одним з епітетів давньоримської богині Венери, що ототожнювалася з давньогрецькою богинею Афродітою.

Тривалий час (до Жовтневої революції) у православній іменній традиції ім'я *Маргарита* не могло бути дане при хрещенні, адже було відсутнє у святцях. Проте з другої половини XIX ст. стало зустрічатися як друге, світське ім'я в жінок, що одержали при хрещенні ім'я *Марина*, а також зрідка воно використовувалося в середовищі черниць. Після скасування церковних обмежень ім'я стало використовуватися вільно, і до 1960-х років увійшло до числа розповсюджених імен, але високочастотним не стало [BP]. У сучасних православних святцях ім'я *Маргарита* з'явилося після канонізації в 2000 році двох новомучениць-черниць. Іменини припадають на 8 лютого, 30 липня.

Це ім'я має багато іншомовних аналогів: білор. *Маргарыта*, угор. *Margit*, італ. *Margherita*, нім. *Margarete*, *Margarethe*, польськ. *Małgorzata*, фін. *Margareta*, *Maarit*, фр. *Margaux*, *Marguerite*, чеськ. *Markéta*, *Margita*, дан. *Margrethe*, норв. *Margrete*, словацьк. *Marjeta*, словен. *Margaréta*, швед. *Margareta* та ін.

Зменшувальні форми: *Маргаритка*, *Ританя*, *Ритоха*, *Ритоша*, *Ритуля*, *Ритуня*, *Ритуся*, *Ритуша*, *Маргоша*, *Маруся* й ін. Короткі форми імені: *РИТА*, *Мара*, *Марго* часто використовуються як самостійні імена [BP].

У східнослов'янських мовах існує відіменна загальна назва *маргаритка*, яке вживається на позначення назви рослини (квітки).

Імплицитне значення прекрасного, привабливого можна вивести з жіночого імені *Варвара/Barbara*, грецького за походженням: *Βαρβάρα* – “чужинка”, “дикунка” (та сама основа, що і в слові *варвар*). Є припущення, що для жінок, на відміну від чоловіків, поняття “іноземця”, очевидно, можна було відчувати як “екзотичне” і в такий спосіб зробити назву привабливою [ED].

Ім'я *Варвара* носила християнська великомучениця Св. Варвара Іліопольська (померла в 306 р.). Вона вважається захисницею від наглої смерті, що в християнстві вважається в більшості випадків покаранням як смерть без покаяння. У католицькій церкві Св. Варвара входить до числа чотирнадцяти святих помічників. На честь Святої Варвари названо безліч географічних пунктів, зокрема *Сант-а-Барбара*. У православній церкві її

пам'ять вшановують 17 грудня (4 грудня за старим стилем), у католицькій церкві – 4 грудня.

Про запозичення цього імені іншими шляхами, ніж латинський етимон, свідчать такі імена українського антропонімікону: *Барбара* – італ. (зменш. *Барбарела*), ісп., польськ. (зменш. *Баська*), фр. (зменш. *Бабета*), англ. (зменш. *Барбі, Барб, Бабс*) та ін.

Специфічну групу утворюють жіночі імена, які безпосередньо пов'язані з головними фігурами християнства.

У цьому плані серед усіх жіночих християнських антропонімів особливе місце займає *Марія/Mary*, яке було особистим ім'ям матері Ісуса. Невипадково, що в культурах багатьох європейських країн існує ціла низка особливих іменувань цієї жінки [ВР]: лат. *Virgo Maria* ("*Діва Марія*"): вал. *Y Forwyn Fair*, словацьк. *Panna Mária*, словен. *Devica Marija*, фін. *Neitsyt Maria*, швед. *Jungfru Maria*, у країнах ісламської традиції: араб. *مريم*, тур. *Meryem*.

Проте в католицькій та православних традиціях найбільш поширені інші найменування матері Ісуса. Це *Богородиця, Мадонна, Пріснодіва*.

У православних церквах це *Богородиця*, яка уперше була так названа у творах Діонісія Великого (середина III століття). Відповідно укр. *Богородиця*, рос., болг., серб. *Богородица*, білор. *Багародзіца*, груз. ღვთისმშობელი (гвтїсмшобелі), рум. *Nă scă toare de Dumnezeu*. Зазначена назва походить від гр. *Θεοτόκος* (хоча є й латинський варіант *Deipara* (на есперанто *Dipatrino*)), так само, як і в неправославних християнських релігіях, наприклад, англ. *Theotokos*.

У католицькій традиції зустрічається таке ім'я матері Ісуса, як *Мадонна* (італ. *Madonna*, яке у свою чергу походить від скороченого італ. *Mia Donna* ('моя пані'), фр. *Notre Dame*, англ. *Our Lady*) [170].

Іменування матері Ісуса як *Пріснодіви* пояснюється тим, що Марія була незайманою до, під час і після народження Христа. Євангелія ясно повідомляють про невинність Марії до народження Христа, на основі ж Священного Переказу була прийнята доктрина про невинність *post partum*. Церковний термін "Пріснодіва" був закріплений на П'ятому всесвітньому соборі в Константинополі, тому, починаючи з IV ст., набув поширення як загальноприйнята формула християнського дискурсу.

Незважаючи на те, що етимологія імені *Марія/Mary* остаточно не з'ясована, вважається, що воно походить від д.-євр. *מרים*, що може означати, по-перше, 'гіркота, збурювання або опір' – від слова *מִרָא* ('сумна'), але також 'пані' або 'надія', тому в православній традиції це ім'я перекладається як "пані"; по-друге, 'бути гладкою', а в переосмисленні – 'сильна', 'прекрасна' [ВР]. Найбільш відомими іншомовними аналогами є такі: нім. *Marie (Марі)*, івр. *מִרְיָם (Miriám)*, фр. *Marie (Марі)*, італ. *Maria (Марія)*.

В українській мові найпоширенішою похідною формою є *Марійка/Марічка/Мацька*, а також імена, що містять специфічний конотативний компонент приналежності до іншої лінгвокультури: *Марі, Мері, Мар'я*.

В англійській та українській культурах з цим ім'ям пов'язано багато асоціацій, наприклад, *Mary Jane* (Мері Джейн) з 1921 р. сприймається як свого роду патентована назва взуття на низьких підборах, яке носять в основному молоді дівчата, а з 1928 р. – як сленгова назва маріхуани.

До жіночого християнського антропомікону належить *Єлизавет а/Elizabeth*. Це біблійне ім'я дружини Аарона. Праведна Єлизавета була двоюрідною сестрою Марії (матері Ісуса) і матір'ю Іоанна Хрестителя. Ім'я *Єлизавет а* також носили жінки-представниці європейських королівських родин, зокрема: Єлизавета Ярославівна – дочка Ярослава Мудрого й Інгергерди Шведської, дружина Харальда III Сигурдарсона, Єлизавета I Петрівна – російська імператриця, Єлизавета I (королева Англії), Єлизавета II (королева Великобританії), Королева Єлизавета – мати Єлизавети II (королеви Великобританії), Єлизавета Олексіївна – імператриця, дружина Олександра I, Єлизавета (імператриця Австрії), Єлизавета (Ержебет) Баторі – угорська графиня-вбивця.

Багато жінок з цим ім'ям були канонізовані. Передусім це Праведна Єлизавета – мати Іоанна Предтечі (I ст. до н.е.), а також Єлизавета із Шенау – бенедиктинська черниця (1129–1165 рр., Німеччина), Єлизавета Розуа – бенедиктинська черниця, абатиса (померла у 1130 р., Франція), Св. Єлизавета Угорська – середньовічна свята (1207–1231 рр., Тюрінгія), Св. Ізабелла Португальська – королева (1271–1336 рр.), Св. Ізабелла Французька – принцеса (1225–1270 рр.), Св. Преподобномучениця Велика Княгиня Єлизавета Федорівна (Романова) (померла в 1918 р.). Для нашого дослідження зазначене ім'я цікаве ще й тим, що його носила Елізабет Унн Ситон – перша канонізована свята на американській землі (1774–1821 рр.).

Це ім'я походить від д.-євр. *אלישבע* (*Еліше́ва*), що буквально означає “яка шанує Бога”, “заклинає Богом”, хоча є етимології, пов'язані зі священним числом *сім* (*shivah* – жін. *sheva*) і з елементом *nishba*, що містить сему ‘він заприсягся’ [ED]. У переносному значенні це ім'я інтерпретується як “та, що сяє добротою”.

Воно має значну кількість іншомовних аналогів: араб. *ثي بازيلا*, білор. *Лізавет а*, *Елісавет а*, *Альжбэт а*, рос. *Елизавет а*, болг. *Елизабет*, уг. *Эржебет*, гр. *Елизабет*, івр. *אלישבע* (*Елішева*), ідиш *אליזאבע*, кит. *伊麗莎白* (*Yīlìshābái*), кор. *(ellijabeseu)*, яп. *エリザベス* (*Еридзабесу*) та ін.

Це ім'я доволі варіативне, навіть у вихідній формі *Елісавет а*, *Еліссив* (д.-слав.). Мови, через які могли бути запозичені різні форми цього імені: ісп. *Ісабель*, *Ізабелла*, італ. *Елізабет та*, *Бет т іна*, *Бабет та*, нім. *Ельза*, *Ільза*, польск. *Ельжбет а*, рум. *Ержебет*, фр. *Елізабет*, *Ізабель*, *Ізабо*, чеськ. *Елізабет* [BP].

Слід зазначити, що імена жіночих біблійних персонажів не так часто давали новонародженій дитині. Можливо, як і у випадку з іменем Ісуса, це пояснюється відсутністю повсякденного вжитку подібних антропонімів. Так, ім'я *Анна* (*Ганна*)/*Ann* (*Anne*) (гр. *ἄνα ἄννα*) майже не поширене в американській лінгвокультурі [BTN], незважаючи на те, що Св. Ганна у

християнській традиції – це мати Богородиці, бабуся Ісуса Христа (богопраматір), дружина святого Іоакіма, що народила доньку чудесним образом після довгих років бездітного шлюбу. У перекладі з івриту *מִלֵּי* – “милість”, “благодать”.

Таким чином, специфіка перших християнських жіночих імен полягає в тому, що їх кількісно значно менше, у семантичному плані їм притаманні семи ‘яскравість’, ‘привабливість’; вони, як правило, не утворюють гендерної пари.

2.2. Походження антропонімів США

Як відомо, антропонімікон англомовних країн особливий тим, що при народженні дитина одержує, як мінімум, два офіційних імені: *ОСОБИСТЕ ІМ'Я* (personal name, first name) і *СЕРЕДНЄ ІМ'Я* (middle name) [152, 154, 168, 194, 193].

Перше, або *ОСОБИСТЕ ІМ'Я*, є найбільш важливим. Воно є офіційно закріпленим індивідуальним іменуванням суб'єкта, одержаним при народженні. З усіх ономастичних одиниць особисті імена першими одержали документальне відбиття [173]. Як правило, у їхню основу було покладено апелювати, які використовувалися як прізвиська для позначення людей. У зв'язку з тим, що особисті імена переходять із покоління в покоління, у них загальне значення основ майже завжди затемнене або не настільки очевидне, як, наприклад, у прізвиськах, де воно завжди актуальне [120, с. 65].

У лінгвогенеалогічному аспекті американські власні імена класифіковано на три групи: 1) *дохристиянські імена* (переважно імена корінних американців (індіанців), незалежно від племені, більшість із яких походять від явищ природи, наприклад, *Nodin* (Native American; варіант: *Noton*) означає ‘wind’ – ‘вітер’; *No-Pawalla* (Native American: Osage) означає ‘fear of thunder’ – ‘той, хто боїться грому’); 2) *християнські імена* сягають британської лінгвокультури [166] і в своїй основі містять давньоанглійські імена (*Beald, Leofwin, Wigfrith, Frithuwulf*); середньовічні імена: а) д.-євр. зі Старого Заповіту (*Abigail* ‘батько зрадів’, *Abraham* ‘батько багатьох’, *Adam* ‘червоний’, *Bathsheba* ‘зваблива’, *David* ‘друг’); б) імена канонізованих святих (чоловічі: *James, Philip, Simon, Mark*, жіночі: *Agnes, Catherine, Margaret*); в) імена, утворенні батьками на основі латинських коренів (*Beata* ‘щаслива’, *Desiderius* і *Desideratus* ‘бажаний’, *Deodatus* ‘даний Богом’); г) германські (*Free-Gift, Dust, Ashes, Delivery, More-Fruit, Discipline, Thankful, Praise-God*); 3) *імена сучасних американців* відображають дві тенденції: а) збереження національних традицій іменування людини і б) наречення дітей іменами відомих кінозірок, героїв детективних серій і коміксів, політиків тощо.

Особливістю дохристиянського антропонімікону є той факт, що в багатьох племен ім'я давалося не лише при народженні, а й на різних етапах життя людини: у дитинстві, після одруження, особливих досягнень у житті [155]. Зрештою, корінні американці протягом життя мали 10 імен. Проте згодом імена корінних індіанців було офіційно змінено на християнські імена на зразок *Джон*, *Мері* тощо.

Християнські *давньоанглійські особисті імена* мало чим відрізняються від апелятивної лексики. Наприклад, антропонім *Brun* є і прізвиськом, тобто ім'ям, що функціонує як іменник, і апелятивом у формі прикметника.

Традиційно така відапелятивна лексика тематично поділяється на дві групи: 1) однотемні імена (*Daene, Wulf, Beald*) і 2) багатотемні, переважно двотемні (*Ethelberg, Leofwin, Wigfrith, Frithuwulf*) [82, с. 86].

У дериваційному аспекті в давньоанглійських похідних особових іменах наявний загальнонімецький суфікс *-ing*, який у першу чергу вживався як антропонімічний: *Bruning* – 'син Бруна' [74, с. 86].

Проте після норманського завоювання давньоанглійські імена майже повністю зникають. За даними К. Б. Зайцевої, у сучасній англійській антропоніміці лише 8 % припадає на імена давньоанглійського періоду [51, с. 15]. Вплив норманського завоювання на антропонімію виявився також у прискоренні тенденції переходу прізвиськ у прізвища.

Особливість *середньовічного антропонімікону* полягає в тому, що, з одного боку, в іменах цього часу найповніше віддзеркалюються наслідки норманського завоювання, з іншого – значно посилюється роль церкви [143].

Перша причина виявилася в концентрації п'яти норманських за походженням найпопулярніших чоловічих імен спочатку в середовищі аристократії, а потім і у великих селянських масах. Це імена *William, Richard, Robert, Hugh, Ralph*, які склали вже понад 60 % усіх чоловічих особистих імен [82, с. 73].

Друга причина в тому, що, починаючи з середини XV ст., церква вимагала від віруючих нарікати дітей іменами тільки канонізованих святих. Для хлопчиків стають поширеними такі біблійні імена, як *John, Peter, James, Michael, Philip, Simon, Luke, Mark*; для дівчаток – *Mary, Joan, Agnes, Catherine, Margaret, Ann(e)*.

Проте, як зазначає О. Леонович, жіноче йменування у XII ст. було дуже різноманітним. Крім біблійних особистих імен та імен святих наявні екзотичні, незвичні прадавнім англійцям імена: *Hodierna, Italia, Melodia, Antigone, Cassandra, Norma, Splendor* та ін. [там само, с. 75].

Після XIII ст., за спостереженнями В. Д. Бондалетова, з посиленням впливу церкви різко відбувається так звана концентрація імен, тобто зменшується їхня кількість та зростає частотність [20, с. 121]. Саме в період розвинутого феодалізму в Англії юридично законним стає тільки те особисте ім'я, яке давалося при хрещенні. Особливо суворе дотримання закону спостерігається після становлення англіканської церкви в XVI ст., коли в середні століття в документах необхідно було точно писати ім'я, дане при

хрещенні, хоча за законом дозволялося нарікати дитину будь-яким іменем на вибір хресних батьків. Зміна імені дозволялася тільки при прийнятті духовного сану або при постригу в ченці. Лише у XVIII ст. остаточно офіційним стає прізвище, успадковане від батька [175, с. 429].

Поширенню таких біблійних імен, як *Adam, Eve, Noah, Sarah, Joseph, Daniel, Samson, David, Susanna, Judith, Anna* (зі Старого Заповіту), *Baptist, John, James, Peter, Simon, Matthew, Thomas* (з Нового Заповіту), пише О. Леонович, сприяли містерії, що розігруються в різні свята. Створені за сюжетами Біблії і Євангелія, містерії зазвичай влаштовувалися міською владою, гуртками, спілками й цехами ремісників на Різдво, Великдень та ін. церковні свята на ярмарках і міських площах [82, с. 89].

У XVI ст., після Реформації, на деякий час виходять з ужитку особисті імена небіблійних святих: *Austin, Basil, Bennet, Christopher, Dennis, Martin, Fabian, Hilary, Quentin, Valentine* і т.ін. Натомість набувають поширення давньоєврейські імена зі Старого Заповіту: *Abigail* 'батько зрадів', *Abraham* 'батько багатьох', *Adam* 'червоний', *Bathsheba* 'зваблива', *Benjamin* 'син мого суму', *Daniel* 'бог розсудив', *David* 'друг' [181, с. 151].

Серед імен, що виникли та поширилися в зазначений період, звертає увагу О. Леонович, особливу групу становлять ті, що утворилися внаслідок відокремлення в XVI ст. від англіканської церкви пуритан, які, щоб відрізнити своїх дітей від безбожників, визначили й свої специфічні принципи наречення, зумовлені їхнім релігійним фанатизмом, переконанням у своїй "обраності", "безгрішності" [82, с. 122].

На нашу думку, саме цей період можна вважати початком власне американського антропонімікону. Як відомо, у результаті переслідувань чимало пуритан були змушені тікати з Англії на континент: частина – до Північної Америки, де пуританські особисті імена були особливо поширені на північному сході нинішніх США.

У той час, особливо на початку XVII ст., серед пуритан набули поширення імена, створенні власне батьками на основі латинських (*Beata* – 'щаслива', *Desiderius* і *Desideratus* – 'бажаний', *Deodatus* – 'даний богом', *Renovata* – 'оновлена') та германських коренів (*Free-Gift, Reformation, Earth, Dust, Ashes, Delivery, More-Fruit, Tribulation, Discipline, Joy Again, From Above, Thankful, Praise-God, Live Well*). Проте для певних верств населення вживали імена, що відповідали їхньому соціальному становищу: *Helpless, Repentance, Forsaken* та ін.

Пуритани, як пише О. Леонович, часто вдавалися до крайнощів, утворюючи імена типу *No-Merit, Sorry-for-Sin, Much-Mercey, Sin-Deny, Fear-Not*, використовували особливо рідкісні, складні для вимови біблійні імена (*Bezaleel, Habakkuk*) або біблійні імена з негативною конотацією (*Cain, Dinah, Tamar*). Широко відомі імена-гасла XVI ст., які в подальшому зазнали критики; наприклад, імена двох братів були такими: *Jesus-Christ-came-into-the-world-to-save Barebone, If-Christ-had-not-died-for-thee-thou-hadst-been-damned Barebone* [там само, с. 125].

Незважаючи на те, що багато з незвичайних імен, створених пуританами, вийшли з ужитку до XIX ст. (*Lament, Helpless, Obedience, Zelophehad*), внесок пуритан у сучасний американський антропонімікон достатньо вагомий. Від них залишилися дві групи імен: 1) ті, що асимілювалися з біблійними: *Samuel, Benjamin, Joseph, Jacob, Daniel, Sarah, Susan, Sharon, Hannah*, а також 2) особисті імена, що утворилися від апеллятивів: *Faith, Hope, Charity, Prudence* [там само].

Імена сучасного антропонімікону, без сумніву, мають лінгвокультурологічну основу [169]. Така традиція існувала здавна. Як відомо, у поповненні ономастикону Англії значну роль грали письменники, які не тільки сприяли популяризації ряду імен, а й самі створювали нові імена. Наприклад, надзвичайного поширення набули два особисті імені, *Vanessa* і *Stella*, створені Дж. Свіфтом. Особливо багато імен були поширені після їхнього функціонування як власних імен персонажів п'єс В. Шекспіра: *Silvia, Julia* ("Два веронці"), *Celia* ("Як вам завгодно"), *Juliet* ("Ромео і Джульєтта"), *Jessica* ("Венеціанський купець"), *Ophelia* ("Гамлет"), *Viola* ("Дванадцята ніч"). Так само, як пише О. Леонович, у XVIII ст. у зв'язку з відродженням готичного роману й із посиленням інтересу до готики починається захоплення стародавніми особистими іменами, завдяки чому відроджуються деякі давньоанглійські й середньовічні імена: *Edgar, Alfred, Galahad, Emma, Arthur, Albert, Lancelot, Matilda, Maud, Rosabel* та ін. [там само, с. 132].

Дослідник також відзначає, що під впливом популярних романів В. Скотта, поезій С. Колриджа, А. Теннісона, Дж. Байрона й передрафаелітів стають поширеними такі імена, як *Christabel, Manfred, Rowena, Cedric, Quentin, Minna, Guy, Diana, Fenella, Nigel, Roland, Ralph, Hugh, Walter* та ін.

Серед найпоширеніших імен, створених письменниками, до антропонімікону ввійшли такі імена: *Esmond* (В. Теккерей), *Lorna* (Р. Блекмур), *Alice* (Л. Керролл), *Clara, Clare, Matilda* (А. Теннісон), *Reginald* (Ч. Рід), *Pamela* (С. Річардсон), *Wendy* (Дж. М. Беррі), *Candida* (Дж. Б. Шоу), *Clarinda* (Г. Спенсер), *Edna, Joyce* (Е. Лайон), *Belinda* (А. Поуп), *Romola* (Дж. Еліот), *Pamela* (Ф. Сидні), *Sybil, Sibley* (Б. Дізраелі), *Fleur* (Дж. Голсуорсі) [там само, с. 133].

Що стосується поширення власних імен останніх часів, то можна сказати, що в репертуарі американського антропонімікону простежується тенденція нарікати дітей сценічними іменами відомих кінозірок, героїв детективних серій і коміксів.

Друге ім'я, яке одержує дитина, називається *середнім*. Така традиція пояснюється специфікою британського менталітету – привласнювати немовляті декілька особистих імен, тому повна відсутність середнього імені майже не властива англомовним народам. Історично середнє ім'я набагато молодше інших антропонімів. Як відомо, першими з'явилися імена, потім прізвища і лише у XVII ст. виникли середні імена, запозичені від обох названих вище класів імен [там само, с. 165], у тому числі й в Америці [76, с.

26]. У наш час середні імена зрідка вживаються за межами офіційних документів, ділової переписки тощо. Однак в американському побуті середнє ім'я має більше значення, ніж у британському, навіть якщо воно й виражене лише заголовною буквою: *Harry S. Truman, Franklin D. Roosevelt, John F. Kennedy* і т. ін. [там само].

У сучасний період роль середнього імені полягає в тому, що воно є додатковим знаком індивідуалізації.

Цей факт зумовлює вживання у функції середнього імені як власне особистих імен, так і географічних назв, загальних назв тощо. Проте найчастіше це прізвища людей, на честь яких воно привласнюється.

Наприклад, Л. М. Щетинін пише про те, як саме сини Ч. Діккенса отримали свої середні імена: 1) *Чарльз Каліфорд Боз Діккенс* (за псевдонімом батька), 2) *Волтер Лендор Діккенс* (на честь відомого письменника), 3) *Френсіс Джеффрі Діккенс* (на честь іншого письменника), 4) *Альфред Теннісон Діккенс* (на честь поета), 5) *Генрі Філдінг Діккенс* (на честь відомого англійського письменника), 6) *Едвард Бульвер Літтон Діккенс* (на честь письменника) [139, с. 36].

У різних англійських країнах існують власні традиції давати середні імена [148, с. 311]. У Шотландії, наприклад, є традиція використовувати в ролі середнього імені дівоче прізвище матері дитини. У свою чергу в Англії при народженні хлопчик отримував традиційне, "безпечне" ім'я і деякою мірою більш незвичне, нетрадиційне середнє ім'я, при нареченні дівчаток використовували ту саму формулу. До того ж, якщо ім'я не сподобається дівчинці, вона завжди може скористатися середнім ім'ям [82, с. 164]. Як правило, таких імен є два-три, зазвичай не більше чотирьох, хоча їхня кількість законом не регламентується, наприклад, *Charles Philip Arthur George, Andrew Albert Christian Edward, Edward Antony Richard Louis, Anne Elisabeth Alice Louise*.

До того ж, крім зазначених вище повних імен, які використовуються для називання осіб у документах, що засвідчують особистість власників, а також при звертанні до осіб в офіційному спілкуванні, існують похідні форми для функціонування в неофіційному середовищі. Їхня кількість також не завжди передбачувана: **William** – *Will* – *Willie* – *Bill*; **Elizabeth** – *Eliza* – *Betsy* – *Bess*. У таких дериватах віддзеркалюється пестливе, фамільярне тощо ставлення знайомих, друзів, близьких і рідних до носія певного імені. За неофіційних обставин ці імена вживаються здебільшого у скороченій формі (*Ben* від *Benjamin*, *Dan* від *Daniel*, *Babs* від *Barbara*, *Bart* від *Bartholomew*, *Bass* від *Sebastian*, *Bob* від *Robert*, *Bill* від *William*, *Dirk* від *Derek*, *Di* від *Diana*, *Dick* від *Richard*, *Tricia* від *Patricia*, *Drina* від *Alexandrina*, *Bert* від *Albert*, *Gilbert*, *Herbert*, *Meg* від *Margaret*, *Spike* від *Michael*, *Kit* від *Christopher*, *Ted* від *Edward*, *Given* від *Gwendolen*), що супроводжується формальним показником зменшувального значення (*Danny* від *Daniel*, *Jimmy* від *James*, *Betty* від *Elizabeth*, *Johnny* від *John*, *Becky* від *Rebecca*, *Ginny* від *Virginia*, *Josy* від *Josephine*, *Nessie* від *Agnes*, *Sandie* від *Alexander*, *Wendy* від *Gwendoline*,

Cathie від *Catherine*, *Connie* від *Conrad*, *Constance*).

У наш час подібні деривати, особливо в публічній сфері, часто стають легальними, офіційними іменами: *Jimmy Carter*, *Billy Graham*, *Bill Clinton* та ін. [там само, с. 178].

Отже, власне ім'я людини віддзеркалює вплив культурних, соціальних, політичних, історичних тощо факторів.

1. Серед соціальних факторів більшість учених називають *ВПЛИВ МОДИ*. Це пояснюється тим, що в сучасній моді на імена відображається передусім не індивідуальний, а суспільний смак [150]. Так, за даними соціальної служби захисту населення США, на 10 найпоширеніших чоловічих та жіночих імен припадає біля 15 % усіх антропонімів (див. рис. 2.1 та рис. 2.2, стор. 102) [271].

2. В англомовних країнах відчувається зв'язок імені з соціальною групою. Так, імена *Rupert*, *Benjamin*, *Alexandra* традиційно пов'язують із представниками середніх верств суспільства. Хоча в американському суспільстві дуже швидко зникли соціально марковані імена, як, наприклад, *Abigail*, яке сприймалося як традиційне ім'я служниці.

3. *Вплив релігії* є дуже суттєвим фактором для такої багатонаціональної країни, як США. Так, за даними 2008 р., у США при населенні 304 191 257 людей домінує (крім штату Гаваї) європеїдна раса (вихідці зі Сполученого Королівства, Німеччини, Ірландії та інших країн Європи).

На афроамериканців, латиноамериканців, азіатів, індіанців та ін. припадає понад третини населення.

Релігійний склад: протестанти – 51,3 %, римські католики – 23,9 %, мормони – 1,7 %, інші християни – 1,6 %, іудеї – 1,7 %, буддисти – 0,7 %, мусульмани – 0,6 %, інші невизначені – 2,5 %, інші, що не приєдналися, – 12,1 %, не сповідують жодної релігії – 4 %. Проте число “теофорних” імен не є значним, наприклад, *Theophil* – *theos* + *philos* (‘бог’ + ‘люблячий’). Якщо такі імена функціонують, то, як правило, у якості перших імен. На сучасному етапі вплив релігійних уподобань відображається у поширеності якогось імені серед релігійних угруповань (див. табл. 2.1, стор. 103, і табл. 2.2, стор. 104).

4. Вплив на вибір імені *асоціацій*, як правило, позитивних, *із відомими історичними або культурними діячами*: *Eric*, *Elizabeth*. Наприклад, американський художник XIX ст. Ч. В. Піл дав своїм дітям імена видатних живописців: *Rembrandt Peale*, *Rafaelle Peale*, *Rubens Peale*, *Titian Peale* [82]. У той же час О. А. Леонович відзначає майже повне зникнення імені *Adolf* із сучасного англійського антропонімікону [там само].

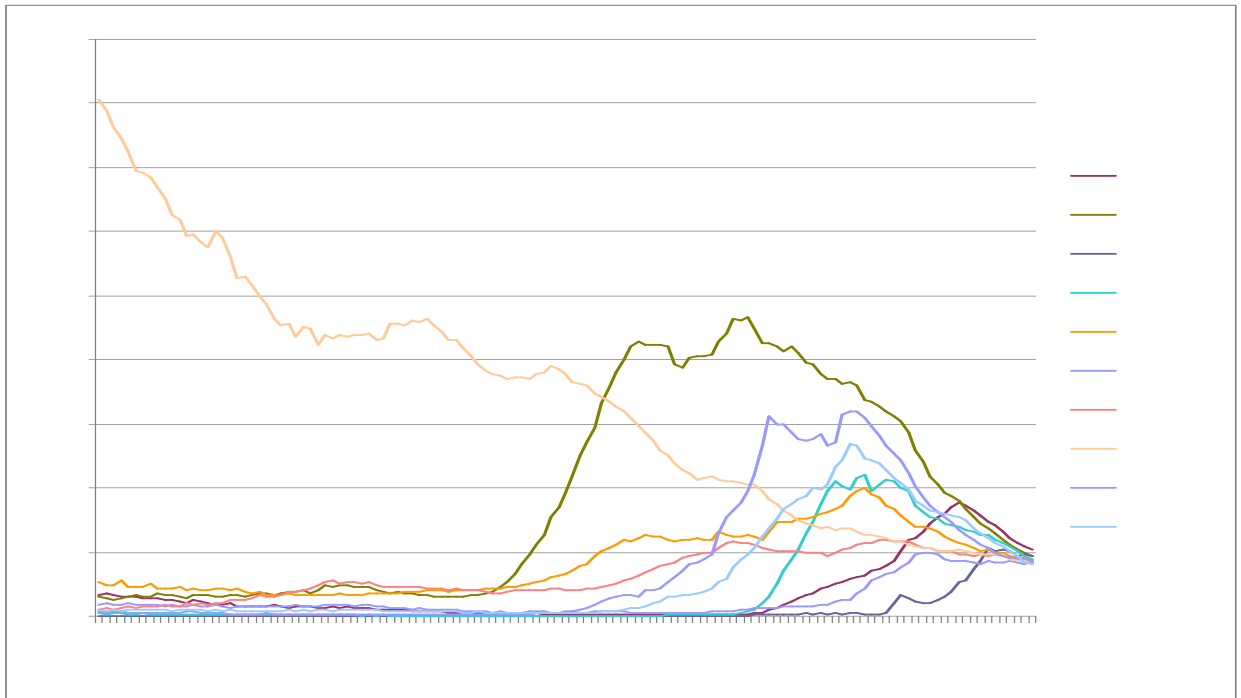

Рис. 2.1.
Ступінь популярності десяти основних чоловічих імен у США

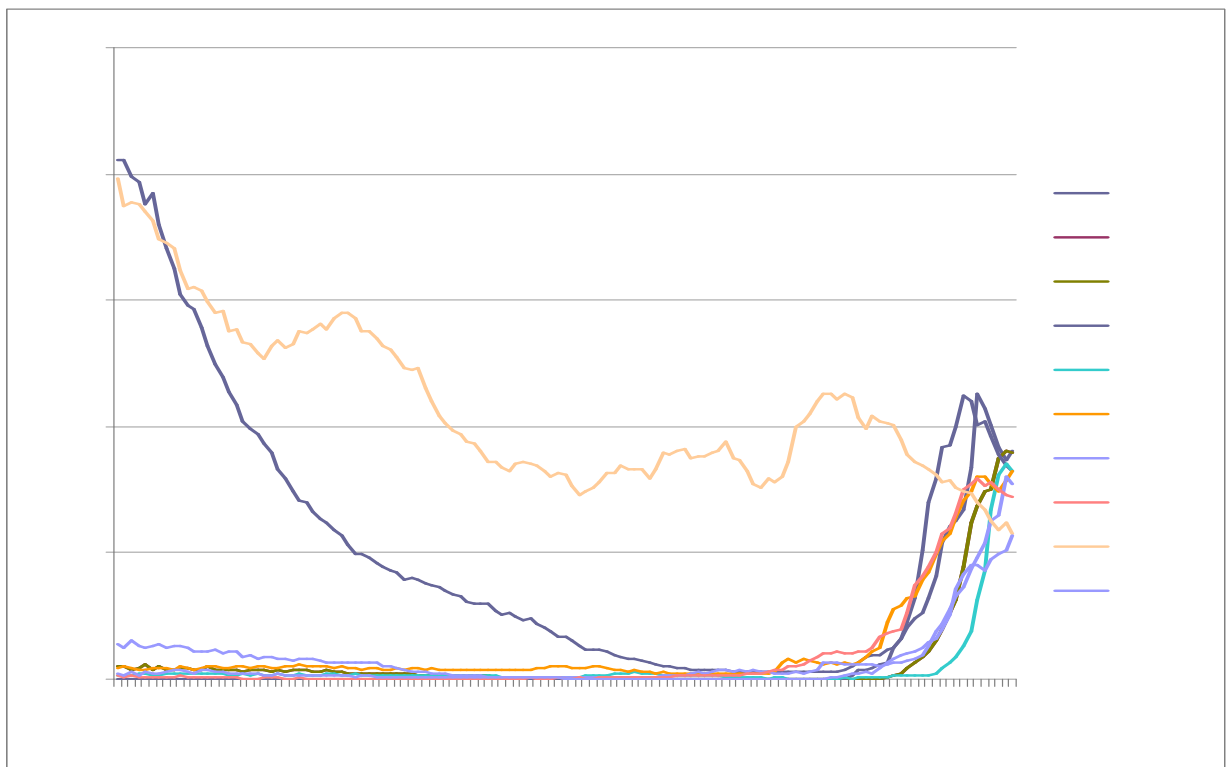

Рис. 2.2
Ступінь популярності десяти основних жіночих імен у США

5. До культурно-психологічних факторів ми можемо зарахувати бажання давати своїм дітям рідкісні, незвичайні імена: *Charisma*, *Damask*, *Vina*, *Queen*. Це особливо поширено серед афроамериканців: імена хлопчиків

Cornell, Darius, Deon, Everett, Ivan, Ivory, Kenyatha, Maurice, Myron, Nakia, Roderick, Tyrone; дівчаток – *Akilah, Dionne, Evette, Jamila, Jawanda, Keisha, Kia, Kyra, Malaika, Sabrina, Tamika, Yolanda* [160].

Ще однією причиною тяжіння до нових, часом дивних і курйозних імен А. Кторова називає втому населення всіх країн від своїх традиційних антропонімів [76, с. 107].

Таблиця 2.1

Жіночі імена популярні серед представників різних національностей у США

Місце	Іспаномовні	Афроамериканські	Білі	Вихідці з Азії та Тихоокеанського регіону
1	<i>Ashley</i>	<i>Madison</i>	<i>Sarah</i>	<i>Sophia</i>
2	<i>Isabella</i>	<i>Kayla</i>	<i>Rachel</i>	<i>Emily</i>
3	<i>Emily</i>	<i>Jada</i>	<i>Sophia</i>	<i>Chloe</i>
4	<i>Mia</i>	<i>Brianna</i>	<i>Olivia</i>	<i>Tiffany</i>
5	<i>Brianna</i>	<i>Nevaeh</i>	<i>Ava</i>	<i>Angela</i>
6	<i>Samantha</i>	<i>Alyssa</i>	<i>Isabella</i>	<i>Ashley</i>
7	<i>Angelina</i>	<i>Makayla</i>	<i>Esther</i>	<i>Rachel</i>
8	<i>Melanie</i>	<i>Gabrielle</i>	<i>Julia</i>	<i>Isabella</i>
9	<i>Sophia</i>	<i>Taylor</i>	<i>Chaya</i>	<i>Fiona</i>
10	<i>Jennifer, Kayla</i>	<i>Imani</i>	<i>Emma</i>	<i>Jessica, Sarah</i>

6. **Фонетико-психологічний фактор** (виникнення певних емоційних асоціацій, зумовлених різними звуками й комбінаціями звуків) також має величезне значення при виборі імені. Бажання позбутися складних для вимови, немилозвучних звукосполучень призвело до того, що антропоніми типу *Tracey Thomas, Jason Jackson, Paul Hall, Mark Dark, Mark Martin* вже не входять до складу жодних рейтингів власних імен. Це свідчить про те, що вони зникли з ужитку.

7. Бажання уникнути імен, які зустрічаються у сталих виразах: *Simple Simon, Jack of all trades, Every Tom, Dick and Harry* та ін.

Таблиця 2.2

Чоловічі імена популярні серед представників різних національностей

у США

Місце	Іспаномовні	Афроамериканські	Білі	Вихідці з Азії та Тихоокеанського регіону
1	<i>Jayden</i>	<i>Jayden</i>	<i>Michael</i>	<i>Ryan</i>
2	<i>Justin</i>	<i>Joshua</i>	<i>Joseph</i>	<i>Matthew</i>
3	<i>Christopher</i>	<i>Elijah</i>	<i>Daniel</i>	<i>Daniel</i>
4	<i>Angel</i>	<i>Jaden</i>	<i>David</i>	<i>Kevin</i>
5	<i>Anthony</i>	<i>Justin</i>	<i>Matthew</i>	<i>Eric</i>
6	<i>Joshua</i>	<i>Christian</i>	<i>Jacob</i>	<i>Jason</i>
7	<i>Daniel</i>	<i>Jeremiah</i>	<i>Benjamin</i>	<i>Justin</i>
8	<i>Matthew</i>	<i>Isaiah</i>	<i>Nicholas</i>	<i>Ethan</i>
9	<i>David</i>	<i>Jordan</i>	<i>Alexander</i>	<i>William</i>
10	<i>Michael</i>	<i>Christopher, Michael</i>	<i>Jack, James</i>	<i>Vincent</i>

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що американський антропонімікон складався протягом багатьох століть. Його витoki сягають імен корінних американців (індіанців), а також британської лінгвокультури. За джерельною базою власні імена – це дохристиянські імена, давньоанглійські імена, середньовічні імена, імена сучасних американців.

2.3. Лінгвокультурна характеристика сучасного антропонімікону США

У соціально-культурному плані американська антропонімія відбиває синтез багатьох культур. Симбіотичний характер американської культури безпосередньо відображається в семіотичних знаках мови, передусім в антропонімічній системі [141, 147].

Метою цього підрозділу є встановлення соціально-культурних та лінгвістичних факторів, що впливають на формування антропонімічної системи США. Її лінгвокультурні характеристики, закріплені в семантиці й у структурі антропонімів англійської мови, є предметом нашого вивчення. Об'єктом дослідження є антропонімія англійської мови в її американському варіанті.

Як уже зазначалося раніше, на сучасний склад антропонімічної системи впливає мода. Щодо епохи вона змінюється відповідно до актуальних тенденцій, які спостерігаються в конкретній історичній період у суспільстві [171, 179, 204]. У роботі ми проводили аналіз американських антропонімів за різними параметрами.

1. Ступінь поширення чоловічих та жіночих імен подано в додатках (див. Додаток 1 і Додаток 2).

За кількістю новацій перше місце посідають афроамериканці. Хоча іноді їм достатньо лише дещо змінити написання імені, як виникає нове ім'я. Префікс *De-* позначає чоловічу стать і майже всі імена для чоловіків починаються з цього префікса. Наприклад, чоловіче ім'я *Marc* афроамериканці переробили на свій лад: *Demarco*. Варіанти: *D' Marcus*, *Damarcus*, *Demarcus*, *Demario*, *Demarkis*, *Demarkus*, тобто використовуються ще й специфічні компоненти у вигляді приєднувальних часток. Префікс *La-* + звичайне ім'я *Donna* сформували афроамериканське жіноче ім'я *LaDonna*, у такий самий спосіб формуються й інші імена: *LaTonya*, *Larita*, *Lashannon*, *Lasharon*, *Lashaun*, *Lasheba*, *Latasha* [201, с. 286].

Наведені в додатках таблиці відображають сучасні тенденції вибору імені. З одного боку, вони свідчать про традицію називати дитину на честь родичів. Не менш важливим традиційним фактором для американців є релігійне спрямування імені.

До більш сучасних чинників зараховують модернізацію варіантів вже відомих імен, вплив етнічної культури, наслідування, нагадування, уподібнення відомому, можливо, улюбленому громадському діячеві або публічній людині, а також вигадкування імен [182, 186].

Усвідомити, чому те чи інше ім'я користується популярністю, часто неможливо. Тому, очевидно, популярних імен незначна кількість. Без сумніву, видатна особистість, що носить те чи інше ім'я, значно сприяє його поширенню. У наш час усе популярнішими стають екзотичні імена, мета яких – виділити людину з-поміж решти, підкреслити її унікальність. Безперечно, це руйнує традицію [190, с. 35].

Однією з визначних рис цієї руйнації можна вважати появу значної кількості антропонімних гендерних пар. Можемо припустити, що в цьому віддзеркалюються феміністичні тенденції американського суспільства. Для антропомікону другої половини ХХ ст. властиве утворення жіночих імен із широковідомих чоловічих: від чоловічого *Alexander* утворились жіночі *Sandee, Sandi, Sandie, Sandrea, Sandria, Sandrina, Sandrine, Sandy, Saundra, Sondra, Zana, Zandra, Zanna*, а від слов'янської (російської) за походженням форми *Sasha – Saso*; від чоловічого *Edward (Eddi)* – жіночі *Eddie, Eddy, Eddye*; від чоловічого *Robert*, що означає “нев'януча слава”, – жіночі *Bobbie* (основний варіант), *Bobbee, Bobbette, Bobbi, Bobby, Bobbye, Bobina* [201, с. 200].

В англо-американському антропоніміконі є як гіперонімі (Flora, Flower), так і гіпонімі (*Camelia, Jasmine, Daffodil* тощо) імена жінок. Виходячи зі спостережень, це світова тенденція: “Ім'я *Flora* потенційно може стати дуже популярним у США, тому що воно популярне в інших країнах, включаючи Швецію, Британію, Германію та Росію. Варіанти: *Flora, Flore, Fiorentina, Fiorenza, Fiori, Fleur, Fleurette, Fleurine, Flo, Flor, Florance, Florann, Floranne, Flore, Florello, Florelle, Florence, Florencia, Florentia, Florentyna, Florenze, Floretta, Florette, Flori, Floria, Floriana, Florie, Floriese, Fiorina, Florinda, Florine, Floris, Florrie, Florry, Floss, Flossey, Flossie*” [201, с. 200].

Як уже зазначалося, показником популярності та поширеності є широка варіативність: *Camelia* (варіанти: *Camellia, Camilla, Kamelia*); фр. *Daffodil (Daffi, Daffie, Daffy)*; *Daisy (Dacey, Dado, Dacy, Daisey, Daisha, Daisy, Daisie, Daizy, Daysi, Deyci)*; перськ. *Jasmine (Jasmeen, Jasmin, Jasmina, Jazmin, Jazmine, Jessamine, Jessamyn, Yasiman, Yasman, Yasmine)*. Останнє ім'я набуло поширення в Америці через одного з діснейлендівських персонажів – принцесу ЖАСМІН [там само, сс. 203, 249].

Американській культурі притаманне використання найменувань нових речовин, явищ та будь-яких сучасних артефактів як антропонімів, особливо щодо іменування жінок. Як правило, речі, що з'являються в природі на основі кристалів, троянд, вереску та ін., традиційно пов'язані з жінками, а ті, що належать до природного світу (глина, камінь тощо), – з чоловіками.

Так, іменник *crystal* є грецьким за походженням. В Англії, починаючи з ХІХ ст., це слово широко використовувалося для іменування хлопців. У ХХ ст., завдяки популярному телесеріалу *Dynasty (ДИНАСТІЯ)* ім'я персонажа Лінди Еванс у формі *Krystle* стає дуже поширеним спочатку серед афроамериканців, а потім і всього населення як жіночий антропонім. Про це свідчить значна кількість варіантів: *Christal, Cristalle, Cristel, Crystol, Kristal, Kristle, Kristol, Krystal, Krystalle, Krystel, Krystle* [там само, с. 211].

У цьому аспекті в лінгвокультурі США показовою є семантична еволюція іменника *Amber*. Певною мірою етимологія цього слова відображає його розвиток: середньоангл. *amber* сягає лат. *ambra*, араб. *anbar (ambergris)* і з ХІV ст. має значення “жорстка жовтувато-коричнева напівпрозора викопна

смола, яка використовується для створення декоративних прикрас” та “різновид кольору від темно-помаранчевого до жовтого”; з XV ст. слово функціонує як прикметник зі значенням “янтарний/той, що нагадує янтар” або іменник зі значенням “колір, як у янтаря” [ED], тобто слово еволюціонувало від найменування “речовини, яка перетворюється на напівкоштовне каміння (янтар)” до переносного вживання на позначення “кольору очей людини”, а з часом – до іменування людини, спочатку чоловіка. Зазначене слово почало вживатися у функції жіночого антропоніма з 60-х рр. минулого століття у середовищі хіпі. Саме в цей період з’явилися такі варіанти, як *Ambar, Amberetta, Ambedy, Ambur*.

Аналогічний процес відбувався з антропонімом *Diamond*, який спочатку застосовувався відносно хлопців, а вже потім, у варіантах *Diamanda, Diamante, Diamonique, Diamontina*, – відносно дівчат. Також не менш популярними у XX ст. були жіночі імена, що позначали коштовне та напівкоштовне каміння: *Amethyst, Sapphire* з варіантами *Safira, Saphira, Sapir, Sapira, Sapirit, Sapphira, Sephira* [201, с. 310].

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасний антропонімікон США складається з 7 тематичних груп імен:

1. Андроніми, коли жінок називають чоловічими іменами: *Blair, Blake, Brett, Casey, Drew, Michael, Sam, Taylor, Tyler, Whitney*, найпоширенішими з яких є *Glenn, Shannon, і Michael*. Це пояснюється тим, що серед християнських імен завжди існували антропонімні гендерні пари, наприклад, *John/Jan, Іван/Іванна*.

2. Імена на честь відомих людей, які не завжди є американцями за походженням або місцем проживання: *Claude Monet, Edgar Allan Poe*.

3. “Корпоративні імена”, тобто імена, що сприяють кар’єрному зростанню: *James, William, Carol, Debbie*.

4. Міфологічні імена: *Aurora, Ceres, Diana, Flora, Fortuna, Juno, Latona*.

5. Імена, характерні для певної релігії, етнічної культури; це передусім мусульманські імена: *Kamal, Khalid, Mahmud, Mohammad, Numair, Rahman, Salih, Sharif, Tahir, Yasir, Zaim*.

6. Слов’янські за походженням імена: *Alexi, Dmitri, Feodor, Ivan, Konstantin, Nicolai, Oleg, Vladimir, Yuri*, а також *Galina, Irina, Larisa, Lyudmila, Marina* супроводжуються формальними показниками на зразок ‘-slav’ або ‘-slava’, що сприймаються як суфікси -slav і -slaw ‘славетний’.

7. Новоутворені імена із семами ‘коштовність’ *Amethyst, Amber, Diamond, Crystal*; ‘місяць року’ *April, December, March, June*; ‘квітка’ *Flower, Flora, Camelia*; ‘місце/країна’ *Dallas, Texas, Sidney, Columbia, Virginia*; ‘прізвище’ *Morgan, Smith, Barley*; ‘зоонім’ *Galegina, Hohots, Irateba*.

2.4. Походження антропонімів України

В основі українського антропонімікону – спільнослов’янські за походженням імена, які у свою чергу були запозичені з інших культур. Вони

стали своєрідними міжнародними словами, залишаючись водночас глибоко національними символами (*Іван, Дмитро, Володимир, Марія, Ольга*). Українська держава щойно розпочала свій незалежний шлях, тому вплив російської антропонімічної системи й досі величезний. Іноді практично неможливо визначити, російське чи українське походження у тих чи інших імен. Таким чином, орієнтація на російську антропонімічну систему є необхідною умовою розкриття специфіки українських антропонімів.

Як відомо, російська ономастична система складається з церковних, книжних, народних, розмовних, скорочених форм тощо. У російській ономастиці основною формою імені, від якої спрямовані покликання до інших, є російська народна форма, незважаючи на те, що в різних суспільних групах можуть використовуватися різні варіанти або їхнє походження невідомо тощо. Найбільш популярні й поширені імена мають, як правило, максимальне число варіантів, а рідкісні часто представлені однією формою.

З метою виокремлення специфічних рис системи українського антропонімікону необхідно описати її, передусім, у соціально-історичному аспекті.

Отже, на історичній арені слов'яни з'явилися в V–VI стст., тому основний склад українського антропонімікону за походженням індоєвропейський. Однак на його формування значно вплинув такий потужний фактор, як прийняття християнства, хоча не менш важливими подіями для створення українських імен є розподіл слов'ян на західних, південних і східних, а також виникнення в IX ст. Київської Русі та подальший розділ у XV–XVI стст. східних слов'ян на росіян, українців, білорусів [221, с. 7]. Саме ці фактори безпосередньо пов'язані з формуванням українського антропонімікону.

Завдяки названим чинникам східнослов'янська антропонімічна система є єдністю трьох підсистем: 1) язичницької (наприклад, ім'я *Малуша* утворене від спільнослов'янської основи *малий*, тобто "маленький, невеликий", і оформлене за допомогою пестливого суфікса *-уша* (у сучасних російських іменах *Веруша, Лидуша*)); 2) підсистеми християнських імен, запозичених переважно з Візантії (хоча і не обов'язково грецьких за походженням), наприклад, *Іван, Федір, Василь*; 3) підсистеми імен князів, нащадків Рюрика, вихідців зі Скандинавії: *Ігор, Ольга, Рогволод, Рогніда, Аскольд*. Останні переважно не слов'янського, а давньогерманського походження. У початковий період існування Київської Русі всі ці імена незалежно від походження й ступеня адаптації вживалися одночасно. Із генетичних позицій перша підсистема є здебільшого споконвічною, а друга та третя – запозиченими. Без сумніву, спочатку сформувався споконвічний фонд. Про це свідчать спостереження сучасних ономастів про те, що наречення дітей іншомовними іменами тривалий час не було прийнятим на Русі, хоча знайомство східних слов'ян з іменами інших народів уже відбулося [221, с. 14]. Однак адаптація запозичених антропонімів сталася значно пізніше. Розглянемо кожну з підсистем окремо.

2.4.1. Язичницька підсистема українських імен. Антропоніми, що належать за походженням до часів язичництва, майже не функціонують на сучасному етапі. Їх можна зустріти лише в літописах. Проте вони існують як апелятиви і є зрозумілими сьогодні: *Ждан, Нечай*. Носії мови знаходять їхні релікти у поширених українських та російських прізвищах. Виходячи з цих факторів, припускаємо, що язичницька за походженням підсистема українських імен складається з двох прошарків: 1) власне язичницькі імена; 2) нехристиянські імена.

У подальшому, зокрема в XIV–XVI стст., такі імена виконують функції *внутрішньородинних антропонімів*, під якими ми розуміємо, слідом за О. Суперанською, імена, що давалися дитині вдома, у сім'ї, незабаром після народження [там само, с. 15].

2.4.1.1. Власне язичницькі імена. Як відомо, у світогляді язичників панував тотемізм. Давні слов'яни, як і всі інші язичники, вірили в походження своєї сім'ї та роду від вовка, ведмедя, ляща, синиці, дуба, гороху тощо. Цим можна пояснити, що серед давньоруських імен значна кількість утворена від назв тварин (*Баран, Біляк, Бик, Вовк*), риб, птахів (*Воробей, Ворона, Ворон*), рослин. Відомо, що серед слов'ян існував звичай давати тематично однорідні імена дітям, наприклад, *Ягниш* (тобто ягня), *Баранов, Овчин*. Такий звичай за відсутності будь-яких документів забезпечував приналежність людини до певного роду й сімейства.

У давніх слов'ян мотиви вибору імен, як зазначає О. Суперанська, є переважно універсальними, загальнолюдськими: 'зовнішність дитини' (*Беля, Чернуха, Уголек*), 'фізичні характеристики' (*Малець, Малюк, Довгій*), 'психічні особливості дитини' (*Молчан*), 'ставлення до нього батьків' (*Ждан, Любим*) і т.ін.

Щодо останнього фактора, слід додати, що іноді батьки намагалися дати таке ім'я, яке б виконувало охоронну функцію, відганяючи потойбічні сили, – звідси імена з негативним змістом: *Коцій, Злість, Ненаш, Невдача, Неклюдов* (негарний, незграбний), *Неустрой, Грязнуха, Грязний* [221, с. 17].

Аналогічне призначення мали імена типу *Метелиця, Гроза*, які здавна також виконували охоронну функцію, тобто вважалося, що подібне ім'я наче оберігало його носія від снігового замету або удару блискавки. Дитина, що народилася в грозу або хуртовину, нарікалася тим самим природним явищем.

Ту саму функцію, на думку О. Суперанської, виконували імена, утворені від назв малоцінних предметів, які були в кожній домівці, наприклад, *Ступа*.

У багатьох сім'ях були вживані імена, що відбивали порядок появи дітей на світ. Для цього використовувалися рахункові слова – порядкові числівники, як правило, від одного до десяти, а також деякі іменники та прикметники: *Другий, Сьомий, Перший, Починок, Старшой, Вторишка, Третяк, Четвертуня, Четвертенок, П'ятиш, П'ятак, Шістка, Семко*,

Сьомушев, Осмак, Дев'ятый, Дев'ятка, Десятка [там само, с. 15].

Нерідко час, обставини тощо появи дитини на світ відбивалися в імені: *Вешняк*, *Ярец* (народжений навесні), *Жар* (народився в жарку пору року).

Специфіка язичницьких імен полягає в тому, що вони споконвічні за походженням, тобто своїми коренями пов'язані зі словами східнослов'янських мов, тому зрозумілі, доступні. Вони виконують амбівалентну функцію – іменують предмет і ідентифікують людину. З часом мова позбавляється від цієї антропонімічної особливості. Починають переважати імена, які не пов'язані з питомою лексикою, навіть без випадкового співзвуччя. Саме в цей період відбувається зміна традиції іменування, про що свідчить практика початку ХХ ст., коли з'являються нові яскраві імена з прозорим лексичним значенням та ідеологічним навантаженням типу *Ракета*, *Трактор*, які, проте, виявилися нетривалими.

2.4.1.2. Родинні імена. До цієї групи імен зараховуємо такі, що виникли й функціонували вже в постхристиянський період. Вони були переважно неофіційними, тому не зафіксовані в офіційних документах. Їх також класифіковано на дві групи: 1) *власне нехристиянські родинні імена* й 2) *прізвиська*.

Власне нехристиянські родинні імена пов'язані з певною сферою знань, діяльності тощо. Так, наприклад, за свідченнями О. Суперанської, що спирається на записи XIV–XVI стст., в одній з родин давали переважно “риб'ячі” імена: брати *Окунь Іванович* і *Сом* (хресне ім'я *Андрій*) *Іванович Ліньови*, тобто за умовами того часу люди при хрещенні отримували календарне ім'я, але вдома зазвичай звалися некалендарними, традиційними давньоруськими іменами на зразок *Йорж*. Іменування по батькові найчастіше відбувалося від календарних імен. В іншій родині “ботанічні” імена: *Дятелиш* (дятліна, дятеліна – конюшина), *Осока*, *От ава* (отава – трава, яка вдруге зросла від тих самих коренів на скошеному місці), *Пирій* (пирій – лугова трава), *Салмак* (салмак – рядкова посадка плодкових дерев або винограду), *Щавей* (щавей – щавель) [221, с. 16–17].

Як і в інших народів, у слов'ян іноді зустрічалися *імена-побажання*. Припускають, що ім'я *Рада* містило побажання батьків, щоб дочка була радісною і радувала інших, а *Забава* та *Услава* – потішали їх. За допомогою імен-побажань батьки, особливо із селянського середовища, намагалися прогнозувати щасливу долю дитини. Це імена *Цар*, *Король*, *Князь* [там само, с. 16].

Прізвиська давалися людині поза домом і сім'єю. Їхня функція – ідентифікувати особу в колективі односельців, у військовому загоні й пізніше на фабриці або заводі.

Мотиваційна база таких внутрішньосімейних імен, незважаючи на певну обмеженість побутовою сферою, дуже широка, тобто імена могли утворюватися практично від будь-яких основ, відображаючи не лише зовнішність і риси характеру того, хто іменується. Наприклад, *Сорокою*

прозивали балакучого, *Конем* – рослого, *Котом* або *Кішкою* – невеликого, ласкавого. Імена давали за способом життя, звичками, особливостями мови, професії, тощо: *Воєвода, Пушкар, Коваль, Чорнобородий, Клишоногий, Зайка*; найрізноманітнішими обставинами життя людини: *Варені Ноги* (опік), *Грїховод, Великі Пост оли, Гостра Шабля*. Припускають, що ці, додаткові, імена в подальшому стали одним із джерел прізвищ: *Воєводін, Кузнєцов, Пушкарьов, Зайкін, Косолапов, Чорнобородий, Вост росаблін* і т.ін. [221, с. 18].

Після XVII ст. давньоруські імена поступово переходять у розряд прізвищ, бо царські укази, згідно з якими проводився перепис населення, вимагали запису всіх людей не лише за їхніми власними іменами, але й за іменами батьків і за прізвищами. Звідси виникає традиція іменувати людину на ім'я, по батькові та на прізвище.

Незважаючи на те, що родинні імена, як правило, виникли й функціонували вже в постхристиянський період, вони були переважно нехристиянськими. Відповідно до функціонального призначення їх можна поділити на дві групи: 1) *власне нехристиянські родинні імена* й 2) *прізвища*.

2.4.2. Княжі імена. У структурно-семантичному аспекті княжі імена були як одноосновними, та і двоосновними, хоча останні переважали, адже виконували соціальну функцію – прославляли князівську верхівку.

Одноосновні імена більш відомі як *співімена*, тобто імена, що *відображають споріднені стосунки*. У дериваційному аспекті ці імена мають однакові основи як для чоловіків, так і для жінок, виконуючи функцію своєрідного документа, що підтверджує приналежність до певної родини і виявляє спадковість поколінь. Подібний спосіб іменування був характерний не тільки для батьків і дітей, але й для братів і сестер, наприклад, *Олег і Ольга* походять від давньоскандинавського прикметника *Хельг* 'святий' [221, с. 21].

Призначення двоосновних імен, як уже було зазначено, – прославляти їхніх носіїв спеціально утвореними іменами. Ця традиція ім'яслав'я, як зазначає О. Суперанська, дуже давно існувала у багатьох народів [там само, с. 18]. Її відображення зустрічається ще за часів "Іліади" Гомера.

Найпоширенішою дериваційною моделлю таких імен була двоосновна, як у формі одного слова (*Ахіллес* – "швидконогий"), так і словосполучення (*Зевс Громовержець*). Висловлюється припущення, зроблене на матеріалі грецької, індійських, іранських, слов'янських, германських та ряду інших індоєвропейських мов, де такі імена утворюються аналогічним способом, що в цій моделі відбивається як спільність походження імен, так і глибока первісна ідея ім'яслав'я. Наприклад, у грецькій мові двоосновними спочатку були імена богів (*Поліфем* – "красномовний"), проте з часом, коли страх перед могутністю божеств змінювався інтересом до їхнього життя і подвигів, імена та епітети богів стали використовуватися для іменування людей:

Аполлондор – “дар Аполлона”, *Діоген* – “нащадок Зевса” [там само, с. 19].

В аксіологічному аспекті двоосновні імена мали яскраво виражене позитивне значення. Про свідомий характер нарікання такими іменами свідчить і певна штучність їхньої будови. Так, зокрема, дитину можна було назвати *Нікострат* і *Стратонік*, *Феодор* і *Дорофей*, тобто кожна основа могла функціонувати самостійно й незалежно: *Каллістрат*, *Поліксен*, *Ксен офонт*, *Полінік*. Порівняно з вихідним мовним матеріалом, двоосновне ім'я – це слово з іншим призначенням. Воно одночасно служить для іменування людей і для їх возвеличення за допомогою імені, наприклад, елемент *-НІК* додавав до імені семантичний елемент ‘переможець’.

Семантична специфіка таких імен полягає в тому, що їх не треба декодувати за кожним складником, утворюючи словосполучення з головним та другорядним елементами на зразок *Нікострат* – “переможець армії”. Їх треба сприймати як знаки ідентифікації, але обов'язково з додаванням суспільно значущого позитивного забарвлення. Таким чином, структурно-семантична паралельність двоосновних імен у різних народів проявляється, як пише О. Суперанська, не тільки в спільних способах їхнього утворення, а й в аналогії використання основ. Вона наводить такі приклади: грецьке ім'я *Трасибул* і давньогерманське *Конрад* утворені від основ зі значенням “відважний” і “воля, рада”; грецьке *Демосфен* і німецьке *Фолькхард* – від основ зі значенням “народ” і “сила”; грецьке *Дамокл* і німецьке *Дітмар* – від основ зі значенням “народ” і “слава”. Тобто подібні імена – це передусім поєднання престижних для свого часу іменних основ, які містили семантичний компонент, пов'язаний із системою тогочасних цінностей [221, с. 20].

Цією дослідницею відзначено паралельність багатьох слов'янських і німецьких імен. Так, німецьке ім'я *Вальдемар* включає семи ‘володіти’ і ‘слава’, що аналогічно слов'янському імені *Владислав*. На її думку, українське ім'я *Владисвіт* виявляється своєрідною переробкою імені *Вольдемар*. До того ж *Вольдемар* за аналогією зі старослов'янським неповноголоссям перетворилося на *Владимир*, а потім під впливом фонетичних законів давньоруської мови перетворилося на повноголосне *Володимир*, написання якого з часом змінилося на *Володимир*. Аналогічно сучасне англійське ім'я *Рейнольд* за своїм походженням пов'язується зі скандинавським *Рагнвальд* (*Рогнеда*, *Рагнхільд*), у якому друга основа *вальдан* означає “панувати” [там само, с. 21].

Можна припустити, що стародавні княжі імена також утворювалися за подібною дериваційною моделлю зі збереженням позитивного аксіологічного компонента: *Володимир*, *Святослав*, *Ярослав*, *Ярополк*, *Свят ополк*, *Мстислав*, *Всеволод* та ін.

Лінгвокультурна специфіка слов'янських княжих імен полягає в тому, що вони мають різні джерела походження, зумовлені історично.

По-перше, це імена, що були запозичені з давньогерманської мови через військово-політичні причини і стали культовими для слов'ян. Сюди

передусім належать імена *Рюрик*, *Ігор* та ін. Так, ім'я *Рюрик* – це русифікована форма давньогерманського імені *Хродрик*, утвореного від основ *хрод* “слава” і *рик* “багатство, могутність”. *Ігор* – це російська адаптація скандинавського *Інгвар*, утвореного з імені скандинавського бога достатку *Інгве* і дієслівної основи *варро* зі значенням “охороняти”. Аналогічно імена *Рогволод* і *Рогнеда* мають одну й ту ж першу основу *Рагін* “розум, рішення, порада, що дають боги” [221, с. 20].

По-друге, імена з семантичним компонентом ‘бог, божество’ у широкому значенні, який частково зберігає релікти іншомовного оформлення. Для всіх культур властивий грецький елемент *тео-* (на слов'янському ґрунті *фео-*), наприклад, *Теодор*. Із часом під впливом християнської релігії як державної цей елемент асоціювався з єдиним Богом. У східнослов'янських мовах, як уже зазначалося, він переважно набув вигляду *фео-*, наприклад, *Феодосій* [там само, с. 22].

Проте, крім цієї основи для позначення семантичного компонента ‘бог, божество’ були поширені й інші маркери. Для слов'ян це ті складники, що пов'язані зі скіфами, тобто з давньоперською (іранською) мовою, передусім елемент *Бог*, який позначав не єдиного Бога, а був збірною назвою всіх позитивних начал, як божество у слов'ян до їх християнізації. Висловлюється припущення, що слов'янські імена *Богдан* (*Богодан*), *Богодар*, *Божидар* були іранськими за походженням антропонімами дохристиянського періоду, але з часом, вже в християнську добу, вони набули лексико-семантичного та структурного паралелізму з візантійськими іменами *Феодор*, *Феодот*. Такими іменами є і *Богухвал*, *Богуміл*, *Богуслав* [221, с. 22].

По-третє, це *кальки з інших мов*. Як уважає О. Суперанська, в династії Рюриковичів таким іменем є *Святослав*, оскільки воно утворене за типовими для давньогерманського йменування правилами: перша частина повторює ім'я *Олег* (*Хельге* – ‘свято’), а друга містить переклад типової давньогерманської основи, що містить структурно-семантичний елемент, який означає “слава” [там само, с. 21].

По-четверте, *напівкальки*, коли християнські імена з'єднувалися зі слов'янськими іменними компонентами, наприклад, *Павлослав*, *Андрісвят*, *Любомарья*. Незважаючи на те, що ця традиція майже зникла у східних слов'ян, вона ще поширена у південних (*Петрослав*) [там само, с. 22].

По-п'яте, для українського антропонімікону двоосновний спосіб утворення імен досі залишається актуальним. Він представлений двома групами: 1) традиційні двоосновні імена, оформлені спеціальними дериваційними маркерами; 2) нестандартні імена, як правило, без специфічних дериваційних елементів.

Першу групу представлено прізвищами або прізвиськами, наприклад, *Драгомілов*, *Драгомиров*, *Дорогомілов*, *Мирославський*, *Милославський*, до складу яких входять давньоруські двоосновні імена *Драгосвіт*, *Дорогоміл*, *Мирослав*, *Милослав*

Другу – прізвищами або прізвиськами, що в незмінному вигляді повторюють колишні російські двоосновні імена, наприклад, *Верховод, Чудодей, Чернобай, Косогляд, Новожил, Самохвал* [там само, с. 23].

Слід додати, що специфіка процесу іменування двоосновними іменами в багатьох індоєвропейських мовах полягає в тому, що такі антропоніми підлягають редукції, особливо в побутовому, родинному спілкуванні, наприклад, від *Путимир, Путислав* утворилися, вірогідно, спочатку імена *Путило, Путят а, Путим*, а потім прізвища *Путилов, Путілін, Путятін*. Це відомо ще з часів Давньої Греції, коли двоосновні імена утиналися до одноосновних. Так само давні германці перетворили *Карлман* на *Карл, Конрад* на *Курт* [221, с. 23].

На слов'янському ґрунті цей процес достатньо поширений, наприклад, двоосновне ім'я *Мирослав* скоротилося до *Мир, Мирен*, а *Радослав* – до *Рад, Рась, Радна, Радик, Радчик* [там само, с. 23]. Особливість таких зредукованих імен полягає в тому, що вони є достатньо специфічними в лінгвокультурному аспекті, тобто етноунікальними в кожній із мов.

Серед княжих імен слов'янського антропонімікону особливу групу складають ті дохристиянські імена, які з часом увійшли в церковні календарі унаслідок великої популярності серед населення. Це, наприклад, ім'я київської княгині *Ольги*, яка їздила в 957 р. до Візантії прийняти хрещення (отримала ім'я *Олена*); так само київський князь *Володимир Святославович* при хрещенні був названий *Василем*, а його молодші сини *Борис і Гліб – Романом і Давидом* [там само, с. 25].

В українському антропоніміконі ця особлива група імен – *княжі імена* – виконувала соціальну функцію прославлення князівської верхівки. У структурно-семантичному плані такі імена були як *одноосновними*, так і *двоосновними*. Одноосновні імена – це *співімена*, які в дериваційному аспекті мають однакові основи і для чоловіків, і для жінок, відображаючи або підтверджуючи тим самим споріднені стосунки.

Двоосновні імена характеризуються позитивним аксіологічним забарвленням. За походженням вони представлені такими групами: 1) з давньогерманської мови; 2) з давньогрецької або давньоперської мов із семантичним елементом 'бог, божество' як у вузькому ('єдиний Бог'), так і в широкому значенні ('вищі позитивні начала'), оформлені формальними показниками – елементами *тео-/фео-, баг-/бог-*; 3) кальки з інших мов; 4) напівкальки, коли християнські імена склалися зі слов'янських іменних компонентів; 5) національно-марковані імена, створені на власне слов'янському ґрунті.

2.5. Лінгвокультурна характеристика сучасного антропонімікону України

Особливе місце в рамках лінгвокультурної проблематики займає дослідження антропонімічної системи певної мови у взаємозв'язку власних

імен і культури.

Серед основних чинників, що вплинули на склад антропонімічної системи українців, передусім треба назвати такі визначальні соціально-політичні події, як прийняття християнства, упровадження обряду хрещення, Велика жовтнева соціалістична революція та перебування у складі Радянського Союзу, здобуття Україною незалежності, участь у сучасному процесі глобалізації тощо.

Без сумніву, вплив названих подій виявився різним, однак завдяки цьому сучасні українські імена – це 1) фонд питомих імен, язичницьких та імен представників династії Рюриковичів, і 2) запозичення – перші християнські імена, які з часом були адаптовані до народно-розмовного мовлення.

У лінгвогенеалогічному аспекті українські власні імена класифіковано на три групи: 1) язичницькі, або дохристиянські; 2) візантійські, або християнські; 3) імена сучасних українців.

Як уже зазначалося, язичницькі, дохристиянські і давньоруські імена майже вийшли з ужитку, однак їх релікти можна знайти в прізвищах та прізвиськах, які не були предметом нашого вивчення. Однак подібні поодинокі імена все ж таки не лише зустрічаються, але й є достатньо популярними. Це *Богдан*, слов'янське чоловіче ім'я, що означає "Богом даний", тобто "подарований".

Хоча зазначене ім'я не є власне українським, воно також поширене серед поляків та чехів і має в інших мовах буквальні відповідники: грецьке *Теодор* або *Феодор* (гр. *Θεόδωρος*, звідки укр. *Федір* і рос. *Фёдор*), лат. *Deodathus* та єврейське *Натанаель*, а також *Ионатан* (*יְהוֹנָתָן*).

Про поширеність та адаптованість цього імені українською мовою свідчить той факт, що йому притаманна значна варіативність. Зокрема, наявність пестливих (*Богданко, Богданонько, Богданочко, Богданчик, Богданцьо, Богданьо, Богдась, Богдасик, Бодьо, Бодя, Данко, Дан, Бодька*) та жіночих форм (*Богдана*, пестливо: *Богданка, Богданочка, Данка*), а також відповідних форм по батькові: *Богданович, Богданівна*. В Україні форми імені *Дан, Данко* зустрічаються переважно на Івано-Франківщині.

Візантійські, або християнські, особові імена були запозичені разом із запровадженням християнства на Русі у X ст. Канонізовані церквою і зафіксовані у спеціальних книгах (святцях), ці імена давалися під час хрещення, яке було на той час обов'язковим обрядом посвячення в християнство. Під час обряду хрещення згідно з установленою традицією людям даються імена тих святих, які стають їх небесними покровителями і духовний зв'язок з якими закладається на все життя. Це система складного ідеологічного поєднання, мета якого, передусім, моральне виховання. Святкуючи день свого імені, людина одночасно відзначає день пам'яті свого святого, чий образ ніби супроводжує її. Будь-яка релігія як система, що відображає світогляд і культуру суспільства, супроводжується певним масивом імен. В іменах закріплюються і розповсюджуються ідеї відповідної

релігії і одночасно вшановується пам'ять осіб попередніх поколінь, які відіграли важливу роль в утвердженні цієї системи поглядів [221, с. 9]. Імена святих не можна розглядати як звичайні імена людей. Вони формують особливу замкнену систему, для поповнення якої потрібні спеціальні рішення й обряди. Імена святих, що використовуються для іменування людей, у живій мовній практиці поєднуються з прізвищами, прізвиськами, по батькові (у слов'ян) і втрачають ту суворість, яка їм властива в церковних книгах та календарях [221, с. 12–13].

Християнські імена, крім візантійських, охоплювали давньогрецькі, давньоримські й давньоєврейські, а також незначну частину імен тих народів, із якими греки візантійської епохи підтримували торговельні й культурні зв'язки. До візантійських імен належать, наприклад, популярні в Україні імена *Іван, Олексій, Михайло, Григорій, Петро, Федір, Ганна, Олена, Катерина* [216, с. 7].

Проте ці канонізовані імена на території сучасної України приживалися поступово. Як пише Л. Гумецька, незважаючи на поширеність церковних імен у XIV–XV стст., слов'янські особові назви не виходять з ужитку. Іноді одна й та сама особа є носієм церковного й слов'янського імен: *На имя Максима инако Влада Драгосиновича* [42, с. 28].

Так, великий київський князь *Володимир*, який запровадив християнство на Русі, одержав при хрещенні ім'я *Василій*, а його син *Ярослав Мудрий* звався церковним ім'ям *Юрій*. Проте літописці іменують обох князів лише своїми, слов'янськими іменами. І не тільки у X ст., а й пізніше, в XI і XII стст., особи князівського дому мали по два імені – при хрещенні дитина одержувала церковне ім'я і одночасно нарекалась давньоруським, так званим “мирським”, іменем.

Така тенденція іноді спостерігається й у наші часи. Імена сучасних українців, успадковані від попередніх поколінь, відбивають соціально-історичні умови їх функціонування.

Особливо показовими в цьому плані були нові імена, які почали з'являтися після революції 1917 р., коли церква була відокремлена від держави і батьки давали особові імена згідно з комуністичною й радянською ідеологією: *Слава, Свобода, Тракторина, Революція*.

Імена-неологізми поповнювалися за рахунок назв квітів: *Лілія, Піонія* тощо. Іменами ставали слова, що певною мірою відображали найважливіші ідеологеми типу *Геній, Ідеал, Ідея, Новела, Іскра* [216, с. 8].

З'явилися відпрізвищні імена. Явище це було за формою ономастичне, а за суттю політичне, коли деякі громадяни країни починали давати своїм дітям особові імена за прізвищами відомих радянських діячів: *Ленін, Сталін, Троцький, Крупська*. Потім прізвища “подвоювали” й “потроювали”: *Лентронцин (Ленін–Троцький–Зинов'єв)* – чоловік з таким ім'ям працював у 50–60-х роках в радянському посольстві у Вашингтоні, але просив звати його *Леніком*; *Климвор (Клим Ворошилов)* та ін. [76, с. 59]. Проте не всі ці імена-неологізми функціонують зараз у сучасному антропоніміконі України.

Надмірне захоплення іншомовними іменами, характерне для 20–30 років ХХ ст., уже в 40-х роках знижується. Це були імена, запозичені із західноєвропейських мов: *Альберт, Арнольд, Артур, Вільгельм, Франц, Жанна, Елеонора* та ін. Їх поширенню сприяли популярні твори зарубіжної художньої літератури, преса, радіо, кіно. Так, на честь героїнь Вільяма Шекспіра дівчаток називали *Дездемоною, Джульєттою, Офелією* [216, с. 8].

Англійське ім'я *Роберт* користувалось незначним успіхом, але після кінострічки "Дети капитана Гранта" ім'я хлопчика, головного героя фільму, набуло популярності в СРСР; те ж саме можна сказати і про антропонім *Микита* ("Детство Никиты") [76, с. 68].

Офіційного статусу набуло в наш час ім'я *Олеся*, а також паралельні форми чоловічого імені *Олесь, Лесь*, що раніше побутували лише як зменшено-пестливі варіанти повного імені *Олександр*. На усталення цих імен у ролі офіційних великий вплив мали літературні персонажі видатних українських письменників і діячів культури, таких, як *Лесь Мартович* (документальне ім'я та ім'я по батькові *Олекса Семенович*), *Лесь Курбас* (відповідно *Олександр Степанович*), *Олесь Гончар* (відповідно *Олександр Терентійович*).

Відомий український вчений П. Чучка дослідив, що спільна для всієї України система імен має на окремих територіях свої особливості. У силу низки історичних, політичних та географічних факторів деяка специфіка імен помітна на західноукраїнських землях. До складу імен, які функціонують серед корінного українського населення, особливо на межі з іншими етнічними регіонами Закарпаття, увійшли угорські запозичення (*Йовшка, Пішта, Фері, Імрі, Тібор, Гіза, Жужа*), чеські (*Божена, Власта*), польські (*Юзик, Броня, Кася*), румунські (*Даць, Флорій, Думіка, Никанора, Ляна, Нуця*), німецькі (*Вілі, Руді, Герміна, Герт, Йоганка*) та ін. [136, с. 103].

На Буковині виділяється група імен, не властивих іншим територіям України: *Теофій, Дністрян, Донекій, Філомена, Арманія, Фонета* та ін. У середовищі українців зустрічаються молдавські імена: *Віоріка, Лівія, Родіка, Філінія, Манолія* тощо [72, с. 32].

Отже, власне ім'я людини віддзеркалює значну кількість культурних, соціальних, політичних, історичних та ін. факторів, оскільки до вибору імені дитини батьки ставляться дуже відповідально.

1. Серед факторів, що визначають вибір імені, варто назвати соціальний, зокрема, *вплив моди*. Це підтверджується значною однорідністю сучасного антропонімікону. У наш час усталився досить постійний і компактний набір імен. Крім того, значна концентрація імен, тобто невелика їх кількість охоплює переважну більшість новонароджених. Так, за підрахунками, проведеними у м. Львові і Львівській області, десять найпоширеніших чоловічих імен (*Максим, Андрій, Роман, Дмитро, Юрій, Микита, Богдан, Олександр, Назар, Денис*) та десять найпоширеніших жіночих імен (*Анастасія, Софія, Вікторія, Анна, Марія, Вероніка, Юлія, Христина, Діана, Тетяна*) були популярними у 2008–2010 роках [256] (див.

Додаток 5).

2. Родинна традиція – дітей називають іменем тата, дідуся або бабусі.

3. Вплив релігії для українців є дуже суттєвим фактором, але не визначальним. Приблизно 15–20 % батьків дотримуються християнської традиції при виборі імен (див. Додаток 5).

4. Вплив на вибір імені *асоціацій*, як правило, позитивних, з відомими історичними або культурними діячами: *Юрій, Герман, Діана, Володимир*.

5. До культурно-психологічних факторів ми можемо зарахувати бажання бути оригінальним, що змушує деяких батьків давати своїм дітям рідкісні, незвичайні імена. Так, за даними Міністерства юстиції України, протягом 2009 року в органах реєстрації актів цивільного стану були зареєстровані діти з іменами: у Криму – *Любіст іна, Аполлінарія, Трохим*; у Вінницькій області – *Євніка, Слов'яна, Савва*; у Волинській області – *Мрія, Злата, Гевал, Олімпіада, Файзулла, Велизар*; у Донецькій області – *Кукла, Параскева, Ардаліон, Мерседес*; у Дніпропетровській області – *Алейна, Девіка, Кнігіня, Мавліна, Сведана, Геральд, Ізраїль, Мілорд, Папуша, Рамзес, Рафаель*; у Запорізькій області – *Еліф-Аліна, Сероп, Султан, Франк, Яник*; у Закарпатській області – *Река, Панна, Кіт ті, Янукович, Нопшугар, Ботонд, Арон-Борнобаш, Чобо, Щамуель, Кевін-Тео*; в Івано-Франківській області – *Тайана, Адам, Нестор*; у Київській області – *Оскар, Афіна, Февронія*; у Кіровоградській області – *Зехра, Лоренада, Хістофор, Цезар*; у Луганській області – *Харитина, Лучезар*; у Львівській області – *Мадонна, Іонофан, Аскот*; у Миколаївській області – *Маліна, Жасміна, Адда, Зітта, Едельвейс, Нектар, Хіддекель, Стерх*; в Одеській області – *Шифаа Діана, Розалііна, Каліна, Фіалка, Чула, Ісус, Єудит, Кюрбанур, Принц*; у Полтавській області – *Геннадія, Платона, Рім, Відаді, Ефе, Разнік*; у Рівненській області – *Жужа, Марія-Світ озар, Світ озар'я, Амір-Тимур*; у Сумській області – *Менуя, Ліджія, Румин*; у Тернопільській області – *Заміла, Ламар, Христ офор, Слисей*; у Харківській області – *Халва, Матрона, Джульєтта, Лікай, Малій*; у Херсонській області – *Голуб-Мірра, Конкордія, Сільва, Гамлет*; у Хмельницькій області – *Діаманта, Пенелопа, Емір*; у Черкаській області – *Есмеральда, Євангелія, Табіта, Іоанн*; у Чернівецькій області – *Андрея, Максима, Джульєтта, Філофтєя, Натануель, Власій, Жирардо-Адріян*; у Чернігівській області – *Хруслаліна, Самара, Ждан-Корнілій*; у м. Києві – *Дзвінка, Кассіопея, Олеяна, Азелл, Алладін, Бріліант, Радість, Соломон*; у м. Севастополі – *Венера, Діско, Нізамі, Богудар* [256].

6. Фонетико-психологічний фактор – уникнення немилозвучних та ідеологічно забарвлених імен (*Параска, Сигізмунд, Адольф, Йосип*), а також тих, що зустрічаються у сталих виразах, наприклад, *“Не зівай, Химко, на те й ярмарок!”*; *“Радуйся, Фесе, кіт сало несе! Радуйся вельми, бо вже перед дверми!”*.

7. Глобалізація – нівелювання власної культури, а також взаємопроникнення різних культур (*Емін, Амін, Ахмет, Аббас*). Іноземці перебувають в Україні тимчасово і не намагаються запровадити свою релігію

, але дотримуються більш звичних, традиційних для них антропонімів.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що сучасна антропонімічна система України склалася під впливом синтезу історичних, соціальних, культурних та лінгвістичних факторів протягом багатьох століть. Витоки сучасного антропонімікону сягають передусім давньоруської лінгвокультури.

Антропонімікон України представлений трьома формулами: *особове ім'я (Петро, Оксана), прізвище (Петренко, Шевченко) та по батькові (Петрович, Петрівна)*. Предметом нашого дослідження були переважно *особові імена* як юридично зафіксовані слова, за допомогою яких (разом із формою по батькові та прізвищем) здійснюється індивідуалізація особи.

В українських документальних іменах відобразилася взаємодія літературно-книжної та усно-розмовної традицій у розвитку української мови у вигляді явища варіантності, яке властиве і документальним, і неофіційним іменам. Варіативність представлена переважно на фонетико-морфологічному рівні: а) чергування голосних звуків (*АНТОН – АНТІН*), б) чергування приголосних звуків (*Амвросій – Амбросій*), в) скорочення початку та кінцівки імені (іноді – і початкової, і кінцевої частин: *ІГНАТІЙ – ІГНАТ – ГНАТ*).

Число варіантів розрізняється і за гендерною ознакою: 1) чоловічі імена (частина з них належить до розмовного фонду) поповнюють типові для української мови утворення на *-а, -о, -ко, -ш, -яш, -ош* (*Олексій – Олекса*), 2) жіночі (особливо документальні) на *-ія, -а/-я* (*Наталія – Наталія*). [216, с. 10].

Сучасний український антропонімікон складається з 4 тематичних груп імен:

1. Християнські та слов'янські імена українського антропонімного простору: *Максим, Андрій, Роман, Дмитро, Юрій, Микита, Богдан, Світозар, Святослав, Михайло, Олександр, Назар, Денис, Анастасія, Софія, Вікторія, Анна, Марія, Вероніка, Юлія, Христина*.

2. Напіветнічні імена окремих українських територій, до складу яких увійшли угорські запозичення: *Йовшка, Пішта, Фері, Ілона, Імрі, Тібор, Гіза, Жужа*, чеські: *Божена, Власта*, польські: *Юзик, Броня, Кася*, румунські: *Даць, Флорій, Думіка, Никанора, Ляна, Нуця*, німецькі: *Вілі, Руді, Герміна, Герт, Йоганка*. На Буковині є імена, не властиві іншим регіонам України: *Теофій, Дністриян, Донекий, Філомена, Арманія, Фонета*. Трапляються й молдавські імена: *Віоріка, Лівія, Родіка, Філінія, Манолія*.

3. Запозичені імена епохи глобалізації романо-германського походження: *Альберт, Альфред, Арнольд, Бернард, Еміль, Кароліна, Рейнгольд, Роберт, Жанна, Елеонора* та мусульманські імена тюркського походження: *Алія, Аслан, Руслан, Тимур, Сонія, Фархад, Хасан*.

4. Новоутворені імена із семами 'революція' *Воля, Геній, Ера, Ідеал, Ідея, Новела, Свобода, Іскра*.

Висновки до розділу 2

Дослідженням генеалогічної основи сучасного антропонімікону США й України встановлено, що визначальним чинником їх формування були світоглядні позиції відповідних народів, тому в обох лінгвокультурах виділяємо передусім два шари імен: 1) *дохристиянського* та 2) *християнського періодів*.

Специфіка процесу іменування людини *дохристиянського періоду* полягає в тому, що в іменах відображено два типи культів: тварин і предків, причому імена, що виникли внаслідок тотемістичних уявлень людства, є первинними, оскільки в них відображено безпосередній зв'язок людини з природою. У цей період виникають імена, призначення яких – передусім виокремити людину з навколишнього середовища. Специфіка таких імен полягає в тому, що до їх семного складу входять компоненти 'людина', 'захисник', 'мужність', хоча значна частина цих антропонімів властива як чоловікам, так і жінкам.

Поширеними у цей період були імена з семантичними компонентами на позначення предметів, явищ тощо матеріальної та духовної культури людства, хоча здебільшого це були чоловічі імена. Специфіка перших імен жінок полягає в тому, що в семантичному плані їм притаманні семи 'яскравість', 'привабливість'. Вони, як правило, не утворюють гендерної пари. У більшості випадків такі антропоніми передають перше враження від людини, але якщо воно приємне, то імпліцитно містять ще й побажання 'щасливої долі'. Механізми іменування в дохристиянський період були аналогічними для досліджуваних нами народів і, якщо звернути увагу на їх етимології, для всього людства.

У *християнський період* в українській і американській антропонімічних системах утворюється пласт спільних імен, які первинно належали першим християнським святим. Подальша еволюція обох антропоніміконів відбувається відповідно до історичного, соціального, політичного, культурного тощо розвитку американського й українського соціумів.

Американський антропонімікон сягає дохристиянських імен корінних американців – індіанців – та британської лінгвокультури. Специфіка сучасного періоду розвитку антропонімікону США полягає у відображенні такого суспільного явища, як мультикультурність – вона виявляється і в національно-релігійному плані, і за допомогою формальних показників, запозичених з мов народів, що живуть в Америці: 40 % чоловічих імен походить із романо-германських мов, 10 % – з івриту, 12 % – із діалектів американських індіанців, 5 % – з азійських мов, 5 % – з арабських мов, 10 % – з африканських діалектів, 5 % – з балтійсько-слов'янських мов, 5 % – з грецької мови; 50 % жіночих імен походить також з романо-германських мов, 10 % – з івриту, 10 % – із діалектів американських індіанців, 5 % – з азійських мов, 5 % – з арабських мов, 10 % – з африканських діалектів, 5 % – з балтійсько-слов'янських мов, 7 % – з грецької мови, 5 % – із групи індоіранських мов.

Кількісні показники якраз і свідчать про мультинаціональний склад власних імен США. Але найбільш популярними є імена, що походять з івриту та романо-германської групи мов, власні імена з африканських діалектів та діалектів американських індіанців поширені тільки в окремих етнічних групах і обмежені расовою належністю.

Лінгвокультурні особливості американського антропонімікону відображають соціальний характер певних історичних епох. У складні часи кількість популярних імен дуже обмежена на відміну від сприятливих періодів, коли популярності набувають екзотичні, унікальні, національно-специфічні імена, зокрема серед афроамериканців. На вибір імені впливає релігійність, багатонаціональність, етнічність, публічність носія імені.

В українському антропоніміконі доволі чітко виділяються два прошарки імен: споконвічний фонд і запозичення. До споконвічних імен належать язичницькі імена та імена представників династії Рюриковичів. До запозичень – передусім перші християнські імена та незначна кількість імен носіїв інших, нехристиянських культур. З часом перші християнські імена були адаптовані в напрямку народно-розмовного мовлення.

В основі українського антропонімікону лежать спільнослов'янські за походженням імена, які у свою чергу були запозичені з інших культур, стали своєрідними міжнародними словами, залишаючись водночас глибоко національними символами. Українська держава щойно розпочала свій незалежний шлях, тому вплив російської антропонімічної системи і досі величезний. Іноді практично неможливо визначити, російське чи українське походження у тих чи інших імен.: 45 % чоловічих імен походять з грецької мови, 17 % – з івриту, 18 % – з латинської мови, 10 % – зі слов'янських мов, 8 % – з романо-германської групи мов; новоутворені імена становлять 2,5 %; 40 % жіночих імен сягають грецької мови, 12 % – івриту, 15 % – латинської мови, 15 % – слов'янських мов, 15 % – романо-германської групи мов; новоутворені імена становлять 3 %.

Серед основних чинників, що вплинули на склад антропонімічної системи українців, передусім треба назвати такі визначальні соціально-політичні події, як прийняття християнства, упровадження обряду хрещення, Велика жовтнева соціалістична революція та перебування у складі Радянського Союзу, здобуття Україною незалежності, участь у сучасному процесі глобалізації тощо.

У структурному плані американська антропонімна формула особлива тим, що при народженні дитина одержує, як мінімум, два офіційних імені: особисте ім'я і середнє ім'я. Перше, або особисте ім'я, є найважливішим. Це офіційно закріплене індивідуальне іменуванням суб'єкта, одержане ним при народженні. Із усіх ономастичних одиниць особисті імена першими одержали документальне відбиття. Що стосується середнього імені, то воно може складатися з декількох імен. Разом з тим у сучасному американському антропоніміконі спостерігається таке явище, коли останнє ім'я функціонує у якості першого.

В Україні ім'я традиційно трикомпонентне: ім'я (*Петро, Оксана*), прізвище (*Петренко, Шевченко*) та по батькові (*Петрович, Петрівна*), хоча були періоди, коли форма по батькові не вживалася. Антропонімна формула українського особового імені є фіксованою (ім'я, по батькові, прізвище), на відміну від американської (перше й друге ім'я), де форма другого імені (або других імен) вільна, тобто їх може бути декілька.

Незважаючи на те, що особове ім'я юридично зафіксоване антропонімною формулою, остання, залежно від умов спілкування, може мати зредукований вигляд або диглосні варіанти. Так, для українського суспільства прізвище є маркером офіційного спілкування, як і перше ім'я для американців, тому трансформації відбуваються в інших частинах антропонімної формули, особливо це стосується імені, що функціонує як показник родинного спілкування. Ця частина найбільш варіативна в антропонімній системі обох мов. Варіанти можуть бути показниками: 1) стилістичного або стильового регістру: *Іван/John – Іоанн/Shawn*; 2) гендерної пари: *Іван – Іванна*; 3) родинного або дружнього спілкування, що передбачає вираження зменшено-пестливого значення: *Івасик/Johnny*; 4) екзотичності, тобто яскравості, особливо для жінок: *Яна, Жанна/Ivana*.

В антропонімній формулі є сталі компоненти (прізвище і перше ім'я), які безпосередньо виконують ідентифікаційну функцію, та варіативні, призначення яких – індивідуалізація. Ступінь варіативності різна в цих лінгвокультурах. Українська антропонімна формула більш стабільна.

Що стосується генеалогії, спільним для еволюційного розвитку антропоніміконів США та України є наявність трьох нерівнозначних в хронологічному аспекті періодів: 1) дохристиянського, протягом якого відбувається первинне осмислення антропоніма як ідентифікаційного знака з прозорою внутрішньою формою; 2) християнського, у межах якого спостерігається спільний для всіх етап іменування однаковими іменами перших християнських святих та етап первинного становлення національного антропонімікону, коли антропонім виконує ще й захисну функцію; 3) постхристиянського (сучасного), коли іменування відбувається під впливом соціальних, політичних, культурних, релігійних тощо факторів. Відмінним – наявність широкого прошарку антропонімів, у яких відображено ідіоетнічні особливості лінгвокультурного життя суспільства. Цим пояснюється мода на імена та сучасні тенденції іменування.

У кожній із досліджуваних лінгвокультур особові імена функціонують у соціумі в конкретних соціальних, політичних, економічних тощо умовах, вони відбивають особливості певного дискурсу, передаючи стереотипні уявлення, забобони, пестливе або зневажливе ставлення тощо.

У наступному розділі розглянемо особливості антропонімів у різних типах дискурсів.

РОЗДІЛ 3 АНТРОПОНІМИ США Й УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ДИСКУРСИВНИХ ПРАКТИКАХ

3.1. Семіотичні коди антропонімів у художньому дискурсі

Зацікавлення поетикою власних назв спостерігається в період бурхливого розвитку художньої літератури у XVII–XX стст. Розгляд факторів перетворення власної назви на засіб поетики й огляд передісторії наукового вивчення антропонімікону художніх творів закінчується серединою XVIII ст., що виправдане трьома пізнішими, дуже важливими, подіями в історії культури й філологічної думки:

- 1) художня частина літератури виокремилась у самостійне явище – красне письменство;
- 2) виникла літературознавча наука, яка вивчала його;
- 3) зародилося *порівняльно-історичне мовознавство*, що стало базою лінгвістичного вивчення поетики.

Екскурс у минуле дозволяє сформулювати такі висновки:

- 1) прагнення людини до образного осмислення живого буття світу, що прийшло на зміну міфологічному мисленню (яке вже містило в собі поетику власних назв), сприяло виникненню ономастичних засобів у репертуарі творчих прийомів художнього відтворення цього мислення;
- 2) використання виражальних властивостей власних назв у літературних творах з розвитком науки про мову зумовило необхідність теоретичного осмислення практики вживання антропонімів у художніх творах. Тому і з'явилися спочатку риторичні рекомендації, а вже потім – наукові оцінки. Цей процес, що триває й досі, сприяв розробці спеціальної теорії поетики оніма.

Що ж до оформлення галузі, що досліджує поетику власних назв, то цей процес проходив під впливом тенденції переходу від предметної до проблемної орієнтації при формуванні нових наукових дисциплін. Консолідуючою ідеєю стала проблема функціонування власних назв як виражального засобу. Сьогодні можна говорити також і про те, що для поетики пропріальних одиниць статус самостійної дисципліни підтверджується усвідомленням специфіки предмета дослідження, виникненням і розвитком власних методів вивчення цього матеріалу і, врешті, виявленням певних закономірностей, які пояснюють особливості функціонування антропонімів у художній літературі.

Предметом поетичної ономастики є не власні назви як такі, а їх специфічна трансформація – *поетоніми*. Щодо визначення терміна поетонім, слід сказати, що він потребує уточнення в плані врахування таких його характерних особливостей:

- 1) вторинність (“фіктивність”);
- 2) віднесеність до мовлення;

- 3) рухливість семантики;
- 4) базовий характер у термінотворчості.

Ця проблема найкоректніше розв'язується в дисертаційному дослідженні В. Калінкіна, який у структурі поетоніма виділив як відносно усталені "предметно-символічні моменти", що забезпечують існування поетоніма в ролі власної назви "фіктивного" об'єкта, так і компоненти змістової структури, що перебувають у безперервному розвитку й перетворенні. Завдяки останнім поетонім спроможний бути носієм найрізноманітнішої семантичної інформації і стилістичним засобом [59].

Учений аргументовано доводить, що основна відмінність поетонімів від власних назв полягає в тому, що перші позначають не реальні предмети, а ідеальні образи вигаданих чи реальних об'єктів, названих власним іменем. Різниця між поетонімами й власними назвами полягає також і в тому, що перші відрізняються принциповою динамічністю змісту, нестійкістю стосовно приналежності до ономастичної чи апелятивної лексики. Третя істотна відмінність поетонімів від власних назв пов'язана з домінуванням у семантичній сфері "поетичних" смислів. Таким чином, предметом дослідження в поетичній ономастиці є поетонім, під яким слід розуміти ім'я в літературному творі (у художньому мовленні, а не в мові), яке виконує, крім номінативної, характеризувальну, ідеологічну і стилістичну функції, і є вторинним щодо реальної онімії з притаманною йому рухливою семантикою.

Виходячи з уявлення про художній твір як вторинну семіотичну моделюючу систему, про онімію, якщо вона представлена в творі, можна говорити як про вторинну систему, що моделює реальну [202, с. 67].

На наш погляд, дуже важливим є і те, що вивчення взаємовідношень між поетонімом і контекстом завершується обґрунтуванням абсолютно нових напрямків дослідження:

- 1) синергетичної семасіології, під якою В. Калінкін розуміє дослідження правил взаємодії значень загального й власного компонентів та опис семантичних наслідків використання певного словосполучення;
- 2) конгенеративної поетики сполучень з онімами, що передбачає вивчення перлокутивних ефектів оказіонального об'єднання слів у таких сполученнях [59].

При цьому учений не обмежується констатаціями та узагальненнями, а висуває конкретні пропозиції щодо таксономії функцій поетонімів, показує ряд засобів використання власної назви, які можна назвати ономапоетичними універсалами.

Однак, як уже зазначалося, усі ці висновки та пропозиції коректні для поетичного мовлення, а не для системних мовних явищ, у тому числі й у контексті когнітивної лінгвістики. На наш погляд, існують певні універсали щодо конотації власних назв.

За принципом класифікації системи онімів мови (за збереження генетичного зв'язку з нею) поетонімію художньої літератури можна об'єднати у групи за належністю назв до певної категорії об'єктів.

Так, об'єкту *Людина* в художньому творі буде відповідати категорія *АНТ РОПОЕТ ОНІМ*. Заміна терміноелемента **-онім** на **-поетонім** дозволяє створити (за аналогією до загальнономовних) перелік уже ємних термінів для позначення об'єктів поетичного світу, які мають індивідуальні назви.

Специфіка значення поетоніма, розкривається в таких положеннях:

1) поетонім завжди має якусь з особливостей, що дозволяє або співвідносити його зміст з поняттям апелювання, який був основою імені, або відчувати актуалізованість мовної, мовленнєвої, енциклопедичної інформації чи експлікованість ситуації наречення іменем;

2) поетонім, який називає дійову особу літературного твору, змістовно й інформативно завжди адекватний прагненню автора зробити ім'я персонажа відповідним його внутрішній сутності (незалежно від того, яка зі сторін сутності персонажа і як виявляється);

3) поетонім у межах художнього твору, на відміну від реальних власних назв, ніколи не підлягає інформативному і змістовому спустошенню, хоча в кожному із конкретних випадків його вживання реалізується лише частина його семантичного потенціалу;

4) поетонім ніколи не іменує реальний об'єкт; специфічність його значення виявляється у "фіктивності" (точніше, у відтворюваності авторською свідомістю) навіть реальних предметів.

Специфіки поетики оніма - специфічне слово, яке має специфічне значення, функціонуючи в художньому творі, у плані поетики не може бути ніяким іншим, крім специфічного. Поетонім може зустрітися у творі тільки один раз, а може кількаразово вживатися на кожній сторінці тексту, але основоположні властивості власної назви як образного засобу при цьому будуть однаковими.

Головною особливістю поетики оніма є іррадіація його впливу на весь текст художнього твору, а також алюзивність загальновідомих імен, їх здатність нести з собою деякий спектр уявлень про денотат. Поетонім функціонує як номінативна одиниця художнього тексту паралельно з іншими, у тому числі й перифрастичними способами номінації. При цьому поетонім наче "вбирає в себе" всі інші варіанти номінації того ж об'єкта [211, с. 108].

Власна назва, щоб стати поетонімом, повинна опинитися у стані функціонального елемента художнього тексту. Звідси, перше аналітичне уявлення про сутність поетоніма таке: сама по собі сутність – це завжди нова якість, у якій непомітно злилися сутність і явище. Із цього випливає друге аналітичне судження про те, що властивості поетоніма виявляються у власній назві через її поетику. У свою чергу, поетика оніма робить власну назву поетонімом [85, с. 123].

Відсутність надійної теоретичної бази дозволяє сформулювати лише попередні зауваження щодо таксономії функцій поетонімів. Власна назва в художньому творі багатофункціональна. Не виконуючи облігаторних мовних функцій (номінативної, ідентифікаційної, диференціюючої), вона просто не буде сприйматися як назва. На ці функції нашаровується багато інших, які

дозволяють використовувати онім у виражальних цілях [195].

Певною специфікою характеризуються антропоніми в художньому творі. Найбільш поширені прийоми реалізації виражальних можливостей *антропонімії* в художній літературі можна охарактеризувати так.

1. Конкретне слововживання антропоніма може актуалізувати як найбільш суттєву змістову інформацію про денотат і характеризувальний потенціал внутрішньої форми назви, так і фонетичне “значення”, словотворчу специфіку, синтаксичну позицію і зв’язки пропріальної одиниці з іншими елементами художнього мовлення.

2. У явній або неявній формі за допомогою поетоніма завжди здійснюється характеристика названого суб’єкта.

3. Для національних мов, що мають різні форми індивідуалізації людини за допомогою онімів, важливо, який лексичний тип іменування і в якій формі використовується у кожному конкретному випадку: власне ім’я, по батькові, прізвисько, псевдонім і т.п.

4. Посередньо характеризувальну функцію виконують у художній літературі формальні ознаки імен, які дозволяють зробити висновок про належність персонажа до певної національності, професії, соціального середовища тощо.

5. Уживання в літературному творі широко відомих власних назв актуалізує ті їхні потенціальні сугестивно-асоціативні можливості, які сприяють підсиленню образності художнього мовлення [59, с. 23].

Академік В. Виноградов зазначав, що основною “категорією у сфері лінгвістичного вивчення художньої літератури є поняття індивідуального стилю”. Він вважав за необхідне аналізувати і оцінювати індивідуальні новоутворення – граматичні, лексичні, фразеологічні і композиційно семантичні. Серед поставлених перед дослідниками завдань він зазначає вивчення експресивної (або суб’єктивно-оцінної) форми імен в історії літературної мови [25, с. 48].

Проте лише окремі мовознавці, критики і літературознавці звертають увагу на вибір і використання імен письменником. Так, у художній літературі власні імена “часто відіграють певну роль як додатковий засіб утілення задумів автора” [81]. Разом з тим чимало письменників ведуть тривалі спостереження за іменами людей, фіксують їх у записниках та щоденниках. Дуже старанно працювали над ономастиккою такі видатні письменники, як А. П. Чехов, Л. М. Толстой, Дж. Свіфт, Ч. Діккенс, Г. Філдінг, Дж. Голсуорсі і багато інших. Вдало підібране ім’я не просто характеризує героя, воно показує, як автор органічно пов’язує форму і значення тексту, посилює емоційне враження від твору [102, с. 13].

Розглядаючи план змісту власних імен у художньому творі, можна дійти висновку, що тут вирізняються ономастичні одиниці, які так чи інакше вказують на якості персонажа, на місце й час дії твору. Насамперед, сюди варто зарахувати “етимологічні” імена, які ще називають “значущими”, “описовими”, або такими, що “характеризують”. Цей підклас літературних

антропонімів прямо описує персонажів. Такими іменами захоплювалися представники класицизму (*Greedy* ‘жадібний’ – мировий суддя, *Furnace* ‘піч’ – кухар і т.п. у Ф. Мессинджера), а також сатирики й гумористи всіх часів і народів (у Ч. Діккенса – лікар *Soemur* “заший їх”, “веселі” за характером брати *Cherryble brothers*, скупник старого дрантя *Mr. Krook* (від *crook* – ‘шахрай’); у О’Генрі – товстий джентльмен *Piggy* (‘порося’); у С. Лікока тупий лорд *Oxhead* (‘бичача голова’) тощо. До імен, що вказують на якості персонажів, можна також зарахувати ті, що з першого погляду не характеризують персонаж, проте в зашифрованому або напівзашифрованому вигляді можуть нести його певну характеристику. Такі імена найчастіше не просто вигадані автором, а обрані з особливою метою з ономастикону мови.

Дуже часто в художній літературі вживаються імена реальних історичних осіб. В. Михайлов, наприклад, уважає, що в художній літературі зустрічаються імена історичних осіб двох типів:

- 1) відомі усьому світу або широко відомі в країні мови твору;
- 2) відомі вузькому колу людей, у певній сфері діяльності, на дуже невеликій території.

Цієї точки зору дотримувався й академік В. В. Виноградов. Імена історичних осіб можуть вживатися у таких перифразах: ‘*the sky of Schiller and Goethe*’ – Німеччина, ‘*the motherland of Themistocle progeny*’ – Греція [25, с. 51].

Порівняльні конструкції з *like* і *as* в англomовній літературі часто включають міфологічні, біблійні імена та імена знаменитих літературних персонажів: “...*men like Daniel*”, “...*seeing herself as Cleopatra*”. Слід зазначити, що у порівняльних конструкціях називна функція імені виділяється чітко, а у конструкціях типу перифраз називна функція імені послаблена.

Власні імена історичних осіб, міфологічних та біблійних героїв можуть вживатися переносно, тобто для вираження логічного порівняння персонажа з реальною особою. Ім’я історичної особи може переносно, метонімічно називати персонаж, але зберігати проекцію на справжнього носія. Такі імена вживаються у функціях присудка, предикатива, додатка, звертання, а іноді й самостійних речень.

Імена відбивають вимоги літературної течії, жанру, часу (наприклад, у В. Шекспіра і його сучасників багато посилянь на міфологічні імена, у В. Скотта – на імена королів, знаті тощо), індивідуального стилю письменника і його світогляду. Використання власних імен реальних осіб саме по собі не характеризує спрямованість твору. Для цього потрібно, щоб автор органічно зв’язав його з контекстом, додав йому певне соціально-політичне і психологічне забарвлення [139, с. 44].

Іноді символічні власні імена навіть цілком витісняють ім’я персонажа (антономазія). Часто символічні власні імена використовують як натяк на загальновідомий факт, історичну особу, літературного героя тощо (алюзія).

Алюзивність антропонімів пов'язана з тим, що ім'я ототожнюється з особливостями його носія або з певною ситуацією. Загадка алюзивного антропоніма в тексті викликає цілий ланцюг асоціацій, основною вихідною точкою яких є початковий образ, відомий читачеві з певного літературного джерела. Ось чому для адекватного сприйняття інформації необхідно перш за все встановити таке джерело.

Найчастіше антропоніми застосовуються у стилістичній фігурі алюзії як інтертекстуальний елемент. Інтертекстуальний зв'язок стає особливо виразним, коли посилення на предикат входить до складу тропа чи стилістичного звороту. Найпоширенішою, як зазначає Л. Шеремет, конструкцією, що входить до складу інтертекстуального посилення, є порівняння, де провідну роль виконують антропоніми. Тут антропоніми є своєрідним концентрованим "згустком" сюжету тексту, на який іде посилення. У якості інтертекстуальних елементів антропоніми так чи інакше вказують на якості персонажа, на місце і на час дії [138].

Власні імена, вжиті у множині, перестають виконувати функцію називання конкретної особи і вказують на групу людей, об'єднаних якоюсь загальною рисою, характерною для історичного носія імені. Дуже часто власні імена вживаються як особливого роду метонімія, коли вони називають твори за їхніми авторами [164, с. 58].

Цікавий досвід представлено російською дослідницею Т. Волкодав у статті "Вигадані власні імена в контексті фентезійного твору", де поєднуються погляди шкіл, започаткованих Є. Отінім і О. Карпенко. Вона наводить ілюстрації з широко відомого твору Д. Роулінг "Гаррі Поттер та філософський камінь", які коментує з перекладознавчих позицій, звертаючи увагу на те, що при відтворенні антропонімів взагалі та в художньому тексті зокрема необхідно застосовувати не тільки традиційні перекладацькі трансформації (калькування, транслітерація, пояснення), але й усі фонові знання англійської, російської, а також світової культур [26, с. 13].

Власне ім'я, що функціонує у науково-фантастичних творах, має не тільки ідентифікаційну функцію, але й набуває лінгвістичного статусу як згорнутий національно-культурний текст.

Для аналізу художніх антропонімів було обрано науково-фантастичні твори, бо дослідники (Т. Волкодав) їхньою провідною рисою, порівняно з іншими жанрами, називають національну маркованість, пояснюючи це тим, що спершу жанр фентезі був заснований на давніх легендах, героїчних сказаннях, фольклорі. Наприклад, при виданні книг про Гаррі Поттера редактори адаптували власні імена до національних культур тих країн, де перекладався твір.

Антропоніми в художній дискурсивній практиці завжди асоціативні, незалежно від того, як реалізуються їхні кореляції [199]. Вони можуть мати різну векторну орієнтацію в просторі й часі: 1) *вертикальну*, яка передбачає поєднання однойменних персонажів у вигляді "прихованої пам'яті", що у свідомості носіїв мови співвідносяться з різними епохами й соціальними

верствами; 2) *ГОРИЗОНТ АЛЬНУ*, що зумовлює пояснення варіантного вибору імені в тексті.

Добираючи прізвища та імена, автори науково-фантастичних творів намагаються пов'язати антропонім із об'єктивною реальністю, передати соціальну, національну, культурну інформацію тощо в контексті певної картини світу [58, с. 75].

Замість вигадування надзвичайних і фантастичних імен, американські й українські письменники-фантасти здебільшого використовують антропоніми, які властиві сучасному національно-культурному просторові, оскільки це допомагає читачеві повірити, що фантастичне середовище є справжнім. Антропоніми з науково-фантастичних творів в обох мовах класифіковано за **чотирма типами** (табл. 3.1). У цій таблиці наведено співвідношення художніх і фразеологічних антропонімів. Останні будуть проаналізовані у п. 3.2. цієї дисертації.

Таблиця 3.1.

**Кількісна характеристика антропонімів США й України
у художньому і фразеологічному дискурсах**

Художні антропоніми	Амер. наук ово-фантаст. твори	Фразеологізми з антропонім. компонентом		Укр. наук ово-фантаст. твори	Фразеологізми з антропонім. компонентом	
Християнські за походженням	120	Релігія	45	94	Релігія	34
Символи етнокультур	250	Соціально марковані	47	190	Соціально марковані	94
Аксіологічно марковані okazіональні	70	Псевдо-антропоніми	8	137	Псевдо-антропоніми	20
Інтертекстуальні	60	Алюзивно-ремінісцент.:		79	Алюзивно-ремінісцент.:	
		глобальні	38		глобальні	18
		національні	25		національні	23
		літературні	37		літературні	11

Усього	500	200	500	200
--------	-----	-----	-----	-----

Перший тип антропонімів – *це християнські за походженням імена*, які справляють враження реальності в художньому творі (англ. *Stephen: My name is Stephen Leonard Jones and I am twenty-five years old and I have just come in a rocket from a planet called Earth and I am standing with my good friends Regent and Shaw by an old well on the planet Mars* (R. Bradbury)/укр. *Андрій: Придивіться уважніше, Андрію, і ви переконаєтесь, що ці плями викликані якимись структурними особливостями марсіанської поверхні. Оптичний обман, так би мовити* (В. Бережний)).

Другий тип складають антропоніми, що є *символами американської та української етнокультури* (англ. *Tim: Tim fidgeted. "The other day you called Tim, Tim, Tim. I didn't even hear. I said to myself, that's not my name. I've a new name I want to use"* (R. Bradbury)/укр. *Кузьма: Почувши Тамарин голос, Кузьма розплющив очі, повернув голову на подушці... (В. Бережний); Севертека, Грицько: Севертека виділявся настирливим дотепуванням, через те ж і Севертекою став. Звуть його Грицьком, але, знайомлячись, він кожному переповідав анекдот: "Знаєте, як одна жінка говорила? Севертеко, Севертеко, чуєш, як смішно чоловіка звати – Грицько! Оце ж я й є". От його й прозвали Севертекою* (В. Бережний)). Див. про символи докладніше [192].

Третій тип утворюють антропоніми, які є *аксіологічно маркованими оказіональними новотворами* (англ. *Zindrome: Zindrome! – he finally called out. The robot slowed his movements to a statue-like immobility to accommodate his master. A feather duster protruded from his right limb* (R. Zelyazny)/укр. *Ненажера: Чуєш, Ненажеро, з нами не розмовляють, – пропищав бегемот. Крокодила, виявляється, звали Ненажерою. – Що ж, цілком резонно. Вони, бачте, велике цабе. Ми для них, бачте, не компанія, нижчий сорт, так би мовити. Насурмонились, мов гиндики, і стоять. Теж мені диво!* (В. Бабенко)).

Четвертий тип антропонімів становлять *інтертекстуальні імена* публічних людей, учених, літературних персонажів (англ. *Clark Gable – відомий актор, представник епохи: But all she wanted to see was a fifty-year-old film of Clark Gable* (HYPERLINK "Ray Bradbury <http://www.raybradbury.ru>" R. Bradbury); *Ulysses, Dante: "I felt like Ulysses in Malebolge – with a terza-rima speech in one hand and an eye out for Dante"* (R. Zelazny)/укр. *Фішер: Це якийсь феномен... Пам'ять у нього... Та він би й Фішера переграв... Рахує варіанти блискавично* (В. Бережний)).

Аналіз використання власних імен у науково-фантастичних творах довів, що, зображуючи вигадані події та вигадані світи, порівняно з реальним світом, письменники-фантасти намагаються так передати вигадане, щоб воно мало аналогії з реальністю. Антропоніми в цьому випадку допомагають відтворити такий зв'язок.

Невипадково, що вдалим фантастичним твором вважається той, який змушує читача вірити й співчувати. Таким чином, в аналізованих творах використовується переважна більшість власних імен, які є для читача

відомими, завдяки чому він зосереджує увагу не на порівнянні різних світів (реального й вигаданого), а на сприйнятті того змісту, який автор намагається донести.

3.1.1. Актуалізація конотативного компонента значення антропонімів у художньому дискурсі. Художній стиль становить сукупність зображальних та виражальних засобів і прийомів, які складають систему маркованих засобів. До засобів художнього стилю належать також і антропоніми як індивідуальні найменування. Вони з'являються тоді, коли індивідуальне розрізнення набуває суспільної значущості [122, с. 130–131].

Особливістю функціонування власних назв у художньому стилі є набуття ними соціальних конотацій, тобто таких контекстуальних сем, що актуалізуються через відображення соціально значущих фактів, процесів, явищ.

Найглибше власні назви вивчені і досліджені на матеріалі публіцистики. Так, В. Ільченко зазначає, що в період суспільно-політичних змін, коли з'являються інші суспільні установки, цінності, переосмислюється ставлення до осіб, соціальний складник у семантиці власних назв набуває особливого “публіцистичного” значення. Відтворюваність стійких соціальних сем призводить до розширення – своєрідної “соціальної іррадіації” – семантики відомого імені, його символізації, коли ім'я ідентифікує не лише об'єкт, а й саму подію та предмети, пов'язані з об'єктом, справедливо розглядаючи актуалізацію стилістичного потенціалу імен як один з найефективніших мовностилістичних засобів публіцистики [55, с. 146].

Від соціального компонента значення імені залежить експресивний потенціал антропонімів. Є. Курилович зазначав, що чим відоміша власна назва, чим актуальніша вона для соціуму, тим активніше використовується зі стилістичною метою і тим більші її “деривативні” можливості [78, с. 234].

Стилістична фіктомізація – перетворення реальних імен у значеннєві за допомогою фонетичних, морфологічних, лексичних засобів – використовується у памфлетах, фейлетонах, в алегоричних текстах, часто так, аби носій імені легко впізнавався. Таким чином, власні назви виконують такі ж самі функції, що й значущі імена в художній літературі [189, с. 211].

Експресія антропонімів у художньому тексті утворюється завдяки їхньому особливому словотворенню. У таких варіантах антропонімів, де є суфікси *-cester* і *-ster*, що вимовляються однаково, відбувається “стирання” внутрішньої форми, а разом з нею зникає й історично засвідчена морфологічна будова. Відбувся перерозподіл та спрощення, слово зі складного стало простим. О. В. Суперанська вважає, що таке варіювання вже не можна вважати суто орфографічним, оскільки воно водночас і морфологічне, відбиває сприйняття зміненого слова, хоча фонематично й фонетично варіанти слів із *-cester* і *-ster* не відрізняються [122, с. 183].

Так, компонент *-gate*, на думку Є. С. Отіна, перетворюється на словотворчий елемент, що активно функціонує в мові сучасного періоду в газетно-публіцистичному стилі й став своєрідною морфемою з ознаками суфікса, за допомогою якого утворюються слова, що позначають безліч різновидів антропонімів [210, с. 152].

Найбільш значущими моделями є ті, що мають найвищу продуктивність, бо за ними здійснюється утворення більшості нових слів. Серед них насамперед виділяються моделі похідних слів, що адекватно виражають поняття особи за допомогою набору певних суфіксів зі значенням особи: *-er/-or*, *-ist*, *-man*, *-ee*, *-eer*, *-ster*, *-ite*, *-an/-ian*, *-ant/-ent*, *-arian*, *-ard*, *-ician*, *-ess*, *-ie/-y*, *-nik*. Інші суфікси зі значенням "особа", наприклад, *-arde*, *-let*, *-ette*, *-kin*, *-eroo*, *-ese*, *-ling* малоактивні в сучасній англійській мові.

Утворення назв осіб здійснюється також за допомогою префіксів і напівпрефіксів *anti-*, *arch-*, *astro-*, *bio-*, *co-*, *cyber-*, *ex-*, *-mega*, *neo-*, *non-*, *over-*, *pro-*, *pseudo-*, *un-*, *sub-*, *super-*, *ultra-*, *vice-*. За такого способу утворення нових слів твірною основою виступає проста, похідна зі значенням особи. Таким чином, відбувається експресія соціальної ідентифікації людини як реального об'єкта [31, с. 174–182].

У сучасному художньому творі, зазначає Дональд Фриман, велику роль відіграє асоціативність власних імен. Вибираючи ім'я і прізвище своєму герою, автор художнього твору повинен враховувати всі фактори, пов'язані з функціонуванням імені в суспільстві та літературі. Авторська індивідуальність багато в чому визначає цей вибір, і успіх або невдача твору залежить від яскравості та легкості запам'ятовування образів героїв, а отже, і від точності та виразності їхніх імен [184, с. 18].

Отже, експресія власних назв заснована на таких функціях:

1) кумулятивній – властивій особовим іменам, прізвищам та прізвищам, що накопичили національно-культурну семантику та стали джерелами країнознавчої інформації;

3) когнітивній – характерної для власних імен, прізвищ та прізвищ як самостійних оперативних одиниць, що беруть участь у розумових процесах і виступають як гештальти, тобто нерозкладні цілісні змістові одиниці, що ідентифікують референційно існуючі сутності, надзвичайно ефективні для усвідомлення складових етномовної картини світу. Ці особливості у когнітивній ономастиці дістали назву профілів.

Спираючись на концепцію О. Ю. Карпенко, профілем у нашому дослідженні будемо вважати те денотативне значення, яке пов'язане з власним ім'ям, що виконує ідентифікаційну функцію, тобто той додатковий відтінок, який виникає від впливом екстралінгвальних факторів у процесі дискурсивного функціонування мовної одиниці [63].

Виходячи з такого робочого визначення, зрозуміло, що профілі можуть бути як тимчасовими, одиничними, так і постійними, сталими. В останньому випадку профілі дають чітке уявлення про денотат. Це оніми на зразок *Шевченко*, *Україна*, *Київ*, *Наполеон*, *Ватерлоо* тощо.

На наш погляд, профілювання власних імен відбувається за такою схемою:

- 1) виокремлення екстралінгвального явища з метою його номінації;
- 2) визначення сукупності ознак, що його характеризують;
- 3) подальша ідентифікація денотата на основі виявлених ознак;
- 4) виділення одиничних, випадкових, тимчасових ознак;
- 5) виявлення сталих ознак, які дають швидке, точне та стереотипне

уявлення про денотат.

Вибір такого відомого, можна навіть сказати, знакового для українців художнього твору для визначення ономастичного профілю, як "Енеїда" Івана Котляревського, дає можливість за кодифікованими джерелами перевірити коректність зроблених висновків.

Отже, у зазначеній поемі найбільш поширеним є антропонім *Еней*.

В античній міфології *Еней* (грецьк. *Aineias*, лат. *Aeneas*) був сином Анхіса та Афродіти; його виховували німфи [218]. Див. докладніше про міфологію імен [105].

У гомерівській "Іліаді" він один із найславетніших героїв Трої, родич троянського царя Пріама. Протягом Троянської війни від загибелі його врятовували Афродіта та Посейдон, а після падіння Трої він залишився володарем троянців. Це була людина, яка, так чи інакше, була наближена до богів.

У післягомерівських інтерпретаціях він виступає як людина, що наділена особливою доброзичливістю богів. Так, у Вергілія зібрані основні риси місцевих переказів про Енея, мета яких – вказати на божественне походження Риму, уславивши нащадків Енея.

Так, ім'я *Енея* супроводжують такі позитивні екстралінгвальні за походженням конотації, як благородство, високородність, шляхетність, вельможність тощо.

Говорячи про *Енея* І. Котляревського, можна виділити деякі аналогічні характеристики [253]:

- 1) ватажок, великий пан:

Еней збудує сильне царство
І заведе своє там панство:
Не малий буде він панок.
На панщину весь світ погонить,
Багацько хлопців там наплодить
І всім їм буде ватажок.

- 2) завзятий, моторний парубок:

Еней був парубок мот орний
І хлопець хоть куди козак,
Удавсь на всеє зле проворний,

Завзят ійший од всіх бурлак.

Традиційно анпропоформула складається з одного компонента, особливо коли йдеться про широко відому, поважну особу. Хоча всі одноомні номінації лише за ім'ям, як підкреслює О. Ю. Карпенко, зберігають своє концептуальне значення в певному темпорально та ситуативно обмеженому просторі [63, с. 85].

Вираження поваги до героя за допомогою власне східнослов'янських онімних засобів відбувається за допомогою вживання складної форми – імені та по батькові: *Еней Анхізович, сідайт е, // Турбації не заживайт е*. Ця форма дає можливість продемонструвати як повагу, так і субординацію. Вона виникла не так давно – близько XVII ст. На ім'я та по батькові зверталися лише до високоповажних осіб.

У розмовному мовленні українців для одночасної демонстрації поваги та гарного ставлення як до близької людини незалежно від соціального статусу та віку (особливо в сільській місцевості) вживають зредуковану конструкцію, називаючи людину лише по батькові: *А вас, Анхізович, покорно Прошу Паллант а доглядат ь*. І. Котляревський створює “онімний неологізм” *Анхізович* від імені міфологічного батька Енея Анхіса.

Однак наведена нами особливість соціальної поведінки українців не належить до традиційного найменування літературних героїв, яких, як правило, називають лише їх особовими іменами (*Кармен, Ромео, Джульєтта, Квазімодо* тощо). Проте, як зазначає О. Ю. Карпенко, для імені літературного героя потрібен суто мовний чинник: якщо ім'я розповсюджене, то необхідно, щоб номінація включала ще один компонент, найчастіше це прізвище [63, с. 87]. Цей додатковий компонент дає змогу співвіднести у творену номінацію з денотативною основою.

Специфіка денотативної основи літературного твору полягає в тому, що вона не реальна, а віртуальна, тобто створена письменником. Вона базується на тих семантичних доповненнях, які виникають при розгортанні смислу, тому її природа швидше за все конотативна.

Проаналізуємо аксіологічні характеристики Енея в поемі.

Головний герой “Енеїди” І. Котляревського виступає перед читачем насамперед як богобоязливий чоловік:

*Еней хот ь т рохи був підпилий,
Та з розумом не пот ерявсь;
Він син був богобоязливий,
По смерт і бат ька не цуравсь.*

Він також любить жінок, тому характеризується як ласкавий, гарний чоловік:

От так Еней жив у Дідони,

Забув і в Рим щоб мандруватъ.
 Тут не боявся і Юнони,
 Пустився все бенкетувать;
 Дідону мав він мов за жінку,
 Убивши добру в неї грінку,
 Мутив як на селі москаль!
 Бо -- хрін його не взяв -- мот орний,
 Ласкавий, гарний, і проворний,
 І гострий, як на бритві сталь.

Проте Еней розбиває серця жінкам, він злий змії-спокусник: **Енесм**
 кинута я, бідна, // Як сама папюга послідня, // Еней злий змії – не чоловік!
 Разом з тим він і зрадник:

Залаяла **Енея** так:
 Поганий, мерзкий, скверний,
 бридкий,
 Нікчемний, ланець, кат елик!
 Гульвіса, пакосний, престидкий,
 Негідний, злодій, єретик!
 За кучму сю твою велику
 Як дам ляща тобі я в пику,
 То тут тебе лизне і чорт!
 І очі видеру із лоба
 Тобі, диявольська худоба.
 Трясешся, мов зимою хор!

Усі інші риси головного героя створюють не зовсім позитивний образ.
 По-перше, він утікач:

Еней від неї одступався,
 Поки зайшов через поріг,
 А далі аж не оглядався,
 З двора в собачу ристь побіг.
 Прибіг к троянцям, засапався,
 Обмок в поту, як би купався,
 Мов з торгу в школу курохват;
 Потім, в човен хутенько сівши
 І їхати своїм велівши,
 Не оглядався сам назад.

По-друге, руйнівник чужої долі, життя:

Енея так вона любила,
Що аж сама себе спалила,
Послала душу к чорту в ад.

Порівняння загалом дають можливість відчутти ставлення автора до головного героя, зокрема, негативного, як, наприклад, у такому уривку: *Еней* стояв так, мов дубина, // Кот илась з рота тільки слина, // Не смів мерця поцілюват

Як зазначає О. Ю. Карпенко, концептуалізація власного імені відбувається лише в мовленні, а сам концепт закріплюється в мові [63, с. 80]. Коли онім залучається у процес профілювання, він наче закріплюється за певним денотатом і тому характеризує його в номінативно-прагматичному аспекті, одночасно вказуючи і на денотат, і на ставлення мовця до об'єкта ідентифікації.

Якщо спитати в українців, хто такий *Еней*, то більшість у першу чергу згадає головного героя поеми І. Котляревського (*Еней* був парубок мот орний // І хлопець хоть куди козак) й охарактеризує його як справжнього козака. Це свідчить про те, що в українському соціумі аналізоване особове ім'я набуло властивостей концепту.

Загалом в "Енеїді" антропонімікон поданий достатньо широко. Поруч із концептуальними грецькими та латинськими іменами, притаманними високому стилю (*Юнона, Еол, Борей, Бахус* та ін.), вживаються українські розмовні форми, які характеризують низьке мовлення (*Терешко, Панько, Вернигора* тощо), унаслідок чого виникає аксіологічне напруження, що сприяє розкриттю авторської позиції на глибинному рівні.

Як висновок, варто зазначити, що, оскільки в художньому творі антропнім співвідноситься не з реальним денотатом, а з його вербальним образом, то природа профілювання базується переважно на конотативній основі мовних одиниць.

3.1.2. Декодування семантичної структури антропонімів як згорнутих національно-культурних текстів. Особливості семантизації власних імен (порівняно з апелятивами) зумовлені генетично: загальне ім'я реалізує своє значення в тексті, нівелюючи один за одним лексико-семантичні варіанти, які входять до його словникових значень. За ступенем вживання в тексті воно накопичує всі непрямі номінації свого референта (які можна розглядати як його нові лексико-семантичні варіанти), що формують семантичну структуру власного імені в тексті. Таким чином, повний об'єм значення, яке набуває власне ім'я в художньому творі, актуалізується тільки на основі цілого тексту [13, с. 10–11].

Декодування семантичної структури антропоніма в художньому тексті, зазначає Т. В. Бакастова, відбувається за рахунок двох факторів: прямих і непрямих. До перших належать варіанти й варіації антропонімічної формули, вторинна контекстуальна номінація персонажа; до других – засоби характеристики носія імені в авторському мовленні (опис, міркування,

характеристика через оповідь про дії), самохарактеристика персонажа, яка відображається в його внутрішньому і невластивому мовленні, а також репліки, які характеризують інших персонажів [там само, с. 11].

Т. В. Бакастова доводить, що оскільки в основу синонімічних відношень, які встановлюються між номінаціями персонажа, покладено принцип денотативної співвіднесеності, то компонентами синонімічного ряду стають різні імена, прізвища, лексеми, далекі один від одного не тільки за сигнікативним значенням, а й часто за протилежною емоційною та експресивною наповненістю. Перш за все це стосується вторинної контекстуальної номінації персонажа, яка відрізняється різною якісною та кількісною репрезентацією. Остання пояснюється, по-перше, авторством номінації: виходячи від різних персонажів, номінації відображають різне ставлення до головного героя; і по-друге, композиційно-мовленнєвим оформленням тексту [там само, с. 12].

Вторинна номінація передає природний розвиток тексту, у якому реалізуються перехід від екзистенціальної природи імені до номінації ідентифікаційного типу. Кожна окрема номінація конкретизується, уточнюється й семантично звужується, що сприяє збільшенню номенклатури позначень, з одного боку, і розширенню семантичного об'єму основного власного імені – з іншого [191, с. 256]. Безпосередня семантизація власного імені за допомогою вторинної контекстуальної номінації відбувається в чужому мовленні – діалозі й монологі [там само].

Сильним засобом семантизації власного імені є його контекстуальне оточення, адже безпосереднє "об'єктивне" зображення персонажа в його діях і вчинках надає можливість читачеві самостійно судити про нього [199, с. 96]. Багаторазова контекстуальна актуалізація власного імені, а також актуалізація за посередництва повтору сприяє набуттю антропонімом статусу тематичних (ключових) слів, унаслідок чого він виконує текстотворчу функцію, стає важливим засобом зв'язку цілого тексту, забезпечуючи як міжфразову, так і загальнотекстову зв'язність останнього [там само, с. 14].

Вживаючись для ідентифікації референта, власне ім'я накопичує свідчення про нього, які беруть участь у формуванні семантичної структури імені. Накопичена інформація як змістового, так і концептуального характеру перетворює власне ім'я на акумулятивний стилістичний засіб, здатний виражати авторську модальність [107, с. 8].

О. С. Петрова доводить, що функціонування власних імен у художньому тексті може розглядатися лише з урахуванням особливостей його семантики, з одного боку, і контекстуальної вмотивованості – з іншого, оскільки відношення між антропонімом і художнім текстом становлять взаємодію [там само, с. 9]. Функціонуючи в мовленнєвому просторі конкретного художнього твору і підпорядковуючись загальним закономірностям, власне ім'я, як і інші складові одиниці тексту, зазнає семантичних змін. Однак актуалізація власного імені полягає не у перерозподілі елементів його семантичної структури (що спостерігається у

повнозначних лексичних одиницях), а у набутті останньої [107, с. 10].

Шляхом суцільної вибірки нами було виписано антропоніми та визначено конотативні смисли при декодуванні їхньої семантичної структури

Ми висунули гіпотезу, що контекст впливає на закріплення асоціацій за певним власним іменем і, якщо він регулярно повторюється, то ця текстова асоціація стає мовною.

Зібраний нами матеріал розташований від полісемічних імен до моносемічних.

Серед власних імен зустрілися тризначні (2), двозначні (6) й однозначні (19).

Тризначні імена мають такі конотації:

Johnny (John):

Хлопець з народу, п'яниця, нікчема. *In garishly decorated Los Angeles hotel suit, Johnny Fontane was as jealously drunk as any ordinary husband. He beat her as he had beaten snotty smaller kids long ago when he had been a tough teenager in New York's Hell's Kitchen,*

Развалившись на красной кушетке, Джонни Фонтана т янул шот ландское виски прямо из бутылки, время от времени промывая глотку ледяной водой из хрустального бокала. Он бил ее точно так, как в свое время, будучи подростком, в одном из кварталов бедноты Нью-Йорка, избивал своих сверстников [257, с. 9].

2. Романтик, романтична людина (іноді з іронічним відтінком). *You poor silly bastard, giving me cramps like a kid. Ah Johnny you always be a dumb romantic guinea* (M. Puzo "The Godfather"). *Жалкий и несчастный выродок. Ах, Джонни, ты всегда был и останешься глупым и романтичным ит альянцем [там само, с. 7].*

3. Суперзірка (з іронією). *The great Johnny Fontane stuck without a date* (M. Puzo. "The Godfather"). *Что великий Джонни Фонтана остался без девушки [257, с. 11].*

Специфіка наведеного антропоніма полягає в тому, що він вживається у зменшено-пестливій формі як із прізвиськом, так і без нього. Вживання без прізвиська дає можливість ширших асоціацій та закріплення контекстуального конотативного значення.

У зібраному нами матеріалі тризначними антропонімами виявилися: *Johnny, Katherine.*

Серед двозначних імен найбільш поширеним є *Mike:*

Michael (Mike):

1. Незалежний, примхливий чоловік. *Michael Corleone was the youngest son of the Don and the only child who had refused the great man's decision* (M. Puzo "The Godfather"). *Майкл Корлеоне был самым молодым из сыновей дона и единственным, кто осмелился пойт и против воли этого великого человека (М.Пьюзо "Крестный отец").*

2. Помічник посла, який підозрювався у вбивстві. Був із послом у дружніх стосунках, тому вживається зменшене ім'я *Mike*. *I want you to pick up Mike Slide. Hold him in close custody until you hear from me* [276]. **Задержите Майка Слейда. И держите его под арестом, пока не получите дальнейшие указания**.

У зібраному матеріалі двозначними антропонімами виявилися: *Ginny, Paul, Peter, Tom, Elisabeth*.

Типовим однозначним іменем є антропонім *Margot*:

Margot (Margarita):

1. Приваблива жінка кінозірка, зрадниця. *One hundred million men all over the world were in love with the face of Margot Ashton* (M. Puzo "The Godfather"). **Миллионы мужчин в мире были влюблены в лицо Марго Эштон и платили за то, чтобы видеть его на экране**

Одне значення має антропонім *Mona Lisa*:

1. Усмішка єхидна та приваблива, як у *Мони Лізи*. *She turned on him with what he could think of only as Mona Lisa smile (his scientific mind immediately darting off on a tangent, could this be solving of that centuries old mystery?) and said quietly, I did everything with Sonny* (M. Puzo "The Godfather"). **Она повернулась к нему с улыбкой, которая напоминала улыбку Моны Лизы, и тихо сказала: "Мы с Сонни делали все". Подобное признание она делала впервые** (М.Пьюзо "Крестный отец").

У зібраному матеріалі однозначними антропонімами виявилися: *Margot, Luca, Kay, Connie, Lucy, Amerigo, Oscar, Jack, Mona Lisa, Pygmalion, Jesus Christ, Madonna, Appollonia, Robin Hood, Stanton, Casanova, Barbara, Mary, Louis*.

Аналіз матеріалу доводить, що, незважаючи на семантичну недостатність імені, контекст впливає на закріплення асоціацій за антропонімом. Якщо він регулярно повторюється, то ця текстова асоціація стає мовною. Семантична недостатність власного імені як такого зумовлює своєрідність механізму його семантизації: до семантичної структури антропоніма входять усі характеристики позначуваної ним особи, насамперед, контекстуальні вторинні номінації, які беруть безпосередню участь у створенні модального аспекту його семантики.

Функції власного імені як згорнутого національно-культурного тексту розкриваються у вираженні ним часового плану твору, структурно-композиційної і композиційно-мовленнєвої сегментації тексту, його перспекції/ретроспекції та партитурності. Ці аспекти особливо важливі при перекладі тексту та збереженні символіки власного імені, якої воно набуває в художньому тексті [203, с. 58].

3.2. Семіотичні коди антропонімів у фразеологічному дискурсі

Джерелами мотивації антропонімів із художніх творів є фразеологізми з антропонімним компонентом семантики. На відміну від художнього

дискурсу, де антропонім є асоціативним, у фразеологічному дискурсі не спостерігаються асоціації з історичними особами та іншими персонажами, а образність ґрунтується на переосмисленому імені (табл. 3.1., стор. 143).

Мотивація фразеологізмів, що мають біблійне походження, спирається на християнство й ідеї Старого Заповіту. Так, антропонім *Адам* входить до складу фразеологізмів: англ. *As old as Adam*; укр.: *ветхий Адам*. Знаходимо й ім'я апостола *Петра*: англ. *Peter's penny*; укр. *Не йде до Петра, іно до Різдва*.

З другою групою художніх антропонімів перетинаються такі фразеологізми, що містять безеквівалентні етнокультурні символи-антропоніми *Кузьма*, *Грицько*: *вискочити, як Кузьма з конопель*; діал. *вискочити, як Грицько з конопель*; *Не для Гриця паляниця*.

Корелятивами третього типу науково-фантастичних антропонімів є англ. *Bess o' Bedlam*; *Jack/Tom o' /of Bedlam*; *Sleep at Mrs. Green's/with Mrs. Green*; укр. *Лапша Іванівна*; діал. *Баба Пихт я*.

Четвертий тип антропонімів співвідноситься з алюзивно-ремінісцентними фразеологізмами, мотиваційною базою яких є знання літературних творів, усної народної творчості, міфів, прецедентних для американської й української етнокультур. Виявлено 3 підгрупи таких феноменів:

- 1) глобально прецедентні (*Дон Кіхот*, *Отелло*, *Наполеон Бонапарт*);
- 2) національно прецедентні (феномени, які використовуються в одній країні);
- 3) літературно прецедентні (персонажі, які не є загальнонаціональними, але популярні в соціальних, професійних, вікових чи інших групах).

До першої підгрупи належать фразеологізми з іменами, що походять з античних часів. Тут спостерігається міжмовна асиметрія, пов'язана з актуалізацією/неактуалізацією у свідомості мовців прецедентної інформації. Наприклад, лінгвостільнота актуалізувала інформацію: англ. *The feast of Lucullus = feast of fat things* (за ім'ям давньоримського багатія Лукулла, відомого своїми розкошами) – “багате, щедре частування”; укр. *лукуллів бенкет*; англ. *a Pyrric victory* – “перемога за будь-яку ціну” (король Пірр завдав поразки римлянам в 279 р. до н.е., але з величезними втратами); укр. *Піррова перемога*.

Другу підгрупу складають імена осіб, відомих у межах одного з мовно-культурних просторів. В англійській мові у складі фразеологізмів представлені імена особистостей, які жили в різні історичні періоди: англ. *Jammed like Jackson*. В українському арго знаходимо приклади переосмислення імені й прізвища реальної історичної постаті: *Од Богдана до Івана не було гетьмана*.

Третю підгрупу становлять власне літературні персонажі: в англійській мові функціонує прецедентне ім'я *Uncle Tom* “негр, латиноамериканець чи азіат, який ‘продався’ білим”. Джерелом вислову став роман Гаррієт Бічер-Стоу “Хатина дядька Тома” (1851–1852). *Father Knickerbocker* – амер. “місто Нью-Йорк”, Нікербокер, так жартівливо називають Нью-Йорк за ім'ям героя

гумористичної книги В. Ірвінга "Knickerbocker's History of New York". Нікербокер – голландське прізвище, яке часто траплялося серед перших поселенців. В українському мовно-культурному просторі функціонують одиниці на зразок *баба Палажка* і *баба Параска*, персонажі оповідань І. С. Нечуя-Левицького "*Не можна бабі Парасці вдержатись на селі*", "*Благословіть бабі Палажці скоропостижно вмерти*", "*Біда бабі Парасці Гришисі*" та "*Біда бабі Палажці Солов'їсі*".

Розглянемо докладніше мотиваційну основу фразеологізмів із компонентами антропонімами. Загалом це підґрунтя становить соціокультурний простір певного етносу.

Так, наприклад, у межах англосмовної культури символічного значення набули імена *Jack, Tom, Dick, Peter, John*. Про звичайну, пересічну людину кажуть *Tom, Dick and Harry* – "перший-ліпший, всякий, кожний; звичайні прості люди" [227]. Таке значення досягається використанням дуже поширених імен.

Показовою в англійській мові є група фразеологічних номінацій на позначення професійного прізвиська. Зазвичай онімний компонент відіграє домінуючу роль у розумінні значення всієї номінації. У складі цієї групи виокремлюються професіоналізми, з-поміж яких найчастотнішими є метонімічні заміни представників військових, поліцейських та офісних субкультур. Так, на позначення поліцейських використовуються власні назви *Sam* і *Dave* [там само].

Ім'я *ДЖОН* теж вживається на позначення належності до поліцейських: англ. *Johnny-be-good: Johnny-be-good frisked me* [там само]. Цей онім має негативну конотацію: *John* – 1) Джон; Іоан (чоловіче ім'я); 2) Джон (типова власна назва лакеїв, дворецьких, офіціантів); 3) поліцейський; нишпорка; 4) китаєць, китайці – *John Chinaman*; 5) сутенер; клієнт проститутки; II туалет, вбиральня [там само]. Ця лексема, окрім інших негативних смислів, у другому значенні позначає туалет, що символічно передає найбрудніше місце

Антропонім *Tom* також використовується на позначення звичайної людини [там само]; пор. *a Tom Prodder's job* – "clumsy workmanship" [ТТЕМ, с. 45].

Іншим виразником цієї ідеї є англ. *John Bull* [227]. Ця номінація увійшла в ужиток з твору "Історія Джона Булля" Дж. Арбетнота, шотландського лікаря та письменника. Вона вживається як персоніфікація англійської нації загалом: типовий англієць маркується за схожістю на героя книги, людиною з люлькою, на велосипеді [WTNID, с. 1218].

Отже, у поданих англійських онімних фразеологізмах вербалізуються розумові, психічні, духовні, фізичні здібності та якості людини, а також життя людини в соціумі.

В українській мові антропоніми-іменена чоловіка мають значно вищу фразеотворчу активність, ніж в англійській.

Л. Г. Скрипник, зазначаючи, що “показчик сталих словесних формул з іменами людей – прислів'їв, приказок, приписів народного календаря, різних римованих приповідок, якими дражнять так чи інакше названих людей, тощо – нараховує сотні одиниць, серед яких особливою фразеотворчістю відзначаються імена *Іван, Альоша, Андрій, Пилип, Омелько, Стецько, Петро, Хома, Ганна, Марія, Хима* та ін.” [115, с. 112].

У такому разі вибір імені зумовлюється структурою фразеологізму, тобто формальною організацією мікротексту.

Л. Г. Скрипник зазначає, що ім'я *Іван* “найчастіше уособлює соціальне поняття – ‘проста людина’, ‘трудівник’, ‘бідняк’: укр. *Як не буде Івана, то не буде пана; Що вільно панові, то не вільно Іванові; Пан з паном погодиться, а Іван у спину дістане; Не дай, Боже, з Івана пана* та ін.” [там само; с. 113]; *Іван хоть пан, Іваном зістане* [222, с. 288]; *Ліпше бути багатим Іваном, як бідним паном* [там само, с. 287].

В українському мовно-культурному просторі маємо негативне забарвлення фразеонімів – імен чоловіка: укр. *Дурний, як Іван* [44, с. 12]; *дурний, як Омелько* [209, с. 292]; укр. діал. *Мели, Єміля, – твоя неділя* [там само, с. 434]; *не грай мотка* – “не вдавай дурного” (Мотьо, клична форма, мабуть, від Матвій) [33, с. 279]; *дурний, як Стецько* [ССНП, с. 147]; *Уже й Стьопа борщем хльопа* [ЗУЕСД, с. 647]; діал. *Стецько-дурко* – “дурнуватий, пришелепуватий” [ФСССГД, с. 225] (укр. *Стецько* – персонаж комедії Г. Ф. Квітки-Основ'яненка “Сватання на Гончарівці” (1835), недоумкуватий і зарозумілий парубок. Вживається як синонім до слова ‘дурень’ [66, с. 265]).

В українській діалектній фразеології функціонують одиниці, утворені за структурно-семантичною моделлю “два (півтора) + власне ім'я = дуже високий”: *два Івани, два Івани в кучі, півтора Івана разом, виріс як півтораівана* [132, с. 122].

В українській мові апелятив *Іван* має зіставне смислове навантаження з діалектним іменем *Альоша*. Так, за словником українського жаргону, *Іван* – “придурок” [УЖС, с. 160], *Ванька* – “дурень” [УЖС, с. 76]. Такі номінації, як укр. діал. *Ванька дома, [так] Маньки немає в кого* – “хто-небудь дурнуватий, пришелепуватий”; *Ванька з Бугаївки* – зневажл. “дивакувата людина; недоумкуватий, дурень”, *Ванька з гори, Ванька пітєрський, Ванька шарапівський, Ваньку ганяти* – “прикидатися таким, що нічого не знає, не розуміє”; *Ваньку-Дуньку валяти*, належать до сфери дурості [ФСССГД, 2002, с. 42]; пор. укр. діал. *Свисни Ванько: ти дурніший, а я за куцями посидю; Свисни, Іванку – ти дурніший* [209, с. 624]; укр. діал. *Іван ні Богу ні нам – “про нездару, непорядного чоловіка”* [222, т. 2, с. 287].

В українському діалектному мовленні імена *Альоша, Альошка, Альоха* зазвичай пейоративно забарвлені (пор. ще: *Не будь Олексієм* – “не будь дурним”) і виступають символами дурнуватої, недалекої людини, формуючи досить розгалужений ряд розмовно-діалектних фразеологізмів.

Прикладом подібної негативної конотації є такі фразеологізми: укр. діал. *Альоха запальонний* – “дивна людина; недоумкуватий, дурень”; *Альоха з*

водокачки; Альоха з мильного заводу – “неохайно одягнена людина; недоумкуватий, дурень”; Альоха (Альоша) піт ерський; Альоха припечений; Альоша білогорівський; Альошка з Бугаївки [ФСССГД, с. 45]. В основі наведених висловів лежить маркованість певних складників: укр. діал. Альоша з мильного заводу; Альоша з психушки; Альоша (Олекса) приморожений: Чи трохи під морозом побув, чи зовсім приморожений, та, мабуть, і Альошею зветь?; Олекса приморожений; Як Альоша – “про людину з якимись вадами в характері” [ФСССГД, с. 45].

В. Д. Ужченко виокремлює структурно-семантичні моделі “чоловіче ім’я + з + локальний орієнтир = недоумкуватий, дурнуватий, недалекий”; “чоловіче ім’я + експресивне поширення = недоумкуватий, дурнуватий, пришелепуватий” [132, с. 167]. Дотичною до попередніх є модель “власне ім’я + [з] + локальний орієнтир = божевільний, дурнуватий, безглуздо поводить себе”: Ванька з гори, Вася сватівський, Льоша з Бірюковки, Федя з бугра тощо [там само, с. 172].

Показовим виявляється аналіз складників мотиваційної основи, що містяться в цих номінаціях. Такі фраземи, як укр. діал. Альоха запальний, Альоха припечений, Олекса приморожений містять у своєму складі компонент зі значенням стихії, що, очевидно, ґрунтується на уявній деструктивній дії природних стихій на організм та мозок людини.

Для творення фразеологізму, наприклад, англ. *the Blue Peter*, використано неактивний в українській мові напрямок метафоризації (антропонім → неістота) та метафоричну модель “онім + означення”.

В англійській мові приклади таких метафоризацій частотні: англ. *John Hancock* – “власний підпис” [ТТЕМ, с. 280]; англ. *Old Johnny* – “лихоманка” [ТТЕМ, с. 280]; англ. *Mary-Janes* – “low shoes with ankle straps for young girls” [ТТЕМ, с. 280]; англ. *Lazy Susan* – “revolving stand to set on a table to hold muffins, condiments, etc.” [ТТЕМ, с. 280].

Зіставлення антропонімів-компонентів фразеологізмів ґрунтується на ідеї про те, що імена у процесі функціонування набувають культурних конотацій, стаючи конотонімами.

3.3. Семіотичні коди антропонімів у комп’ютерному дискурсі

Як відомо, спілкування в мережі Інтернет відбувається в двох режимах: on-line або off-line. Процес такого спілкування є віртуальним, його онтологічні основи сягають праць Ж. Факонье про можливі світи й ментальні простори [183]. Проте в будь-якому випадку необхідне звертання або вживання традиційних форм ввічливості. Саме формули звертання та підписи дають передусім можливість ідентифікувати учасників комунікації [156]. Для доведення цієї думки шляхом суцільної вибірки було отримано номінативні ідентифікації учасників комп’ютерного дискурсу – 467 од. з американських сайтів і 464 од. – з українських (Додаток 7).

HYPERLINK "http://news.yahoo.com/s/ap/20110301/ap_on_bi_ge/us_obama_governors"
http://news.yahoo.com/s/ap/20110301/ap_on_bi_ge/us_obama_governors
<http://www.usatoday.com/news/default.htm>
http://www.turpravda.com/cz/karlovy_vary/, http://kp.ua/Default.aspx?page_id=2&date=200111&news_id=262889&p=3, <http://forum.gazeta.ua/viewtopic.php?f=26&t=28&start=2130>

Вибрані одиниці класифіковані за такими параметрами:

1) латинографічно оформлені традиційні імена (*Alex, Dennis, Michael, John Coktoasten Aaron Mike Farrell, Glen, Richard*); російськографічно й українографічно оформлені традиційні імена (*Арина, Татьяна, Егор Форель, Игорь, Слава, Влад, Иван, Сергей, Тарас, Богдан, Макс, БОРИС, Олег, Юрій*);

2) латинографічно оформлені традиційні імена з додаванням різноманітних елементів: амер. HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_OD6BCE42UJ7UKX6V7JWJKUUPYY" \t "_blank" *LarryG, Bobby R*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_Z2M6A5DPY27STQ3JRZS4W47HAI" \t "_blank" *Jonathan M*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_OA5OKZBPJLZL4ERUHNT6WRWH6I" \t "_blank" *Dennis WVU*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_EYNXTSNDPI5UNT5G3IVY5AARQU" \t "_blank" *Chris Matthews at MSDNC, Jerry J, Robert Meinking19, Marc Ch., JAMES-SW, Nick-l*; укр. *MASHUTKA, I_LY_A, MURASHKO-OLEG, _alya, Ticiya, Gergirina, nickita_, Yuliya_Z, kviktoria, redvanetsky, Yudolina, Evgenij_K, kviktoria, allucja, Serji, Lenaleonora, s_rsyukov, olefirovaivanka-yanka, Yarema*;

3) трансформовані латинографічно оформлені традиційні імена: амер. *Beejay, AnTonynS, MicMac, kerryb, MaxZ, Olivia_Ann, MaryLu_Brexton, StevandRoy, David_cren, Kurty-sess*; укр. *sergik, angela-je, stanislavVK, OlechkaTa, Oks_Ana, Lili_Boyko, Vlad_msk, SergeyMr, alena-margo, Dussy, Den_, RuslanZL, Adreans, oksana_cratos, sasha_w, vika_vita, michael.sobin, GeorgeSergey, Poline, Milla_S, Lenaleonora*;

4) латинографічно оформлені традиційні імена з додаванням колажних елементів у формі цифр, які віддзеркалюють час або створення електронної адреси, або містять елементи дати народження: амер. *Shelly78, Dick2001, Morrissss-67, Martin1967, susanright2009, JACk2000-12, Sam_09, nathann1980-11-10, rachel555, tom101*; укр. *Alena15, arisha0008, Andryj59 lenok28, olga_2008, vova001, Maryna_26, zoja197530, Vladimir68, ira-2000-07, Liki25, Milla06, irina.37, masyanya2140, arisha0008, Anka26, natalia2, mary07, Alex444441, Julianna333, Vdik_2006, Yuliya_7, Cveta08, Denis2203, Andrey_7, Katya2008, natka12, Yuliya_7*;

5) латинографічно оформлені традиційні імена з елементами-топонімами: амер. *DenverJohn, NYMichael, HarryNebraska, Billfromwest, americanjimmy, southkingRoy*; укр. *natashakiev, GalinaHarkov, amerigo.kiev, kievlyanki, игорь харьков*;

6) латинографічно оформлені традиційні імена з елементами редуплікацій: амер. *Joannn, GAiil, Donnn*); укр. *VIKTORRRRRR, vjacheslavv, LOLAA, ffreedom*;

7) традиційні латинографічно оформлені імена з додаванням аксіологічно маркованих елементів, що вказують на якості користувача: амер . *LilyFlower8604*, *littleben*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=2fbd2906dc3a6da4&plckUserId=2fbd2906dc3a6da4" *doubting tom*; укр. *YuliaFobee*;

8) латинографічно оформлені апелятиви англійської мови у функції власних імен (*The Shooter*, *Opinionist*, *the Professor*, *Facts*, *violin*, *Bikeman*, *spankie*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=1bef954fd180c6a7&plckUserId=1bef954fd180c6a7" *Ford Driver*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=ff73fd9a47050fde&plckUserId=ff73fd9a47050fde" *Thinkker*, *Breeze*, *bigfinger*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_FPQISB3WTF7OPT5WC3GBISCSQQ" \t "_blank" *SPEED RACER*); кирилицею і латинографічно оформлені апелятиви у функції власних імен: укр. *Тангенс*, *Novina*;

9) латинографічно оформлені апелятиви англійської мови з грою слів або редуплікацією (*Randomcitizen*, *cookiecrisp*, *FreedomFox*, *Liberal idiot*, *Backbone Dogmatic Degreezer*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_PZEMN2CNPLUQLSVAGTUVKDQ2QI" \t "_blank" *The Christian Reich*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_PROTMLN5UUAFI6W2AT6OV325QQ" \t "_blank" *My Shocked Face*, *Red Oak*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_IQWQG6YUWMQOC2S4AOTSRM6O4Y" \t "_blank" *Applesandoranges*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_4GLKV3WG7ZNHOTM53TZHDLFWMQ" \t "_blank" *Starstreamtracker*, *DOG*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=3c57e35a2924d237" *knottygirl*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=b5f1493afe18ab32" *Get Moving*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=c70ce77005203d74" *GuyfromKansas*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_J7SRIMZRSMTNUGSMV4B5IHCBH4" \t "_blank" *FreedomFOX*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=9b7f8a190e0668a6" *HomerSentional* HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=e161dc8338655f1c&plckUserId=e161dc8338655f1c" *mtDNA*, *Score 1*, *Name withheld*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=01cb92e0704858bb&plckUserId=01cb92e0704858bb" *event horizon*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=9e1d37a7f33ba36e" *WarriorSwan*); латинографічно оформлені англомовні або російськомовні апелятиви з грою слів або редуплікацією (*TanGo*, *crazyboss*, *Iole4ka11*, *NavIgator*, *skromnjaga455k*, *Lexxs*, *Sea_Gull*, *Neoman*, *seek2000*, *sea55*, *siatriss*, *younona*);

10) англомовні апелятиви (іноді з додаванням колажних елементів): *Flashdriver7*, *Really_Tired*, *Dimondz13*, *big-strom*, *lonely_tonight*, *neverfoveryours*, *libsrcrazy*, HYPERLINK "http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=9ba872307d03baf1&plckUserId=9ba872307d03baf1" *Realitycheck4eve*, *Biggreyoldman*; латинографічно оформлені російськомовні апелятиви (іноді з додаванням колажних елементів) (*Mandarinka*, *puteshestvennik*, *chizhik*, *blondynka*, *konsultant*, *reka8*, *kameta*, *molchalivaya*, *pelengacia*, *yozhik*, *komik*, *koshka27*, *finik*, *balistik*, *romashka_NN*, **УКРАИНЕЦ**, **РОССИЯНИН**, **ОТВЕТ РОССИЯНИНУ**);

11) комп'ютерні жаргонні або "стьобові" імена: амер. HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_VRO5SVMBM6IGEHLJRL7EL2X5J6U" \t "_blank" *Hyprocritesparadise.com*, *User644*, *I am The Walking Dude*, *Yourworstnightmare*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_VRO5SVMBM6IGEHLJRL7EL2X5J6U" \t "_blank" *Hyprocritesparadise.com*,

com/_B5NPNRHCGZJOHPHXNNIVU46UOA" \t "_blank" *guesswho, savethecountry*; укр. *CtrlAltDel, extremalov.net, РЖУНИМАГУ, каждой т вари по паре, мнение народа* !;

12) алюзії на імена історичних осіб та героїв художніх творів, політиків: амер. *noobama, Bill Clinton, LizaKodoliza, nelnikson, Obamarama57, Teddy Vodka Kennedy*; укр. *GeorgV10, Иван дурак*;

13) непрозорі імена: амер. *fdsfsd, kirstenlf, 30 MM, geymo, shemeee, doitno, TopherN, jcwinohio*, HYPERLINK "<http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=5b914ff172c236ea&plckUserId=5b914ff172c236ea>" *crppplll, jmjm, sos-ty, hhhyyu23*; укр. *. gele4ka, alovnica06, bagios, oncer, Anela08, barsuella, bagios, Karmel, sk1sk, 123qaz, veralyn, FoNeChKo, Gogona, Sam-dive, tvishnya, lean79, inno4ek1, eduardmx, Reise, pillar, lop, i2227754, A8918, kin-gulnara, Laweyr, Narishka, lian77, dolya_uv, A8918, Angeleyes, vatsik, Fleta, Nixdorf, ybkru0, lafesta, tanuka _1, sesam, vikkilacky, cheyene, villett, traident, Leeloo08, kamalatmika, Fleta, vikcil, gunnar*;

14) ніки, що складаються тільки з цифр: амер. HYPERLINK "<http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=a7b06a7b8aad1297>" *12-21-2012, 7865, 1212, 009, 32—90*; укр. HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/43168/profile.html>" *43168*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/956327/profile.html>" *956327, 000565*;

15) імена, в основу яких покладено реальні англломовні фрази: амер. HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_TOHVSENBLDPQ4E3GCVVEERDKDAQ" \t "_blank" *Stop welfare*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_QKMR3ECWCXSPPT5D2U3GYEXBZI" \t "_blank" *TaxedEnoughAlready*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_SHXWAF5QIH3L6F3JB72JTAB4I" \t "_blank" *truth shall set you free, Get Real, AmericansFirst, commonsense*, HYPERLINK "<http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=6cd7ba60f833b1b4&plckUserId=6cd7ba60f833b1b4>" *USA Imploding*, HYPERLINK "<http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=fc81f85cab9ad14d&plckUserId=fc81f85cab9ad14d>" *ComeOnPeople, Eric hates scammers, think, therefore I am*; укр. *LifeUp*;

16) англломовні апелятиви (з додаванням різноманітних елементів): амер. HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_A2IJGVO67XDATBLJZOXLET CBDI" \t "_blank" *4TheBirds, bigdollar, ship44, sunmoon12, mask-task, eclipse-of-the-sun*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_G4OH7QOIZLWZJKISBU4WFCENEU" \t "_blank" *Curly the cat2*, HYPERLINK "<http://www.usatoday.com/community/profile.htm?UID=fa75253bab3d7b00&plckUserId=fa75253bab3d7b00>" *Prophet of Fear1111*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_KKABD5TG4URGGKYQA7FABQTSVM" \t "_blank" *fishinworm065*; укр. HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/Stranger_/profile.html" *Stranger*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/luxor/profile.html>" *luxor*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/sierra/profile.html>" *sierra*, HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/angel_t/profile.html" *angel_t*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/ingatravel/profile.html>" *ingatravel*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/frost/profile.html>" *frost*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/runner99r/profile.html>" *runner99r*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/Wetall/profile.html>" *Wetall*, HYPERLINK "<http://blogs.turpravda.com/toor-world/profile.html>" *toor-world*, HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/violet_ear/profile.html" *violet_ear*;

17) іншомовні імена: амер. HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_ZFSMJ4WG6DNPWOA6DM2PRTFI3I" \t "_blank" *EUGENE, slav*; укр. HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/Anette/profile.html" *Anette*, HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/m_serg64/profile.html" *m_serg64*, HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/ervin1971/profile.html" *ervin1971*, HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/alexus_m/profile.html" *alexus_m*, HYPERLINK "http://blogs.turpravda.com/Annchen/profile.html" *Annchen, Smith*;

18) імена відомих персонажів або торговельних марок: амер. *JCPennies, Chanel*, HYPERLINK "http://pulse.yahoo.com/_MKTN7SCQORHV2COOGYK7X44EWU" \t "_blank" *united, Crest, Bounty, VodkaandCola, Donald Duck*; укр. *Silva, Ahmat, pollada*.

Американське суспільство належить до найактивніших користувачів Інтернету, на сайті після якої-небудь статті може бути до 9–10 тис. коментарів користувачів під різними ніками. Натомість в Україні вони становить незначну кількість – від 20 до 200 коментарів.

Отже, типи номінативних ідентифікацій учасників комп'ютерного дискурсу відображають основні тенденції в оформленні ніків: 1) переважно це латинооформлені слова; 2) у їх основу покладено як власне антропоніми, так і апелятиви. За змістом ніки виконують ономастичні функції, за формою це власні (реальні або вигадані) імена або (англомовні) апелятиви, що виконують їх роль.

Висновки до розділу 3

Власні імена – це один із найпоширеніших засобів увиразнення художніх текстів. У художньому дискурсі поетоніми виконують конотативну або стилістичну функцію і зазнають трансонімізації як засоби когнітивної поезики.

На лексико-семантичному рівні процес поетичної трансонімізації є різновидом мезонімізації, тобто перехідного етапу між полісемією та омонімією. Трансонімізація відбувається за участі конотоніма, що виступає в ролі посередника. На відміну від трансонімізації, що відбувається в мові в різні часи, поетична трансонімізація уможливує синхронне функціонування поетоніма на різних ступенях цього процесу, забезпечуючи формування гетерогенної семантики та поезики власних імен.

Специфіка поетоніма полягає в тому, що облігаторні компоненти контекстної семантики пропріальних одиниць визначаються їхньою номінативною семантикою. Конотативний шар семантики поетонімів стає теж обов'язковим, бо забезпечує поетичне сприйняття оніма, певною мірою пояснюючи на фонетичному, морфемному, лексичному, синтаксичному рівнях рух семантики поетоніма в двох протилежних напрямках: від оніма до

апелятива та від апелятива до оніма. Мігрування поетоніма відбувається під впливом контексту твору та соціокультурного контексту.

Антропоніми-конотоніми художнього дискурсу представлені 4 типами: 1) християнськими за походженням іменами; 2) етноунікальними символами; 3) okazіональними іменами; 4) інтертекстуальними концептами.

Конотонімами стають також антропоніми як компоненти фразеологізмів, адже у процесі функціонування набувають культурних конотацій.

Щодо сучасного стану антропонімів, для них характерною є тенденція виконувати функцію засобів найменування та ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу. У зв'язку з такими глобальними змінами комунікативної ситуації у всесвітніх масштабах змінюється не тільки склад традиційних ономастичних засобів, що слугують для ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу, але й поповнюється антропонімічна терміносистема, зокрема так званими ніками.

Під ніками розуміємо мережеве ім'я, що застосовується користувачем в Інтернеті, як правило, у місцях спілкування (у чаті, форумі, блозі). Найчастіше в лінгвістичну основу ніків покладено власне ім'я або прізвище, імена міфічних персонажів, або воно має символічне чи образне значення. З ономастичних позицій нік межує з прізвищем, псевдонімом, автонімом.

Типи номінативних ідентифікації учасників комп'ютерного дискурсу відображають такі тенденції: 1) переважно це латинооформлені слова; 2) в основу ніків покладено як власне антропоніми, так і апелятиви. За змістом ніки виконують ономастичну функцію, за формою – це власні реальні або вигадані імена, або (англомовні) апелятиви, що виконують їх роль. Специфікою ніків є те, що вони колажні за формою, до їх складу часто входять цифри.

Дослідження антропонімів як самостійних оперативних одиниць, що беруть участь у розумових процесах і виступають як згорнуті національно-культурні тексти, що ідентифікують референційні сутності, надзвичайно ефективні для усвідомлення складових етномовної картини світу. Вивчення цього розряду онімної лексики допоможе, з одного боку, більш коректному описові процесу концептуалізації з позицій антропоцентричної та когнітивної лінгвістики, з іншого – з'ясуванню механізму набуття конотативного значення як на лінгвальній, так і на позалінгвальній основі.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічна концепція дисертаційного дослідження ґрунтується на таких положеннях: 1) антропонім – це будь-яке власне ім'я людини (або групи людей), у тому числі ім'я, по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім (таємне, зашифроване ім'я), андронім (найменування дружини прізвищем чоловіка), гінеконім (найменування чоловіка прізвищем матері або дружини), патронім (найменування людини від імені чи прізвиська батька або предків), семантика якого визначається його закріпленням за конкретним членом соціуму; 2) особливості семантизації власних імен зумовлені генетично: загальне ім'я реалізує своє значення в різних типах дискурсів, нівелюючи його лексико-семантичні варіанти, які входять до словникових значень імені; 3) антропоніми як соціально-мовна юридично закріплена категорія утворюють власну антропонімічну систему, яка є динамічною і складається з різних субсистем, тобто тих дискурсів, у яких функціонують антропоніми, з одного боку, як своєрідні культурно-історичні й мовні індекси, а із іншого, як згорнуті тексти, що декодуються в умовах конкретних дискурсивних практик; 4) у процесі функціонування у художньому, фразеологічному, комп'ютерному дискурсах антропоніми накопичують усі непрямі номінації свого референта (які можна розглядати як їхні нові лексико-семантичні варіанти), що формують семантичну структуру власного імені в конкретному дискурсі.

Розроблена комплексна методика зіставлення антропоніміконів США й України виявилася ефективною передусім при визначенні закономірностей і відмінностей у культурно-історичних та соціолінгвістичних факторах їхнього виникнення, становлення й розвитку.

Еволюція антропоніміконів США й України відбувалася за трьома нерівнозначними в хронологічному аспекті періодами: 1) дохристиянським, який сприяв первинному осмисленню антропонімів як знаків – питомих апелятивів із прозорою внутрішньою формою, що виконували функції виокремлення та захисту; 2) християнським, де мовний знак-антропонім був деєтимологізованим запозиченням і виконував функцію захисту та ідентифікації; 3) постхристиянським, коли мовний знак почав виконувати функцію власне ідентифікації людини, а іменування відбувалося під впливом соціальних, політичних, культурних, релігійних факторів тощо.

Специфіка процесу іменування людини дохристиянського періоду полягає в тому, що в іменах відображаються два типи культів: тварин та предків. Із перевагою християнства над язичницькими культурами утворюється антропонімікон п'яти єпархій: Єрусалимської, Літійської, Олександрійської, Візантійської та Римської, у яких люди, що сприяли утвердженню християнських ідей, були канонізовані, а їхні імена увійшли до ономастичної системи християнства. До світового антропонімічного простору належать імена, у внутрішній формі яких зберігся семний компонент 'людина', 'захист', а для чоловіків додається ще й сема 'мужність'.

Постхристиянський період – це перш за все становлення національних антропонімів.

У лінгвогенеалогічному аспекті національний антропонім США складається з трьох шарів імен: 1) дохристиянські імена (переважно імена корінних американців (індіанців); 2) християнські імена (давньоанглійські, імена канонізованих святих, імена, утворенні батьками на основі латинських коренів, германські); 3) сучасні імена.

Сучасний антропонім США складається з 7 тематичних груп імен: 1) андроніми, 2) імена на честь відомих людей, які не завжди є американцями за походженням або місцем проживання; 3) “корпоративні імена”; 4) міфологічні імена; 5) імена, характерні для певної релігії, етнічної культури, передусім, мусульманські імена; 6) слов’янські за походженням імена; 7) новоутворені імена.

У структурному плані американська антропонімна формула особлива тим, що при народженні дитина одержує принаймні два офіційних імені: особисте ім’я і середнє ім’я. Перше, або особисте ім’я, є найбільш важливим. Воно є офіційно закріпленим індивідуальним іменуванням суб’єкта, одержаним ним при народженні. З усіх ономастичних одиниць особисті імена першими одержали документальне відбиття. Що стосується середнього імені, то воно може складатися з кількох імен. Разом з тим у сучасному американському антропонімі спостерігається таке явище, коли останнє ім’я функціонує як перше.

Національний український антропонім включає споконвічний фонд імен (язичницькі імена, імена представників династії Рюриковичів) і запозичення (перші християнські імена, адаптовані до народно-розмовного мовлення).

У лінгвогенеалогічному аспекті національний антропонім України складається з трьох шарів імен: 1) язичницькі, або дохристиянські (власне язичницькі, нехристиянські родинні, княжі); 2) візантійські, або християнські (крім давньогрецьких, сягають давньоримських і давньоєврейських імен, а також імен тих народів, із якими греки візантійської доби підтримували торговельні й культурні зв’язки); 3) сучасні імена.

Сучасний антропонім України складається з 4 тематичних груп імен: 1) християнські та слов’янські імена українського антропонімного простору, 2) напіветнічні імена окремих українських територій, 3) запозичені імена епохи глобалізації, 4) новоутворені імена.

В Україні ім’я традиційно є трикомпонентним: ім’я (*Петро, Оксана*), прізвище (*Петренко, Шевченко*) та по батькові (*Петрович, Петрівна*), хоча були періоди, коли форма по батькові не вживалася. Антропонімна формула українського особового імені фіксована (ім’я, по батькові, прізвище), на відміну від американської (перше й друге ім’я), де друге ім’я (або другі імена) вільне, тобто їх може бути декілька.

Незважаючи на те, що особове ім’я є юридично фіксованою антропонімною формулою, остання, залежно від умов спілкування, може

мати зредукований вигляд або диглосні варіанти. Для українського суспільства прізвище є маркером офіційного спілкування, як і перше ім'я для американців, тому трансформації відбуваються в інших частинах антропонімної формули, особливо це стосується імені, яке функціонує як показник родинного спілкування. Ця частина найбільш варіативна в антропонімній системі обох мов. Варіанти можуть бути показниками: 1) стилістичного або стильового реєстру *Іван/John: Іоанн/Shawn*; 2) гендерної пари – *Іван, Іванна*; 3) родинного або дружнього спілкування, що передбачає вираження зменшено-пестливого значення – *Івасик/Johnny*; 4) екзотичності, тобто яскравості, особливо для жінок, – *Яна, Жанна/Ivana*.

В антропонімній формулі є сталі компоненти (прізвище і перше ім'я), які безпосередньо виконують ідентифікаційну функцію, та варіативні, призначення яких – індивідуалізація. Ступінь варіативності в цих лінгвокультурах різна. Українська антропонімна формула стабільніша.

На формування обох антропонімів впливають такі соціальні фактори: 1) мода, 2) релігія, 3) зв'язок із соціальною групою, 4) асоціації з відомими історичними або культурними діячами, тобто використання прецедентних імен, 5) культурні та фонетико-психологічні фактори, 6) бажання уникнути імен, що зустрічаються у сталих виразах. При цьому незначна розбіжність спостерігається в пріоритетах, зокрема, більш сильний вплив релігії у США.

У кожній із досліджуваних лінгвокультур особові імена функціонують у соціумі в конкретних соціальних, політичних, економічних умовах тощо, вони відобивають особливості певного дискурсу, передаючи стереотипні уявлення, забобони, пестливе або зневажливе ставлення і т.п.

Американські й українські антропоніми мають як спільні, так і відмінні особливості їхнього функціонування в науково-фантастичному, фразеологічному й комп'ютерному дискурсах. Антропоніми художнього дискурсу представлені 4 типами: 1) християнськими за походженням іменами; 2) етноунікальними символами; 3) okazіональними іменами; 4) інтертекстуальними концептами.

Художні антропоніми корелюють з їхніми відповідниками у фразеологічному дискурсі. У досліджуваних антропоніміконах є імена, які сприймаються як стереотипні іменування кого-небудь. В обох мовах це фразеологічні одиниці, до складу яких входять як алюзивні, так і неалюзивні імена. У комп'ютерному дискурсі антропоніми використовуються і як соціальні знаки, і як художні й фразеологічні маркери, утворюючи специфічні формоделі ідентифікації його учасників.

Американський антропонімikon завдяки мультикультурності є більш дифузним, нестабільним. Головним фактором, що визначає специфіку американського антропонімкону є явище селебріті (іменування на честь знаменитої, відомої всім людини).

Американське суспільство завжди було більш відкрите, ніж радянське, у тому числі й українське, тому в американській

лінгвокультурі є традиції іменування відповідно до афроамериканських, індіанських, східноєвропейських культурних традицій, а також скандинавських, азійських, іспанських та ін.

Наші спостереження над кількістю та частотою функціонування імен дозволяють зробити припущення про те, що українське суспільство в силу різних історичних, соціальних, політичних подій є більш закритим, більш ідеологізованим, оскільки сучасний український антропонімікон переважно складається зі спільного фонду християнських імен, хоча в незначній кількості зберігаються язичницькі або запозичені у нехристиянських народів антропоніми.

Український антропонімікон є стабільнішим і консервативнішим. Про це свідчить нетривалий вік імен-новотворів, що виникли під час Жовтневої революції, на початку ХХ ст., і зараз не зустрічаються.

Перспективи подальших досліджень полягають у зіставленні інших видів ономастичної лексики з позицій їхньої генези та сучасного стану в різноструктурних мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева О. М. Профілювання власних назв в українському художньому дискурсі / О. М. Алексеева // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – Вип. 24. – Ч. 1. – С. 3–8.
2. Алексеева О. М. Антропонімікон фразеологічних систем у лінгвокультурологічному аспекті (на матеріалі англійської та російської мов) / О. М. Алексеева // Психолого-педагогічні проблеми освіти і виховання в умовах глобалізації та інтеграції освітніх процесів : тези доповідей наукової конференції кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2007. – С. 187–189.
3. Алексеева О. М. Профілювання власних назв в українському художньому дискурсі / О. М. Алексеева // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – Вип. 24. – Ч. 1. – С. 3–8.
4. Алексеева О. М. Функціонування антропонімів у художніх творах жанру фентезі / О. М. Алексеева // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць. – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 26. – Ч. 1. – С. 7–11.
5. Алексеева О. М. Антропонімічний корпус жанру фентезі в зіставному аспекті (на матеріалі англійських та українських художніх творів) / О. М. Алексеева // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей. – Вип. 9. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – С. 467–472.
6. Алексеева О. М. Типи номінативних ідентифікацій учасників комп’ютерного дискурсу / О. М. Алексеева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Серія 9 “Сучасні тенденції розвитку мов”. – Вип. 3. – С. 3–7.
7. Алексеева О. М. Сучасна антропонімічна система США як синтез історичних, соціальних, культурних та лінгвістичних факторів / О. М. Алексеева // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. пр. – Вип. 8. – Ужгород : ТІМРАНІ, 2010. – С. 17–26.
8. Алефиренко Н. Ф. Имена собственные в составе фразеологических оборотов русского и украинского языков / Н. Ф. Алефиренко // Шоста республіканська ономастична конференція : тези доповідей і повідомлень : у 2-х т. – Одеса, 1990. – Т. 2. – С. 5–7.
9. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики / Николай Федорович Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
10. Ананьина М. А. Системность английских фразеологизмов, содержащих антропонимы / М. А. Ананьина // Системное и асистемное в языке и речи : международная научная конференция, 10-13 сентября 2007 г. / Под ред. М. Б. Ташлыковой. – Иркутск : Изд-во Иркут. гос. ун-та, 2007. – С. 17–22.

11. Антышев А. Н. Имена. Немецкие антропонимы : [монография] / Александр Николаевич Антышев. – Уфа : Изд-во Башк. гос. аграр. ун-та, 2001. – 238 с.
12. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений : Оценка. Событие. Факт / Нина Давидовна Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 340 с.
13. Бакастова Т. В. Семантизация имени собственного в целом художественном тексте (на материале английского языка) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Т. В. Бакастова. – Одесса, 1987. – 16 с.
14. Башмакова И. С. Когнитивные аспекты антропонима в составе английской идиомы / Ирина Сергеевна Башмакова. – Иркутск, 1998. – 120 с.
15. Березович Е. Л. Русская топонимия в этнолингвистическом аспекте : Пространство и человек / Елена Львовна Березович. – К., 2009. – 328 с.
16. Блох М. Я., Семенова Т. Н. Имена личные в парадигматике, синтагматике и прагматике. – М. : Готика, 2001. – 196 с.
17. Бойчук И. В. Личные имена французского языкового коллектива и некоторые вопросы их адаптации в русской и украинской языковых средах / И. В. Бойчук // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Вып. 6. – Донецк : Донеччина, 2000. – С. 70–90.
18. Бока О. В. Актуалізація власних імен у казковому дискурсі / О. В. Бока, Т. В. Барсук // Вісник СумДУ. Серія : “Філологія”. – 2008. – № 1. – С. 9–14.
19. Болотов В. И. Значение слова, термина и энциклопедическое значение имени собственного / В. И. Болотов // Вопросы разработки научно-технической терминологии. – Рига : Зинатне, 1973. – С. 103–114.
20. Бондалетов В. Д. Русская ономастика / Василий Данилович Бондалетов. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
21. Бражнік Л. М. Процеси освоєння німецьких топонімів у російській мові XVIII століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 “Російська мова” / Л. М. Бражнік. – Дніпропетровськ, 2006. – 16 с.
22. Вандриес Ж. Язык = Le langage : лингвист. введ. в историю : пер. с фр. / Жозеф Вандриес. – М. : УРСС, 2004. – 407 с.
23. Васильева Н. В. Собственное имя в мире текста : [монография] / Наталия Владимировна Васильева. – М. : Акад. гуманитар. исслед., 2005. – 223 с.
24. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : [пер. с англ.] / Анна Вежбицкая ; отв. ред. и сост. М. А. Кронгауз ; вступ. ст. Е. В. Падучевой. – М. : Русские словари, 1996. – 411 с.
25. Виноградов В. В. Основные типы лексических значений слова / В. В. Виноградов // Вопросы языкознания. – 1953. – С. 45–56.
26. Волкодав Т. В. Структурно-типологические и лексико-семантические параметры литературной сказки Дж. Роулинг и ресурсы их передачи : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Т. В.

Волкодав. – Краснодар, 2006. – 18 с.

27. Воробьёв И. А. К вопросу о лексическом значении имен собственных / И. А. Воробьёв // Актуальные проблемы лексикологии : Доклады лингвистической конференции. – Ч. 1. – Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1971. – С. 1–8.

28. Галиуллина Г. Р. Элементы тотемизма в антропонимии татар / Г. Р. Галиуллина // Имя. Социум. Культура : материалы II Международной ономастической конференции (4–6 сентября 2008 года). – Улан-Удэ : Изд-во Бурят. гос. ун-та, 2008. – С. 93–94.

29. Галиуллина Г. Р. Татарская антропонимия в лингвокультурологическом аспекте : автореф. дис. ... доктора филол. наук : спец. 10.02.02 “Языки народов Российской Федерации (татарский язык)” / Г. Р. Галиуллина. – К., 2009. – 40 с.

30. Герасимчук В. А. Антропоніми : історія і сучасність / В. А. Герасимчук, А. Ф. Нечипоренко. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 2002. – 151с.

31. Гнаповская Л. В. Лингвокогнитивные и лингвокультурологические характеристики английских антропонимов германского происхождения : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Людмила Вадимовна Гнаповская. – К., 1999. – 206 с.

32. Голомидова М. В. Искусственная номинация в русском языке / Мария Васильевна Голомидова. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 1998. – 232 с.

33. Горбач О. Арго в Україні / Олекса Горбач. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – 686 с.

34. Горенко О. П. Літературний антропонім : концепт та інтерпретація (на матеріалі творів американських романтиків) : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / О. П. Горенко. – К., 2009. – 36 с.

35. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. В. Городецька – К., 2003. – 22 с.

36. Гоца Н. М. Емотивний простір у лінгвістично-стилістичному аналізі художнього тексту : образ персонажа та образ автора / Н. М. Гоца. – Львів : Вид-во Львів. Нац. ун-ту імені Івана Франка, 2002. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Philologia/31462.doc.htm.

37. Грабовская Н. Б. Онимные и отонимные новообразования в современных масс-медийных текстах : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Н. Б. Грабовская. – Майкоп, 2006. – 20 с.

38. Григоренко О. П. Літературний антропонім: концепт та інтерпретація (на матеріалі творів американських романтиків) : автореф. дис... доктора філол. наук : спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / О. П. Григоренко. – К., 2009. – 36 с.

39. Грищенко А. И. Источники возникновения экспрессивных этнонимов в современном русском и английском языках : этимологический, мотивационный и деривационный аспекты / А. И. Грищенко // Активные процессы в современной лексике и фразеологии : междунар. конф., 8–9 июня 2007 г., к памяти Л. В. Николенко и Ю. П. Солодуба (МПГУ) / Гл. ред. Н. А. Николина. – М., Ярославль : Ремдер, 2007. – С. 40–52.
40. Гудков Д. Б. Прецедентные феномены в языковом сознании и межкультурной коммуникации / Дмитрий Борисович Гудков. – М. : Гнозис, 2000. – 239 с.
41. Гудков Д. Б. Прецедентное имя и проблемы прецедентности / Дмитрий Борисович Гудков. – М. : Гнозис, 1999. – 240 с.
42. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV стст. / Гумецька Лукія Лукіянівна. – К. : Вид-во АН УРСР, 1958. – 378 с.
43. Денисова С.П. Антропоніми як засоби концептуалізації етномовних картин світу : постановка проблеми // Проблеми зіставної семантики. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2007. – Вип. 8. – С. 68 – 74.
44. Доброльожа Г. Красне слово – як золотий ключ. Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій / Галина Доброльожа. – Житомир : Волинь, 2003. – 160 с.
45. Дьяченко В. В. Субстандартные антропонимы в английском и русском языках : контрастивно-социолексикологический аспект : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / В. В. Дьяченко. – Пятигорск, 2007. – 15 с.
46. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. Заимствование и передача имен собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода // Дмитрий Иванович Ермолович. – М. : Валент, 2001. – 200 с.
47. Ермолович Д. И. Теория перевода и ономастика / Дмитрий Иванович Ермолович // Вестник МГЛУ. – 2005. – Вып. 488. – С. 67–90.
48. Есперсен О. Философия грамматики / Отто Есперсен. – М. : УРСС, 2002. – 404 с.
49. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика / Віталій Вікторович Жайворонок. – Київ : Довіра, 2007. – 172 с.
50. Железняк І. М. Про деякі лінгвістичні ознаки власних назв / І. М. Железняк // Мовознавство. – К. : Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні, 2001. – № 1–2. – С.13–18.
51. Зайцева К. Б. Английская антропонимия и ее стилистическое использование : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / К. Б. Зайцева. – Одесса, 1979. – 20 с.
52. Захарова Л. Н. Коннотации в именовании двух императоров (на материале поэтических произведений А. С. Пушкина) / Л. Н. Захарова // Материалы международной конференции “Новые направления в методике и

технологии преподавания славянских языков". – Симферополь, 1999. – С. 107–108.

53. Івченко А. О. Проблеми ідентифікації ономастичної фразеології / А. О. Івченко // *Systemy onomastyczne w słowiańskich gwarach mieszanych I przejściowych : Materiały Konferencji Naukowej*. – Lublin : UMCS, 1993. – С. 155–163.

54. Ільченко В. І. Експресія імені в засобах масової інформації / Володимир Іванович Ільченко. – М. : Ін-т журналістики, 2003. – 64 с.

55. Ільченко В. І. Соціально-експресивні конотації онімів у ЗМІ / В. І. Ільченко // *Наукові записки Інституту журналістики*. – К. : Ін-т журналістики, 2002. – Т. 9. – С. 145–150.

56. Калинин Ю. А., Лубский В. И. Современные религии / Ю. А. Калинин, В. И. Лубский. – К. : КГУ, 1990. – 154 с.

57. Калинин В. М. О возможном подходе к описанию собственных имен как стилистического средства художественной литературы / В. М. Калинин // *Внедрение в практику результатов научных исследований*. – Донецк, 1982. – С. 4–6.

58. Калинюк Е. А. Жанрообразующая роль онимов в научной фантастике / Е. А. Калинюк // *Питання сучасної ономастики : статті та тези VII Всеукраїнської ономастичної конференції (1–3 жовтня 1997 р.)*. – Дніпропетровськ, 1997. – С. 75.

59. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.02. "Російська мова" ; 10.02.15 "Загальне мовознавство" / В. М. Калінкін. – К., 2000. – 36 с.

60. Камовникова Н. Е. Антропонимы как интертекстуальные аллюзии в поэтическом тексте : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Н. Е. Камовникова. – СПб., 2000. – 200 с.

61. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / О. Ю. Карпенко. – К., 2006. – 33 с.

62. Карпенко О. Ю. Ментальна організація власних назв / О. Ю. Карпенко // *Мовознавство*. – К. : Ін-т мовознавства імені О. О. Потебні, 2004. – № 4. – С. 25–34.

63. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики / Олена Юріївна Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 328 с.

64. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко / Ю. О. Карпенко, М. Р. Мельник. – Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова ; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса : Астропринт, 2004. – 215 с.

65. Катермина В. В. Личное имя собственное : национально-культурные особенности функционирования на материале русского и английского языков : дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Русский язык" / Вероника Викторовна Катермина. – Краснодар, 1998. – 297 с.

66. Коваль А. П. Крилаті вислові в українській літературній мові / А. П. Коваль, В. В. Коптілов. – Київ : Вища школа, 1975. – 335 с.
67. Колмакова Н. Л. Синтаксические и коммуникативно-функциональные особенности собственных имен в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Н. Л. Колмакова. – К., 1988. – 24 с.
68. Комлев Н. Г. Слово в речи : Денотатив. Аспекты / Николай Георгиевич Комлев. – М. : УРСС, 2003. – 214 с.
69. Кравченко В. О. Антропонімія надазовських греків у її відношеннях з українською та російською антропоніміями : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. : 10.02.15 "Загальне мовознавство" / В. О. Кравченко. – Донецьк, 2002. – 25 с.
70. Кравчук А. М. Польська фразеологія з ономастичним компонентом : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.03 "Слов'янські мови" / Алла Миколаївна Кравчук. – К., 1999. – 20 с.
71. Кравчук А. М. Семантика антропонімів у польській фразеології / Алла Миколаївна Кравчук // Проблеми слов'янознавства : зб. наук. пр. – 2003 . – № 53. – С. 185–191.
72. Кракалия Л. В. Антропонимия Советской Буковины : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Л. В. Кракалия. – Черновцы, 1974. – 36 с.
73. Красных В. В. "Свой" среди "чужих" : миф или реальность? / Виктория Владимировна Красных – М. : Гнозис, 2003. – 375 с.
74. Критенко А. П. До теорії власних назв / Критенко А. П. // Ономастика. – К., 1966. – С. 18–21.
75. Круковер В. Самые популярные имена мира / Владимир Круковер. – Москва : АСТ ; Донецк : Сталкер, 2006 (Рыбинск : Рыбинский Дом печати), 2006. – 416 с.
76. Кторова А. Сладостный дар или тайна имен и прозвищ. Занимательные рассказы об именах, фамилиях и названиях в русской и иноязычной речи / Алла Ивановна Кторова. – М. : ООО Гамма Пресс, 2000, 2002. – 208 с.
77. Кубрякова Е. С. Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
78. Курилович Е. Очерки по лингвистике / Ежи Курилович. – М. : Изд-во иностр. лит., 1962. – 456 с.
79. Кухаренко В. А. Практикум із стилістики англійської мови / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вінниця : Нова Книга, 2000. – 160 с.
80. Левковская К. А. Теория слова, принципы ее построения, аспекты изучения лексического материала / Ксения Аристарховна Левковская. – М. : Высшая школа, 1962. – 296 с.

81. Леонович О. А. Английские имена / Олег Анатольевич Леонович. – Режим доступа : http://www.imena.org/name_eng.html.
82. Леонович О. А. В мире английских имен / Олег Анатольевич Леонович. – М. : АСТ, Астрель, 2002. – 160 с.
83. Леонович О. А. Очерки английской ономастики // Олег Анатольевич Леонович. – М. : Интерпракс, 1994. – 128 с.
84. Ловянников В. В. Ономастическая фразеология в лингвокультурологическом аспекте (на материале немецкого языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.19 “Теория языка” / Валерий Васильевич Ловянников. – Нальчик, 2008. – 16 с.
85. Лосев А. Ф. Философия имени / Алексей Федорович Лосев. – М. : МГУ, 1990. – 269 с.
86. Лубский В. И. Критика религиозных концепций войны и мира / Владимир Ионович Лубский. – К. : Вища школа, 1985. – 78 с.
87. Лубська М. В., Лубський В. І., Теремко В. І. Релігієзнавство / М. В. Лубська, В. І. Лубський, В. І. Теремко. – К. : Академія, 2008. – 432 с.
88. Лучик А. А. Національно-специфічне у зменшувально-пестливих та збільшувано-згрубілих похідних української і польської мов // Слов’янський вісник : зб. наук. пр. – Рівне, 2009. – Вип. 8. – С. 106–110.
89. Максимчук Н. Фразеоним как функциональная ономастическая единица [Электронный ресурс] : III Международный конгресс исследователей русского языка “Русский язык : исторические судьбы и современность” / Надежда Максимчук // Сборник тезисов. – М., 2007. – Режим доступа : <http://www.philol.msu.ru/~rlc2007/pdf/5.pdf>.
90. Маслов Ю. С. Введение в языкознание / Юрий Сергеевич Маслов. – М. : Высш. шк., 1998. – 272 с.
91. Минюшев Ф. И. Социология культуры / Фарид Исламович Минюшев. – М. : Изд-во Академический проект, 2004. – 272 с.
92. Михайлов В. Н. Специфика собственных имен в художественном тексте // Научные доклады высшей школы. – Филологические науки. – 1987. – № 6. – С. 78–82.
93. Мокиенко В. М. О собственном имени в составе фразеологии / В. М. Мокиенко // Перспективы развития славянской ономастики / Под ред. А. В. Суперанской и Н. В. Подольской. – М. : Наука, 1980. – С. 62–67.
94. Мудрова Н. В. Мовна гра як засіб поетики власних назв : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Н. В. Мудрова. – Донецк, 2008. – 18 с.
95. Нахимова Е. Прецедентные имена в массовой коммуникации / Елена Нахимова. – Екатеринбург, 2007. – 207 с.
96. Никитин М. В. Основы лингвистической теории значения / Михаил Васильевич Никитин. – М. : Высшая школа, 1988. – 168 с.
97. Никитина А. А. Имена собственные (антропонимы) в языке англоязычной рекламы : на материале аллюзивных имен собственных : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / А. А.

Никитина. – СПб., 1997. – 16 с.

98. Никонов В. А. Введение в топонимику / Владимир Андреевич Никонов. – М. : Наука, 1965. – 179 с.

99. Никонов В. А. Женские имена в России XVIII века / В. А. Никонов // Этнография имен. – М. : Наука, 1971. – С. 120–141.

100. Никонов В. А. Имя и общество / В. А. Никонов. – М. : Наука, 1974. – 278 с.

101. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезиї Шекспіра : [монографія] / Віра Григорівна Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с.

102. Олійник Т. С. Семантичні та функціональні характеристики символічних власних імен в сучасній англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04. "Германські мови" / Т. С. Олійник. – К., 2001. – 21 с.

103. Отин Е. С. Материалы к словарю собственных имен, употребляемых в переносном значении // Вопросы ономастики : Собственные имена в системе языка / Е. С. Отин. – Свердловск : Луч, 1980. – С. 3–37.

104. Охштат Р. И. Опыт сопоставительного анализа фразеологизмов с именем собственным (на материале английского и немецкого языков) / Рубен Иванович Охштат // Вопросы ономастики. – Самарканд, 1971. – С. 91–98.

105. Павлюк Н. В. Власні назви міфологічного й біблійного походження та їх роль у поетонімогенезі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Н. В. Павлюк. – Донецьк, 2006. – 16 с.

106. Пак С. М. Имя собственное : функционально-прагматический аспект : на материале амер. дискурса XIX–XX вв. : [монография] / Светлана Михайловна Пак. – М. : МАКС Пресс, 2003. – 178 с.

107. Петрова Е. С. Пределы структурно-семантического развертывания антропонимов в современном английском языке : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Е. С. Петрова. – Л., 1985. – 17 с.

108. Подольская Н. В. О развитии отечественной топонимической терминологии. Развитие методов топонимических исследований / Наталья Владимировна Подольская. – М. : Наука, 1970. – 87 с.

109. Полищук В. И. Культурология / Виктор Иванович Полищук. – М. : Гардарики, 1999. – 448 с.

110. Рассел Б. Человеческое познание : его сфера и границы / Бертран Рассел. – М. : Ин-т общегуманит. исслед., 2001. – 555 с.

111. Робустова В. В. Антропонимическое прозвище в современном коммуникативном пространстве / В. В. Робустова // Вестник Московского университета. Серия 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2008. – № 1. – С. 120–130.

112. Рут М. Э. Антропонимы : Размышления о семантике / М. Э. Рут // Известия Уральского гос. ун-та. – 2001. – Серия : Гуманитарные науки. – № 20. – Вып. 4. – С. 176–182.
113. Рут М. Э. Образная номинация в русской ономастике / Мария Эдуардовна Рут. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 192 с.
114. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Елена Александровна Селиванова. – К. : Брама, 2002. – 336 с.
115. Скрипник Л. Г. Власні назви в українській народній фразеології / Лариса Григорівна Скрипник // Мовознавство. – К. : Наукова думка, 1970. – № 2. – С. 17–26.
116. Смирнов О. К. Имена собственные в художественной литературе и специфика их перевода / Олег Константинович Смирнов. – Одесса : АКД, 1991. – 16 с.
117. Солодухо Э. М. Проблемы интернационализма фразеологии (на материале языков славянских, германских и романских групп) / Эдуард Мойсеевич Солодухо. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1982. – 168 с.
118. Сосніна Л. В. Адаптація англійської онімної лексики в російській мові другої половини ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 "Російська мова" / Л. В. Сосніна. – Дніпропетровськ, 2005. – 16 с.
119. Співак С. М. Власна назва у композиційно-смісловій структурі віршованих текстів американської поезії : комунікативно-когнітивний підхід : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / С. М. Співак. – Київ, 2004. – 22 с.
120. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / Александра Васильевна Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с.
121. Суперанская А. В. Что такое топонимика? / Александра Васильевна Суперанская. – М. : Наука, 1985. – 176 с.
122. Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. В., Султанов А. Х. Теория и методика ономастических исследований / А. В. Суперанская, В. Э. Сталтмане, Н. В. Подольская, А. Х. Султанов. – М. : Наука, 1986. – 345 с.
123. Суперанская А. В. Эволюция теории имени собственного в Европе / А. В. Суперанская // Вопросы филологии. – 2002. – № 3(12). – С. 5–17.
124. Суперанская А. В. Общая терминология : Вопросы теории. – М. : Эдиториал УРСС, 2004. – 248 с.
125. Супрун В. И. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал / В. И. Супрун. – Волгоград : Перемена, 2000. – 172 с.
126. Толстой Н. И., Толстая С. М. Имя в контексте народной культуры / Н. И. Толстой, С. М. Толстая // Язык о языке : сб. статей. – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 596–624.
127. Томахин Г. Д. Реалии – американизмы. Пособие по страноведению / Геннадий Дмитриевич Томахин. – М. : Высшая школа, 1988. – 239 с.

128. Топорова Т. В. Культура в зеркале языка : древнегерманские двучленные имена собственные / Т. В. Топорова. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 254 с.
129. Топорова Т. В. Семантическая структура древнегерманской модели мира / Т. В. Топорова. – М. : Радикс, 1994. – 190 с.
130. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 192 с.
131. Ужченко В. Д. Альоша з Булавинівки (про дві структурно-семантичні моделі) / Віктор Дмитрович Ужченко // Лінгвістика : збірн. наук. праць. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – № 2 (5). – С. 65–74.
132. Ужченко В. Д. Східноукраїнська фразеологія / Віктор Дмитрович Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 362 с.
133. Усова Н. В. Фонетичні засоби виразності онімів у звуковому ладі поетичного твору : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Н. В. Усова. – Донецьк, 2006. – 20 с.
134. Фоякова О. И. Имя собственное в художественном тексте / Ольга Игоревна Фоякова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 104 с.
135. Чуб Т. В. Вплив поетонімогенезу на образні можливості пропріальної лексики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Т. В. Чуб. – Донецьк, 2005. – 16 с.
136. Чучка П. П. Атропонімія Закарпаття / Павло Павлович Чучка. – Ужгород, 1970. – 467 с.
137. Чучка П. П. Українські псевдоніми : статус, структура і функції / П. П. Чучка // Наукові записки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2001. – С. 12–17.
138. Шеремет Л. Г. Значение и стилистический потенциал английских имен собственных (именования людей) : автореф. дисс. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Л. Г. Шеремет. – Л., 1984. – 20 с.
139. Щетинин Л. М. Слова. Имена. Вещи / Леонид Михайлович Щетинин. – Ростов-на-Дону : РГУ, 1966. – 224 с.
140. Юрчук Т. Г. До історії етронімів / Т. Г. Юрчук // Слов'янський вісник : зб. наук. ст. – Рівне, 2007. – Вип. 7. – С. 332–339.
141. Abate F. R. Proper names master index : A comprehensive index of more than 200,000 proper names that appear as entries in standard reference works / F. R. Abate. – Detroit : Omnigraphics, 1994. – 235 p.
142. Abbott B. Definiteness and proper names : some bad news for the description theory / B. Abbott // Journal of Semantics. – 2002. – P. 191–201.
143. Ackerman R. W. An index of the Arthurian names in Middle English / R. W. Ackerman. – N. Y. : AMS Press, 1997. – 267 p.
144. Agheyeva R. A. Sovetskaia onomastika / R. A. Agheyeva // A contribution to the 17th International Congress of Onomastic Sciences. – М. : The USSR Academy of Sciences, Institute of Scientific Information on Social Sciences, 1990. – P. 78–83.

145. Alavez Chá vez R. G. Toponimia mixteca / R. G. Alavez Chá vez. – México D. F. : Centro de Investigaciones y Estudios Superiores en Antropología Social, 1988. – 232 p.
146. Algeo J. On defining the proper name / John Algeo. – Gainesville : University of Florida Press, 1973. – 94 p.
147. Alia V. Names, numbers, and northern policy : Inuit, project surname, and the politics of identity / V. Alia. – Halifax, N. S. : Fernwood, 1994. – 346 p.
148. Allen I. A. Personal names that became epithets / I. A. Allen // Names. – № 31(4). – 1983. – P. 307–317.
149. Allen L., Brown V., Dickerson L., Pratt K. C. The relation of first name preferences to their frequency in the culture / L. Allen, V. Brown, L. Dickerson, K. C. Pratt // Journal of Social Psychology. – № 14(279). – 1998. – P. 34–45.
150. Allerton D. J. The linguistic and sociolinguistic status of proper names / D. J. Allerton // Journal of Pragmatics. – № 11. – 1997. – P. 61–92.
151. Alvarez-Altman G. A methodology to literary onomastics, an analytical guide for studying names in literature / G. Alvarez-Altman // Literary Onomastics Studies. – № 8. – 1991. – P. 220–230.
152. Andersen C. P. The name game / C. P. Andersen. – N.Y. : Simon and Schuster, 1997. – 238 p.
153. Anderson J. M. The grammar of names / John M. Anderson. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 387 p.
154. Anderson M. Proper names, naming, and labeling / M. Anderson // Anthropological Linguistics. – № 26 (2). – 1994. – P. 186–201.
155. Andersson T. Probleme der Namenbildung : Rekonstruktion von Eigennamen und der Ihnen Zugrundeliegenden Appellative / T. Andersson // Akten Eines Internationalen Symposiums in Uppsala. – Uppsala; Stockholm, Sweden : Academiae Ubsaliensis ; Distribution, Almqvist & Wiksell International, 1998. – S. 34–43.
156. Ashley L. R. N. Nicknames and surnames : Neglected origins of family names, especially surnames derived from inn signs / L. R. N. Ashley // Names. – № 39(3). – 1991. – P. 167–177.
157. Astoria D. The name book : Over 10,000 names, their meanings, origins, and spritual significance / Astoria Dorothy. – L. : Bethany House, 1997. – 298 p.
158. Atkinson F. Dictionary of pseudonyms and pen-names : A selection of popular modern writers in english / F. Atkinson. – L. : C. Bingley ; Linnet Books, 1995. – 236 p.
159. Bach A. Deutsche Namenkunde / A. Bach. – Heidelberg : Carl Winter Universitätsverlag, 1995. – 257 s.
160. Bahloul J., Equipe J. Noms et prenomms juifs Nord-Africains / J. Bahloul, J. Equipe. – Terrain : Onomastics. – 107 p.
161. Bahlow H., Gentry E. Deutsches Namenlexikon / H. Bahlow, E. Gentry. – Madison Wis. : Max Kade Institute for German-American Studies, 1992. – 241 p.

162. Bailey D. R. *Onomasticon to Cicero's speeches* / D. R. Bailey. – Norman : University of Oklahoma Press, 1998. – 366 p.
163. Barber H. *British family names : Their origin and meaning, with lists of Scandinavian, Frisian, Anglo-Saxon and Norman names* / H. Barber. – L. : Special Collections, 1999. – 250 p.
164. Barcelona A. *On defining metonymy as a conceptual mapping* / A. Barcelona // *Abstracts of the 6th International Cognitive Linguistics Conference*. – Stockholm, 1999. – P. 58.
165. Baring-Gould S. *Family names and their story* / S. Baring-Gould. – L. : Seeley & Co. Ltd., 1992. – 250 p.
166. Barley N. F. *Perspectives on Anglo-Saxon names* / N. F. Barley // *Semiotica*. – № 11. – 1992. – P. 3–31.
167. Barnes R. B. *Personal names and social classifications* / R. B. Barnes // *Semantic anthropology*. – L. ; N.Y. : Academic Press, 1992. – P. 51–61.
168. Barnhart C. L. *The selection of proper names in English dictionaries* / C. L. Barnhart // *Names*. – № 23. – 1997. – P. 175–179.
169. Beech G., Bourin M., Chareille P. *Personal names studies of medieval Europe : Social identity and familial structures* / G. Beech, M. Bourin, P. Chareille. – Kalamazoo : Medieval Institute Publications, Western Michigan University, 2002. – 351 p.
170. Benagh C. L. *100 keys : Names across the land* / C. L. Benagh. – Nashville : Abingdon Press, 1997. – 180 p.
171. Berezowski L. *Articles and proper names* / Leszek Berezowski. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2001. – 263 p.
172. Berezowski L. *Co to znaczy, że nazwy wù asne nic nie znaczą* / L. Berezowski // *Anglistyka wrocławska wczoraj i dziś* // ed. A. Michońska-Stadnik. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003. – P. 109–118.
173. Boshier R. *Self-esteem and first names in children* / Boshier R. // *Psychological reports*. – № 22. – 1998. – P. 62–67.
174. Bradley H. *The making of English* / Henry Bradley. – L. : Macmillan, 1969. – 203 p.
175. Burge T. *Reference and proper names* / T. Burge // *Journal of Philosophy*. – 1993. – P. 425–439.
176. Carroll J. *Toward a functional theory of names and naming* / John Carroll // *Linguistics*. – 1983. – P. 341–371.
177. Carroll J. *What's in a name?* / John Carroll. – N. Y. : Freeman and Company, 1995. – 179 p.
178. Chomsky N. *Language and mind* / Noam Chomsky. – N. Y. : Harcourt Brace Jovanovich, 1972. – P. 26–56.
179. Donnellan K. *Proper names and identifying descriptions* / K. Donnellan // Davidson D., Harman G. *Semantics of Natural Language*. – L. : Springer, 1992. – P. 356–379.
180. Eckler A. R. Jr. *Names and games: Onomastics and recreational linguistics : An Anthology of 99 Articles Published in Word Ways* / A. R. Eckler

Jr. // *Journal of Recreational Linguistics*. – Lanham, MD : University Press of America, 1986. – P. 35–39.

181. Ehrlich E. What's in a name? : How proper names became everyday words / Ehrlich Eugene. – L. : Diane Pub Co, 1999. – 238 p.

182. Eldridge W. B. The best pet name book ever! / Wayne Bryant Eldridge. – N. Y. : International Standard Book, 2003. – 297 p.

183. Fauconnier G. Mental spaces : Aspects of meaning construction in natural language / Gilles Fauconnier. – Cambridge : Cambridge University Press, 1994. – 190 p.

184. Freeman D. Cognitive metaphor and literary theory : Towards the new philology / Donald Freeman. – Cambridge : MIT Press, 1996. – Vol. I–II. – P. 16–21.

185. Gardiner A. The theory of proper names / Albert Gardiner. – L. ; N.Y., 1954. – 170 p.

186. Geurts B. Good news about the description theory of names / B. Geurts // *Journal of Semantics*. – 1997. – P. 319–348.

187. Grodziński E. Zarys ogólnej teorii imion własnych / Edward Grodziński – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1973 – S. 9–17.

188. Hahn E. A. Naming constructions in some Indo-European languages / Elizabeth A. Hahn. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 266 p.

189. Jakobson R. Language in literature / Roman Jakobson. – Cambridge : The Balknap Press of Harvard UP, 1987. – 560 p.

190. Kramer F. L. Names not brief / F. L. Kramer // *A Journal of Onomastics*. – 1996. – V. 87–88. – P. 34–37.

191. Kripke S. Naming and necessity / S. Kripke // Davidson D., Harman G. *Semantics of Natural Language*. – L. : Springer, 1972. – P. 253–355.

192. Langacker R. W. Concept, image and symbol : The cognitive basis of grammar / Ronald Wayne Langacker. – N.Y. : Mouton de Gruyter. – 395 p.

193. Langendonck W. V. Theory and typology of proper names / Willy Van Langendonck. – Berlin : Moton de Gryter, 2007. – 378 p.

194. Levinas E. Proper names / Emmanuel Levinas. – Stanford : Stanford University Press, 1997. – 208 p.

195. Mani I., Macmillan T. R., Luperfoy S., Lusher E. P., Laskowski S. J. Identifying unknown proper names in newswire text / I. Mani, T. R. Macmillan, S. Luperfoy, E. P. Lusher, S. J. Laskowski. – Columbus : OH, 1993. – P. 44–54.

196. Matthews E., Hornblower S. F., Marshall P. Greek personal names : Their value as evidence / E. Matthews, S. F. Hornblower, P. Marshall. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 104 p.

197. Nilsen D. L. F. Names : Some subsidiary functions. Festschrift in honor of Allen Walker Read / D. L. F. Nilsen // Red. L. E. Seits DeKalb. – IL. : North Central Name Society, 1988. – P. 108–115.

198. Nothomb A. The book of proper names / Amélie Nothomb. – L. : Faber, 2004. – 171 p.

199. Pavel Th. G. Fictional worlds / Thomas G. Pavel. – Cambridge : Harvard University Press, 1986. – 169 p.

200. Pierini P. Opening a Pandora's box : Proper names in English phraseology / Paula Pierini. – Режим доступу : http://www.linguistik-online.de/36_08/pierini.html.
201. Shaw L. The everything baby names book : Everything you need to know to pick the perfect name for your baby / Liza Shaw. – Avon : Adams Media Corp., 1997. – 342 p.
202. Turner M. The literary mind : The origins of thought and language / Turner Mastin Marquette. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 181 p.
203. Yamazaki A. Why change names? On the translation of children's books / A. Yamazaki // Children's Literature in Education. – V. 33. – № 1. – P. 53–62.
204. Zaliwska-Okrutna U. Patty, Patricia czy Patrycja? Antroponimy jako problem tłumaczeniowy i glottodydaktyczny / U. Zaliwska-Okrutna // Jæ zyk rodzimy a jæ zyk obcy – komunikacja, przekù ad, dydaktyka // A. Koczyński, U. Zaliwska-Okrutna. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2001. – P. 247–256.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

205. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник / Костянтин Тимофійович Баранцев. – К. : Вид-во Радянська школа, 1969. – 1052 с.
206. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Перун, 2003. – 1440 с.
207. Етимологічний словник української мови : В 7-ми т. / Укл. Г. В. Болдирев, В. Т. Коломієць, А. П. Крищенко та ін. ; Ред-кол. : О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1982. – Т. I. – 631 с. ; 1985. – Т. II. – 570 с. ; 1989. – Т. III. – 550 с.
208. ЗУЕСД – Знаки української етнокультури : словник-довідник / [авт.-уклад. Віталій Вікторович Жайворонок.] – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
209. Номис М. Українські приказки, прислів'я і таке інше / [авт.-уклад. Матвій Номис.] – К. : Либідь, 1993. – 768 с.
210. Отин Е. С. Словарь коннотативных собственных имен / Евгений Степанович Отин. – Донецк : Юго-Восток, 2004. – 412 с.
211. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 192 с.
212. РКП – Русское культурное пространство : Лингвокультурологический словарь / [сост. И. С. Брилева, Н. П. Вольская, Д. Б. Гудков и др.] – М. : Гнозис, 2004. – 318 с.
213. РУССВ – Вирган І. О. Російсько-український словник сталих виразів / [уклад. І. О. Вирган, М. М. Пилинська.] – Х. : Прапор, 2002. – 864 с.
214. Рыбакин А. И. Словарь английских фамилий / Анатолий Иванович Рыбакин. – М. : Астрель, Аст, 2000. – 576 с.

215. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2006. – 716 с.
216. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей : [словник-довідник] / Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська. – К. : Наукова думка, 2005. – 334 с.
217. СКСИ – Словарь коннотативных собственных имен / [сост. Евгений Степанович Отин.] – Донецк : ООО Юго-Восток, 2004. – 412 с.
218. Словник античної міфології. – К. : Наукова думка, 1985. – 236 с.
219. СРОТ – Словарь русской ономастической терминологии / [сост. Наталья Владимировна Подольська]. – М. : Наука, 1988. – 189 с.
220. ССНП – Юрченко О. С. Словник стійких народних порівнянь / [уклад. О. С. Юрченко, А. О. Івченко.] – Х. : Основа, 1993. – 172 с.
221. Суперанская А. В. Словарь русских личных имен / Александра Васильевна Суперанская. – М. : Эксмо, 2005. – 544 с.
222. Франко – Франко І. Галицькоруські народні приповідки : Етнографічний збірник / [авт.-упоряд. І. Я. Франко.] – Львів : Наукове товариство імені Шевченка, 1901 – Т. 1. – 1901 – Вип. 1 (А-Відати). – 200 с.; Т. 1. – Вип. 2 (Відати-Діти). – 195 с.; Т. 2. – 1097. – Вип. 1 (Діти-Книш). – 300 с.; Т. 2. – Вип. 2 (Кравець-П'ять). – С. 301-612; Т. 3. – 1910. – Вип. 1 (Рабунок-Час). – 300 с.; Т. 3. – Вип. 2 (Час-Ячмінь). – С. 301-541.
223. ФСССГД – Ужченко В. Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу / [уклад. В. Ужченко, Д. Ужченко]. – Луганськ: Альма матер, 2000.-198 с.
224. ФСУМ – Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. / [уклад. : В. М. Білоноженко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк та ін.] – К. : Наукова думка, 1993. – 984 с.
225. Ярцева В. Н. Лингвистический энциклопедический словарь / Виктория Николаевна Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
226. Behind the name : The etymology and history of first names. – Режим доступу : <http://www.behindthename.com>.
227. Lingvo – [Electronic resource. АBBYU Lingvo 9.0 Электронный словарь]. – Режим доступу : www.Lingvo.ru.
228. Online Etymology Dictionary / Ed. by Douglas Harper, 2001. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com>.
229. Oxford English Dictionary / Ed. by James A. H. Murray, Henry Bradley, W. A. Craigie, C. T. Onions. – Oxford : Oxford University Press, 1970. – 322 p.
230. Słowiańska onomastyka : Encyklopedia / Pod. red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślakowej. – Warszawa, Kraków : Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 2003. – Т. I. – S. 61-63.
231. Webster's New World Dictionary of the English Language. – Springfield : Mass, 1961. – 365 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

232. Википедія. Свободная энциклопедия. Раздел : Антропонимы . – Режим доступу : <http://www.wikipedia.org>.
233. Бердник О. П. Подорож в антисвіт / Бердник Олесь Павлович. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6537>.
234. Бердник О. П. Марсіанські “зайці” / Бердник Олесь Павлович – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/Література/Олесь-Бердник/25387/Марсіанські-зайці>.
235. Бережний В. П. Homo novus / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6708&read=true>.
236. Бережний В. П. А ви ще не були на Марсі? / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/A_vy_sche_ne_buly_na_Marsi/.
237. Бережний В. П. Апарат інженера Соколоки / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/Aparat_inzhenera_Sokorokey/.
238. Бережний В. П. Брате мій, орле / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6707&read=true>.
239. Бережний В. П. В космічній безвісті / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/V_kosmichniy_bezvisti.txt.
240. Бережний В. П. Віра-Віруня / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/Vira_Virunia/.
241. Бережний В. П. Гравіантена Івана Мудрого / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/Hravianтена_Ivana_Mudroho/.
242. Бережний В. П. Дарунки Шамбали / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/Darunky_Shambaly/.
243. Бережний В. П. Детектор часу / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6711&read=true>.
244. Бережний В. П. Діти одного Сонця / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Berezhnyi/Dity_odnoho_Sontsia/.
245. Бережний В. П. Експеримент “Корона” / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6704&read=true>.
246. Бережний В. П. Таємнича статуя / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6701>.
247. Бережний В. П. Юнак з моря / Василь Павлович Бережний. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6709&read=true>.
248. Владко В. М. Двійники Стьоппи Лознікова / Володимир Миколайович Владко. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=7261&read=true>.

249. Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу : http://stat6.stat.lviv.ua/dw_name/RAJV_r.asp?sort=1.

250. Заєць В. А. Homo gracilis / Володимир Аполлінарійович Заєць. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6720&read=true>.

251. Заєць В. А. Втеча / Володимир Аполлінарійович Заєць. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6681&read=true>.

252. Заєць В. А. Давній будинок, тихий будинок / Володимир Аполлінарійович Заєць. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6721&read=true>.

253. Котляревський І. П. Енеїда : Поема / І. П. Котляревський. – К. : Дніпро, 1995. – 383 с.

254. Лондон Дж. Мартин Иден : [пер. с англ.] / Джек Лондон. – М. : АСТ ; Харьков : Фолио, 1998. – 525 с.

255. Популярні імена – за даними українських РАГСів : матеріали прес-служби Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/>.

256. Прес-служба Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/>.

257. Пьюзо М. Крестный отец : Учебное пособие – книга для чтения на английском языке. – СПб. : Антологія, 2005. – 384 с.

258. Росоховатський І. М. Годинник / Ігор Маркович Росоховатський. – Режим доступу : <http://chtyvo.org.ua/authors/Rosokhovatskyi/Hodynnyk/>.

259. Росоховатський І. М. Закон зворотності / Ігор Маркович Росоховатський. – Режим доступу : http://chtyvo.org.ua/authors/Rosokhovatskyi/Zakon_zvornosti/.

260. Росоховатський І. М. Зрозуміти іншого / Ігор Маркович Росоховатський. – Режим доступу : <http://ruthenia.info/txt/rosokhovatsky/understanding.htm>.

261. Росоховатський І. М. Можливість відповіді / Ігор Маркович Росоховатський. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6571&read=true>.

262. Твен М. Приключения Тома Сойера : Книга для чтения на английском языке. – СПб. : Антологія, 2003. – 320 с.

263. Хемингуэй Э. Прощай, оружие! : Книга для чтения на английском языке. – СПб. : КОРОНА принт, КАРО, 2004. – 416 с.

264. Щербаков В. І. Шотландська казка / Володимир Іванович Щербаков. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=6803&read=true>.

265. Bradbury R. The Martian chronicles / Ray Bradbury. – Режим доступу : <http://www.raybradbury.ru>.

266. Bradbury R. Fahrenheit 451 / Ray Bradbury. – N. Y. : Ballantine books, 1996. – 179 p.

267. Bradbury R. The October game / Ray Bradbury. – Режим доступа : [http:// lib.ru/INOFANT/BRADBURY/october.txt](http://lib.ru/INOFANT/BRADBURY/october.txt).
268. Bradbury R. The Rocket Man / Ray Bradbury. – Режим доступа : [http:// raybradbury.ru/library/collections/6/](http://raybradbury.ru/library/collections/6/).
269. Bradbury R. Dandelion wine / Ray Bradbury. – Doubleday, 1957. – 281 p.
270. Lewis C. S. The chronicles of Narnia : Prince Caspian / Clive Staples Lewis. – L. : HarperCollins Children's Books, 2009. – 240 p.
271. Popular baby names (Social Security Administration). – Режим доступа : <http://www.socialsecurity.gov/OACT/babynames>.
272. Sheckley R. Alien harvest / Robert Sheckley. – Режим доступа : [http:// modernlib.ru/books/sheckley_robert/alien_harvest/read_1/](http://modernlib.ru/books/sheckley_robert/alien_harvest/read_1/).
273. Sheckley R. Bad medicine / Robert Sheckley. – Режим доступа : <http://www.rus-lib.com/book/194219>.
274. Sheckley R. Reborn again / Robert Sheckley. – Режим доступа : <http://www.infinitematrix.net/stories/shorts/reborn.html>.
275. Sheckley R. The Prize of Peril / Robert Sheckley. – Режим доступа : http://www.scifi.com/scifiction/classics/classics_archive/sheckley5/sheckley51.html.
276. Sheldon Sidney. Windmills of the Gods. – New York : Warner Books Edition, 1987. – 434 p.
277. USAtoday. – Режим доступа <http://www.usatoday.com/news/2010/04/11-f>.
278. Zelyazny R. A museum piece / Roger Zelyazny. – Режим доступа : [http:// alltxt.org.ua/attachment.php?id=2746](http://alltxt.org.ua/attachment.php?id=2746).
279. Zelyazny R. Collector's fever / Roger Zelyazny. – Режим доступа : [http:// www.alltxt.org.ua/attachment.php?id=2705//](http://www.alltxt.org.ua/attachment.php?id=2705//).
280. Zelyazny R. Devil car / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://lib.dnipro.net/koi/ZELQZNY/devilcar.txt>.
281. Zelyazny R. Dream master / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://lib.ru/ZELQZNY/dream.html>.
282. Zelyazny R. Lord of light / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://win7dl.com/search/lord+of+light+zelazny.html>.
283. Zelyazny R. Lucifer / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://alltxt.org.ua/read.php?id=2722&page=1>.
284. Zelyazny R. Salesman tale / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://www.lib.ru/ZELQZNY/SalesmanTale.txt>.
285. Zelyazny R. The doors of his face, the lamps of his mouth / Roger Zelyazny. – N.Y. : ibooks inc., Book, 2004. – 510 p.
286. Zelyazny R. The great slow kings / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://lib.ru/ZELQZNY/TheGreatSlowKings.txt>.
287. Zelyazny R. The keys to December / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://lib.ru/ZELQZNY/KeysToDecember.txt>.
288. Zelyazny R. The man who loved the Faioli / Roger Zelazny. – Режим доступа : <http://arthursclassicnovels.com/arthurs/zelayny/faioli10.html>.

289. Zelyazny R. The salvation of Faust / Roger Zelyazny. – Режим доступа : <http://www.roger-zelazny.com/veilfinal/oldnews.php>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Популярні жіночі імена України за період з 2008 по 2010 рік

2008 рік		2009 рік		січень-травень 2010 року	
1. Анастасія	8,64 %	1. Анастасія	9,18 %	1. Анастасія	8,4 %
2. Вікторія	7,9 %	2. Софія	7,71 %	2. Вікторія	6,95 %
3. Софія	7,57 %	3. Вікторія	7,27 %	3. Софія	6,88 %
4. Анна	5,17 %	4. Анна	5,26 %	4. Анна	5,8 %
5. Марія	4,66 %	5. Марія	5,23 %	5. Марія	4,45 %
6. Юлія	4,5 %	6. Вероніка	4,14 %	6. Вероніка	4,17 %
7. Христина	3,66 %	7. Юлія	3,42 %	7. Юлія	3,89 %
8. Вероніка	3,6 %	8. Христина	3,41 %	8. Христина	3,28 %
9. Діана	3,3 %	9. Діана	3,31 %	9. Марта	3,26 %
10. Соломія	2,92 %	10. Марта	2,97 %	10. Тетяна	3,1 %
11. Марта	2,74 %	11. Соломія	2,82 %	11. Ірина	3,02 %
12. Ірина	2,55 %	12. Ірина	2,46 %	12. Соломія	3,02 %
13. Тетяна	2,22 %	13. Тетяна	2,26 %	13. Діана	2,63 %
14. Ольга	1,94 %	14. Аліна	2,21 %	14. Аліна	2,48 %
15. Аліна	1,93 %	15. Катерина	1,94 %	15. Яна	1,83 %

Популярні чоловічі імена України за період з 2008 по 2010 рік

2008 рік		2009 рік		січень-травень 2010 року	
1. Максим	8,04 %	1. Максим	8,26 %	1. Максим	8,38 %
2. Андрій	5,19 %	2. Андрій	4,6 %	2. Юрій	6 %
3. Роман	4,41 %	3. Роман	4,25 %	3. Олександр	3,73 %
4. Дмитро	4,21 %	4. Олександр	3,93 %	4. Андрій	3,58 %
5. Юрій	4,18 %	5. Дмитро	3,83 %	5. Богдан	3,53 %
6. Олег	3,8 %	6. Юрій	3,66 %	6. Віталій	3,44 %
7. Олександр	3,7 %	7. Олег	3,57 %	7. Назар	3,37 %
8. Владислав	3,27 %	8. Денис	3,43 %	8. Владислав	3,34 %
9. Віталій	3,17 %	9. Віталій	3,24 %	9. Роман	3,27 %
10. Володимир	3,14 %	10. Назар	3,22 %	10. Денис	3,24 %
11. Богдан	2,99 %	11. Владислав	3,15 %	11. Олег	3,07 %
12. Денис	2,99 %	12. Богдан	2,95 %	12. Данило	2,91 %
13. Назар	2,8 %	13. Володимир	2,85 %	13. Остап	2,25 %
14. Михайло	2,18 %	14. Данило	2,25 %	14. Василь	2,23 %
15. Павло	2,15 %	15. Михайло	2,01 %	15. Іван	2,01 %

Жіночі імена					
Рік	Місце 1	Місце 2	Місце 3	Місце 4	Місце 5
2009	Isabella	Emma	Olivia	Sophia	Ava
2008	Emma	Isabella	Emily	Olivia	Ava
2007	Emily	Isabella	Emma	Ava	Madison
2006	Emily	Emma	Madison	Isabella	Ava
2005	Emily	Emma	Madison	Abigail	Olivia
2004	Emily	Emma	Madison	Olivia	Hannah
2003	Emily	Emma	Madison	Hannah	Olivia
2002	Emily	Madison	Hannah	Emma	Alexis
2001	Emily	Madison	Hannah	Ashley	Alexis
2000	Emily	Hannah	Madison	Ashley	Sarah
1999	Emily	Hannah	Alexis	Sarah	Samantha
1998	Emily	Hannah	Samantha	Ashley	Sarah
1997	Emily	Jessica	Ashley	Sarah	Hannah
1996	Emily	Jessica	Ashley	Sarah	Samantha
1995	Jessica	Ashley	Emily	Samantha	Sarah
1994	Jessica	Ashley	Emily	Samantha	Sarah
1993	Jessica	Ashley	Sarah	Samantha	Emily
1992	Ashley	Jessica	Amanda	Brittany	Sarah
1991	Ashley	Jessica	Brittany	Amanda	Samantha
1990	Jessica	Ashley	Brittany	Amanda	Samantha
1989	Jessica	Ashley	Brittany	Amanda	Sarah
1988	Jessica	Ashley	Amanda	Sarah	Jennifer
1987	Jessica	Ashley	Amanda	Jennifer	Sarah
1986	Jessica	Ashley	Amanda	Jennifer	Sarah
1985	Jessica	Ashley	Jennifer	Amanda	Sarah
1984	Jennifer	Jessica	Ashley	Amanda	Sarah
1983	Jennifer	Jessica	Amanda	Ashley	Sarah
1982	Jennifer	Jessica	Amanda	Sarah	Melissa
1981	Jennifer	Jessica	Amanda	Sarah	Melissa
1980	Jennifer	Amanda	Jessica	Melissa	Sarah
1979	Jennifer	Melissa	Amanda	Jessica	Amy
1978	Jennifer	Melissa	Jessica	Amy	Heather
1977	Jennifer	Melissa	Amy	Jessica	Heather
1976	Jennifer	Amy	Melissa	Heather	Angela
1975	Jennifer	Amy	Heather	Melissa	Angela
1974	Jennifer	Amy	Michelle	Heather	Angela
1973	Jennifer	Amy	Michelle	Kimberly	Lisa
1972	Jennifer	Michelle	Lisa	Kimberly	Amy
1971	Jennifer	Michelle	Lisa	Kimberly	Amy
1970	Jennifer	Lisa	Kimberly	Michelle	Amy
1969	Lisa	Michelle	Jennifer	Kimberly	Melissa
1968	Lisa	Michelle	Kimberly	Jennifer	Melissa
1967	Lisa	Kimberly	Michelle	Mary	Susan
1966	Lisa	Kimberly	Mary	Michelle	Karen
1965	Lisa	Mary	Karen	Kimberly	Susan

1964	Lisa	Mary	Susan	Karen	Patricia
1963	Lisa	Mary	Susan	Karen	Linda
1962	Lisa	Mary	Susan	Karen	Linda
1961	Mary	Lisa	Susan	Linda	Karen
1960	Mary	Susan	Linda	Karen	Donna
1959	Mary	Susan	Linda	Karen	Donna
1958	Mary	Susan	Linda	Karen	Patricia
1957	Mary	Susan	Linda	Debra	Karen
1956	Mary	Debra	Linda	Deborah	Susan
1955	Mary	Deborah	Linda	Debra	Susan
1954	Mary	Linda	Deborah	Patricia	Susan
1953	Mary	Linda	Deborah	Patricia	Susan
1952	Linda	Mary	Patricia	Deborah	Susan
1951	Linda	Mary	Patricia	Deborah	Barbara
1950	Linda	Mary	Patricia	Barbara	Susan
1949	Linda	Mary	Patricia	Barbara	Susan
1948	Linda	Mary	Barbara	Patricia	Susan
1947	Linda	Mary	Patricia	Barbara	Sandra
1946	Mary	Linda	Patricia	Barbara	Carol
1945	Mary	Linda	Barbara	Patricia	Carol
1944	Mary	Barbara	Linda	Patricia	Carol
1943	Mary	Barbara	Patricia	Linda	Carol
1942	Mary	Barbara	Patricia	Linda	Carol
1941	Mary	Barbara	Patricia	Carol	Linda
1940	Mary	Barbara	Patricia	Judith	Betty

Топ-п'ятірка чоловічих імен США з 1940 по 2009 рік

Чоловічі імена					
Рік	Місце 1	Місце 2	Місце 3	Місце 4	Місце 5
2009	Jacob	Ethan	Michael	Alexander	William
2008	Jacob	Michael	Ethan	Joshua	Daniel
2007	Jacob	Michael	Ethan	Joshua	Daniel
2006	Jacob	Michael	Joshua	Ethan	Matthew
2005	Jacob	Michael	Joshua	Matthew	Ethan
2004	Jacob	Michael	Joshua	Matthew	Ethan
2003	Jacob	Michael	Joshua	Matthew	Andrew
2002	Jacob	Michael	Joshua	Matthew	Ethan
2001	Jacob	Michael	Matthew	Joshua	Christopher
2000	Jacob	Michael	Matthew	Joshua	Christopher
1999	Jacob	Michael	Matthew	Joshua	Nicholas
1998	Michael	Jacob	Matthew	Joshua	Christopher
1997	Michael	Jacob	Matthew	Christopher	Joshua
1996	Michael	Matthew	Jacob	Christopher	Joshua
1995	Michael	Matthew	Christopher	Jacob	Joshua
1994	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Tyler
1993	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Tyler
1992	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Andrew
1991	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Andrew
1990	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Daniel
1989	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	David
1988	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Andrew
1987	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	David
1986	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	David
1985	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	Daniel
1984	Michael	Christopher	Matthew	Joshua	David
1983	Michael	Christopher	Matthew	David	Joshua
1982	Michael	Christopher	Matthew	Jason	David
1981	Michael	Christopher	Matthew	Jason	David
1980	Michael	Christopher	Jason	David	James
1979	Michael	Christopher	Jason	David	James
1978	Michael	Jason	Christopher	David	James
1977	Michael	Jason	Christopher	David	James
1976	Michael	Jason	Christopher	David	James
1975	Michael	Jason	Christopher	James	David
1974	Michael	Jason	Christopher	David	James
1973	Michael	Christopher	Jason	James	David
1972	Michael	Christopher	James	David	John
1971	Michael	James	David	John	Robert
1970	Michael	James	David	John	Robert
1969	Michael	David	James	John	Robert
1968	Michael	David	John	James	Robert
1967	Michael	David	James	John	Robert

1966	Michael	David	James	John	Robert
1965	Michael	John	David	James	Robert
1964	Michael	John	David	James	Robert
1963	Michael	John	David	James	Robert
1962	Michael	David	John	James	Robert
1961	Michael	David	John	James	Robert
1960	David	Michael	James	John	Robert
1959	Michael	David	James	John	Robert
1958	Michael	David	James	Robert	John
1957	Michael	James	David	Robert	John
1956	Michael	James	Robert	David	John
1955	Michael	David	James	Robert	John
1954	Michael	James	Robert	John	David
1953	Robert	James	Michael	John	David
1952	James	Robert	John	Michael	David
1951	James	Robert	John	Michael	David
1950	James	Robert	John	Michael	David
1949	James	Robert	John	William	Michael
1948	James	Robert	John	William	David
1947	James	Robert	John	William	Richard
1946	James	Robert	John	William	Richard
1945	James	Robert	John	William	Richard
1944	James	Robert	John	William	Richard
1943	James	Robert	John	William	Richard
1942	James	Robert	John	William	Richard
1941	James	Robert	John	William	Richard
1940	James	Robert	John	William	Richard

Показники таблиц ілюструють найпопулярніші імена за останні 69 років (1940–2009 рр.) у США [SSA]. Чоловіче ім'я *Michael* займало перше місце 42 рази, серед жіночих імен найпопулярніше ім'я – *Mary* (17 разів на першому місці), далі йде *Emily* (13 разів на першому місці). Чоловічі імена повторюються з різним ступенем поширення (в основному біблійного походження). Жіночі імена щороку змінюються, тому їхню динаміку за ступенем поширення простежити складно.

Вплив релігії на вибір імені в Україні (на прикладі Львівської області)

Ім'я	Іменини	Кількість дітей, названих іменем		Припадає на місяць іменин	
		2008 рік	2009 рік	2008 рік	2009 рік
АНАСТАСІЯ	4 січня	355	359	10,9 %	9,4 %
АНДРІЙ	13 грудня	185	156	20,5 %	24,3 %
АННА	22 грудня	250	245	12,8 %	13,8 %
АНТОН	30 січня	9	19	22,2 %	5,2 %
АРТЕМ	2 листопада	57	58	17,5 %	8,6 %
БОГДАН	20 червня	98	99	11,2 %	8 %
ВАЛЕНТИН	14 лютого	9	10	55,5 %	20 %
ВАСИЛИНА	21 січня	3	11	100 %	36,3 %
ВАСИЛЬ	14 січня	21	24	28,5 %	37,5 %
ВІРА	30 вересня	21	13	14,2 %	7,6 %
ВІТАЛІЙ	5 травня	81	86	7,4 %	8,1 %
ВЛАДИСЛАВ	6 жовтня	139	124	12,2 %	12,9 %
ВОЛОДИМИР	28 липня	96	107	5,2 %	12,1 %
ГАЛИНА	23 березня	12	8	16,6 %	12,5 %
ДАНИЛО	20 квітня	165	171	11,5 %	9,9 %
ДАРІЯ	1 квітня	39	30	12,8 %	10 %
ДЕНИС	18 жовтня	75	78	13,3 %	12,8 %
ДМИТРО	8 листопада	169	148	31,9 %	21,6 %
ЄЛИЗАВЕТА	18 вересня	48	43	10,4 %	6,9 %
ІВАН	7 липня	41	44	26,8 %	18,1 %
ІГОР	18 червня	60	59	15 %	10,1 %
ІЛЛЯ	2 серпня	38	42	34,2 %	23,8 %
ІРИНА	18 травня	83	78	13,2 %	15,3 %
КАТЕРИНА	7 грудня	85	96	23,5 %	17,7 %
КСЕНІЯ	6 лютого	23	23	17,3 %	13 %
МАКСИМ	3 лютого	313	377	9,9 %	8,4 %
МАРГАРИТА	14 вересня	9	17	22,2 %	11,7 %
МАРІЯ	21 вересня	129	136	22,4 %	20,5 %
МАРТА	17 липня	105	120	8,5 %	10 %
МИКОЛА	19 грудня	44	52	22,7 %	21,1 %
МИХАЙЛО	21 листопада	70	69	25,7 %	8,6 %

НАДІЯ	30 вересня	39	35	7,6 %	5,7 %
НАЗАРІЙ	27 жовтня	48	63	14,5 %	7,9 %
НАТАЛІЯ	8 вересня	55	54	27,2 %	16,6 %
ОКСАНА	6 лютого	22	19	31,8 %	26,3 %
ОЛЕГ	3 жовтня	139	129	20,1 %	10 %
ОЛЕКСАНДР	26 березня	183	197	7,6 %	9,6 %
ОЛЕНА	3 червня	77	74	19,4 %	13,5 %
ОЛЬГА	24 липня	85	57	10,5 %	21 %
ОСТАП	3 жовтня	95	105	6,3 %	9,5 %
ПАВЛО	12 липня	68	59	36,7 %	38,9 %
ПЕТРО	12 липня	13	14	15,3 %	42,8 %
РОМАН	1 грудня	153	145	26,7%	24,1 %
СЕРГІЙ	20 жовтня	52	45	23 %	11,1 %
СОФІЯ	30 вересня	362	372	8,2 %	8,3 %
СТЕПАН	9 січня	11	14	36,3 %	42,8 %
СТЕФАНІЯ	9 січня	2	1	50 %	100 %
ТЕТЯНА	25 січня	49	55	8,1 %	7,2 %
ХРИСТИНА	6 серпня	121	112	9,9 %	13,3 %
ЮЛІЯ	31 травня	147	128	10,2 %	7 %
ЮРІЙ	6 травня	201	166	27,8 %	28,9 %

Мультинаціональний склад антропонімів США й України

Джерела запозичення антропонімів	Кількісні показники			
	чоловічі імена		жіночі імена	
	США	УКР.	США	УКР.
Індійські імена	353		401	
Циганська мова	32		11	
Перська мова	6		11	1
Арабська мова	296	1	281	1
Іврит	505	74	513	27
Грецька мова	198	200	334	174
Вірменська мова	3		2	
Мови корінних мешканців Америки – індіанців	452		343	
Англійська мова	1139	3	428	5
Кельтська мова	12	1	5	
Староанглійська мова	1			
Норвезька мова	21		17	
Німецька мова	153	22	96	40
Скандинавські імена	165	6	133	4
Ірландська мова	354		128	
Голландська мова			4	
Уельські імена	123		79	
Шотландські імена	105		43	
Корейська мова	41		34	
Турецька мова	22	1	8	1
Китайська мова	62		51	
Японська мова	83		206	
Італійська мова	40		51	3
Латинська мова	105	79	230	61
Французька мова	153	3	134	10
Іспанська мова	79		1248	2
Португальська мова	6			
Словенська мова	12		17	
Російська мова	28		30	
Чеська мова	95	2	76	4
Польська мова	96		42	
Латиська мова	1		2	1
Полінезійська мова	135		68	
Гавайські імена	285		339	
Угорська мова	13		11	1
Нігерійські імена	9			
В'єтнамські імена	84		46	
Африканські діалекти	397		554	

**Кількісна характеристика
номінативних ідентифікацій учасників комп'ютерного дискурсу**

	Типи номінативних ідентифікацій учасників комп'ютерного дискурсу	США	Україна
1.	Латинографічно оформлені імена	50	17
	Російськографічно й українографічно оформлені імена	-	45
2.	Латинографічно оформлені імена з додаванням різноманітних елементів	40	50
3.	Трансформовані латинографічно оформлені імена	25	20
4.	Латинографічно оформлені імена з додаванням колажних елементів у формі цифр, які віддзеркалюють час або створення електронної адреси, або містять елементи дати народження	15	25
5.	Латинографічно оформлені імена з елементами-топонімами	14	20
6.	Латинографічно оформлені імена з елементами редуплікацій	11	9
7.	Латинографічно оформлені імена з додаванням аксіологічно маркованих елементів, що вказують на певні якості користувача	26	23
8.	Латинографічно оформлені апелятиви англійської мови у функції власних імен	20	7
	Російськографічно й латинографічно оформлені апелятиви у функції власних імен	-	5
9.	Латинографічно оформлені апелятиви англійської мови з грою слів або редуплікацією	55	16
	Латинографічно оформлені англійськомовні або російськомовні апелятиви з грою слів або редуплікацією	-	10
10.	Англійськомовні апелятиви (іноді з додаванням колажних елементів)	11	8
	Латинографічно оформлені російськомовні й україномовні апелятиви (іноді з додаванням колажних елементів)	-	20
11.	Комп'ютерні жаргонні або "стьобові" імена	78	42
12.	Алюзії на імена історичних осіб та героїв художніх творів, політиків	10	6
13.	Непрозорі імена	8	63
14.	Ніки, що складаються тільки з цифр	6	45
15.	Ніки, в основу яких покладено реальні англійськомовні фрази	50	3
16.	Англійськомовні апелятиви (із додаванням різноманітних елементів)	28	10
17.	Іншомовні імена	5	12
18.	Імена відомих персонажів або торговельних марок	15	8
	УСЬОГО	467	464